

קונטרס

אאלפך

חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך ברח

תורה לשמה

תורת שיעשועים

לא מונה כלל

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולחוסף במהדורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקישים: כוכביות [*]
< [#] סולמית
< [מספר שיעור] סולמית
[#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
ישלח בקשה במייל:
bilvavi231@gmail.com

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן העניינים

"בא אל התיבה"

ערך ברה

עבודה

- ז בלכביפדיה עבודת ה' ברה.....
- ח בלכביפדיה עבודת ה' תמצית שיעור.....
- כא אוצר האותיות בריתה מהתמודדות.....

מחשבה

- לח בלכביפדיה מחשבה ברה.....
- מז סוגיות במחשבה ברה.....

ר"א שערים

- נו צירוף ב-ר / ב-ח / ר-ח.....

קבלה

- סא בלכביפדיה קבלה ברה.....
- סז מילון ערכים בקבלה ברה.....

ארמית

- סח מילון ערכים בארמית ברה- ברחא- רחבה- חרחבינא- יברוח.....

מדור עבודה

בלבביפדיה עבודת ה'
ברח

בלבביפדיה עבודת ה'
תמצית שיעור

אוצר האותיות
בריחה מהתמודדות

בלבניפדיה עבודת ה'

ברח

וא"כ, מחד היה ביציאת מצרים גדר של בריחה מפרעה, ומאידך זה בגדר הברכה ממנו יתברך שמו.

האופן השלם של 'הברכה' שהיה צריך להתגלות במתן תורה, ו'תינוק ה'בורח' מבית הספר' שהתגלה בפועל ונתבונן להבין - הגילוי הזה של דבר והיפוכו מתגלה במדרגת מתן תורה, - מה שהיה צריך להיות באופן השלם במדרגת מתן תורה, ולהיפך, מה שהיה בפועל - הרי במדרגת מתן תורה מתגלה הקדוש ברוך הוא, ומכח גילוי הקב"ה, היה גילוי של תורה. וכאשר מדרגת מתן תורה מסתיימת, אומרים חז"ל על הפסוק (במדבר י, לג) "ויסעו מהר ה'" את הלשון הידוע מאד "כתינוק הבורח מבית הספר", כלומר, האופן השלם שהיה ראוי שיהא מכח מתן תורה זה שמתן תורה יהיה שורש ההברכה לנצח נצחים, שכיון ש'איסתכל באורייתא וברא עלמא', הרי שמהתורה מוכרך ונמשך הכל, וכיון שבמתן תורה היה גילוי של קודשא בריך הוא ואורייתא, מכח כך היה צריך שהם יהיו במדרגה של הברכה, וכפשוטו זה גם מתגלה בפועל במה שמבריכים את התורה ע"י ה'והגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח) וע"י ה'בהם יושב ומהרהר תמיד' שהוא ממשיך ומבריך את אור התורה כסדר.

אבל כשחז"ל באים ומלמדים אותנו שהיה כאן צד של קלקול שהם נסעו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר, מוגדר כאן בעומק דברי חז"ל - לפי מה שנתבאר שברח וברך הם דבר והיפוכו - שבמקום שיהיה ברכה של תורה, זה הפך להיות 'בורח מבית הספר', וכאן בעומק מתגלה הניצוץ הדק לנפילה ממדרגת מתן

ה'זה לעומת זה' שב'ברח' לעומת 'ברך', 'ברח' - התנתקות מהדבר ו'ברך' - התקשרות לדבר באופן של הברכה והמשכה

ברח - השורש של בריחה, ושורש זה של ברח, הוא ההיפך מ-ברך שהוא השורש של ברכה. כלומר - המשמעות של ברכה בלשון הקודש זה מלשון הברכה והמשכה, וההיפוך שלו זה בריחה, בברכה, האסד מתקשר לדבר ומושך ממנו המשך של שפע, ולעומת כך בבריחה הוא בורח מן הדבר ומתנתק ממנו, וזהו א"כ הדבר והיפוכו שבברח לעומת ברך.

והדוגמא היסודית והבהירה לכך היא ביציאת מצרים שלאחר שהם יוצאים ממצרים נאמר בפסוק (שמות יד, ה) "ויוגד למלך מצרים כי ברח העם", ומתגלה כאן א"כ תפיסה שיציאת מצרים היתה בגדר של בריחה, אבל, מה שהם יוצאים ממצרים באופן של בריחה זה רק צד אחד של הדבר, אך מהצד השני מתגלה ביציאת מצרים שבזמן שהיה מכת בכורות למצרים, היה לעומת כך התקדשות הבכורות לישראל כמו שנאמר בקרא (שם יג, ב) "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל" וגו', וכמו שידוע, בכור זה אותיות ברך, משום שבכור הוא שורש הברכה שמתגלה בבית, - הוולד הראשון הנולד בבית הוא ראשית הברכה, ועל שם כן הוא נקרא בכור.

וא"כ, מצדם של בני ישראל היה גם צד של יציאה באופן של המשכת ברכה, - ושורש אותה המשכה היתה ממדרגת 'אני יוצא בתוך מצרים' (שם יא, ד) שזה אלקותו יתברך שמו במצרים, שמכח כך נעשה ההמשכה והברכה שבבחינת בכור.

ידו תחילה בתינוקות, היינו שהוא מנסה להתנגד לזה ולעורר בחזרה את השורש של 'תינוק הבורח מבית הספר'.

גדר יציאת מרדכי לרחובה של עיר - ה'בריחה' ממקום הצר שבצרה להרחבה שב'רחוב' העיר

יתר על כן, הרי כמו שמבואר במגילה "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וגו' ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה" (אסתר ד, א) וכמו"כ נאמר שם בהמשך הפסוקים (פסוק ו) "ויצא התך אל מרדכי אל רחוב העיר", והרי שבתחילה מרדכי יוצא בתוך העיר וזועק זעקה גדולה ומרה, ולאחמ"כ התך יוצא אל מרדכי דייקא לרחובה של עיר, כלומר, מונח כאן בעומק שהמקום שאליו בורח מרדכי מהצרה, הוא לרחובה של עיר. וביאור הדבר - הרי כפי שכבר נתבאר רבות, השורש של גזירת המן "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" (שם ג, יג), שורשו הוא במה שבמתן התורה הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם "אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם" כמו שאומרת הגמ' בשבת (פח, א), ולגירסא אחרת - 'פה תהא קבורתם', כלומר, כפשוטו פה תהא קבורתכם זה קאי על זמן מתן תורה שאם הם אינם מקבלים את התורה 'פה תהא קבורתכם', אבל ה'שם תהא קבורתכם' זה קאי על גזירת המן שהיתה במעשה דפורים.

וכפי שהוזכר, השורש של הנפילה ממדרגת מתן תורה היה מכח 'תינוק הבורח מבית הספר', ולכן כשמתגלה מכח כך ה'שם תהא קבורתכם' בגזירת המן, בא מרדכי לתקן את הדבר ולגלות ביציאה לרחובה של עיר את ההיפך מה'בורח מבית הספר' [=רחוב - בורח, שורשים מאותם אותיות].

תורה לעניינא דידן השתא, כי 'תינוק הבורח מבית הספר' הוא השורש של ההתנתקות ממדרגת מתן תורה שזה גורם את הירידה, עד הנפילה הגמורה שהיתה בפועל ב'עשו להם עגל מסכה' (שם לב, ה) כאשר הם עשו את העגל, אבל השורש הדק של הדבר הוא ב'תינוק הבורח מבית הספר'.

הגילוי במעשה דפורים של 'פסוק לי פסוקך' ביציאת התינוקות מבית הספר לעומת ה'תינוק הבורח מבית הספר' שהתגלה לאחר מתן תורה

וכידוע מאד, ימי הפורים באים לתקן את החסרון שהיה במדרגת מתן תורה ששורשו היה ב'כפה עליהם הר כגיגית' כמו שאומרת הגמ' בשבת (פח, א) - "מכאן מודעא רבה לאורייתא" וההשתלשלות של זה הוא בחטא העגל, וכפי שהוזכר - הדקות של שורש הדבר הוא ב'בורח מבית הספר', ובימי הפורים, כמו שאומרת שם הגמ', "הדר קיבלוה בימי אחשורוש", שאז חוזרים ומאירים את האור דמתן תורה, ולעניינא דידן ביחס לבריחה - היפך 'כתינוק הבורח מבית הספר', מתגלה במעשה דפורים התיקון אצל התינוקות שהרי כדברי חז"ל כידוע מאד, שכאשר נחתמו האגרות של גזירת המן על בני ישראל, וניתנו ביד המן, הוא פגש את מרדכי שהלך לפניו, ומרדכי ראה אז תינוקות בשעה שהם יוצאים מבית הספר, והוא אמר לכל אחד מהם 'פסוק לי פסוקך' וכו', ולאחר ששמע המן ממרדכי מה שאמרו התינוקות, הוא כעס מאד ואמר שהוא ישלח את ידו בתינוקות בתחילה.

כלומר - מרדכי בא לתקן כאן את ה'תינוק הבורח מבית הספר' ולכן הוא שואל את התינוקות דייקא ביציאתם מבית הספר "פסוק לי פסוקך", ולעומת כך המן שרוצה לשלוח

* כיון שיש בזה גם הבחנות נוספות.

² (אסתר רבה פרשה ז, סוף אות י"ג).

³ עיין תנוכת התורה (בראשית א, א. ד"ה במדרש רבה), ועיין פרדס יוסף (שם, ד"ה והנה מה שכתב)

הצד הנפול שבבריחה - בריחה למקום ההרחבה דקלקול, לחורבן הגבולות

ויתר על כן, הרי שורש ברח מתהפך לאותיות חרב מלשון חורבן, וגילוי הדבר הוא במתן תורה ששם היה הקלקול של 'בורח מבית הספר' כפי שנתבאר בראשית הדברים - ושורש הדבר הוא במדרגת הר סיני עצמו במה שהר סיני נקרא חורב' שזה אותם אותיות של שורש ברח, וביאור הדבר בלשון קצרה מאד - הרי כפי שנתבאר רבות שכיון שחז"ל אומרים שבתחילה קודם בריאת העולם, הקב"ה היה בונה [=בורא] עולמות ומחריבן שזה השורש של חורבן שיש בעולם, לכן הקב"ה אומר לעם ישראל "אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם", כלומר - סיבת ה'שם תהא קבורתכם' כי אם עם ישראל לא מקבלים את התורה, העולם חוזר למצב של 'מחריבן' שהיה קודם הבריאה, - ועל שם כן הר סיני נקרא חורב כי הוא מקום שיכול להתגלות מכוחו חורבן.

ולעניינא דידן, ביאור הדבר - המציאות של חורבן עומדת כנגד מציאות של בנין, ולכן לעומת בנין שיש לו גבולות ומיצרים, בחורבן נעשה כביכול בחינה של הרחבה שאין את הגבולות והמחיצות שבבנין. ולפי"ז בעומק - יש בריחה למקום של הרחבה מצד התיקון ויש בריחה למקום של הרחבה מצד הנפילה, וכאשר האדם בורח לצד הנפול, הרי שהוא בורח למקום ההרחבה מכח החורבן שחל במקום בבחינת 'בונה עולמות ומחריבן' שאין את הצמצום שהיה בכריאת העולמות, כלומר - על בריאת העולמות אומרים חז"ל 'שגער

ונתבונן להבין עמוק, ההגדרה הכוללת של בריחה כשהאדם בורח ממהו, היא שהאדם בורח ממקום של מיצר שהוא נמצא בו, למקום של רחבות, ולכן ברח זה אותיות רחב מלשון הרחבה, כי הבריחה שלו היא למקום רחב, - והרי הוזכר לעיל בראשית הדברים, שהדוגמא היסודית של בריחה היא ביציאת מצרים שהיא היתה באופן של 'כי ברח העם' - ושם מתגלה הדבר שהבריחה היתה דייקא מהמיצר של מצרים למדבר שהוא מקום רחב ללא מיצרים, והרי שיסודה של הבריחה היא ממקום צר למקום רחב, וזהו רחוב שהוא נקרא כן מלשון הרחבה כמו שמפורש להדיא בחז"ל על הפסוק במשלי שנאמר על התורה "ברחובות תתן קולה" שזה לא קאי על 'רחובות' כפשוטו אלא 'במקום שמרחיבין אותה' דהיינו במקום בית המדרש שעוסקים שם בתורה באופן של דרשה שזהו מקום ההרחבה של התורה.

ומ"מ א"כ, זהו גדר בריחה, בריחה למקום הרחבות, ולפי"ז, כש'מרדכי ידע את כל אשר נעשה' שהוא שומע את הגזירה שהיא בבחינת צרה, מקום של מיצר, הוא בורח לרחובה של העיר ושם דייקא הוא זועק זעקה גדולה ומרה. וזה הרי הדין בתעניות שגוזרים על הציבור שבחלק מהתעניות 'מוציאין תיבה לרחובה של עיר' והיינו בעומק - שכיון שיש צרה, לכן כשעושים תענית על הצרה, מוציאים את התיבה למקום ההרחבה של רחובה של עיר בכדי שע"כ הם יצאו מאותה צרה, וכמו כן כאן, מתגלה ההבחנה שמרדכי בורח למקום ההרחבה שברחובה של עיר.

^ד מכל סוגי הדברים שהאדם בורח מהם.

^ה וכע"ז במה שנאמר אצל יוסף כשהוא בורח מאשת פוטיפר "וינס ויצא החוצה" (בראשת לט, יב), שהוא בורח מן הבית החוצה לרחובה של עיר [אף שלא הוזכר שם להדיא לשון של בריחה].

^ו שזה אחד מהשמות שמונים חז"ל שיש להר סיני.

החושים שלו נפגמו חוץ מחוש הריח, - וזהו גם לשון חז"ל הידוע שריח זהו חוש שהנשמה נהנית ממנו, והיינו מחמת שחוש זה לא נפגם בחטא אדם ראשון, וכפי שהרחיבו רבותינו בדבר, ולפי"ז - כאשר האדם נמצא במיצר של הגוף שזה מקום המיצרים, מקום הצרה, המקום הראוי לו לברוח אליו זה שהוא יברח מגופו לנשמתו, הוא בורח מהמיצרים של הגוף בבחינת 'מ'ן המיצר קראתי י-ה' למקום ההרחבה של 'ענני במרחב י-ה' שזה מקום ההרחבה של נשמתו.

וכיון שחוש הריח הוא חוש שהנשמה נהנית ממנו, לכן האדם שרוצה לברוח ממיצרי גופו, הוא בורח למקום הריח, והדוגמא היסודית והברורה לדבר זה מה שתיקנו להריח בשמים במוצאי שבת, שאחד מן הטעמים לדבר הוא כיון שצריך להשיב את הנפש כמו שדורשים חז"ל על הפסוק (שמות לא, ז) 'שבת וינפש' שבמוצאי שבת כשניטלת מהאדם הנשמה יתירה, אזי - 'וי' אבדה נפש', כלומר - כיון ששבת היא 'יומא דנשמתא' כלשון חז"ל הידוע, לכן במוצאי שבת ש'אבדה נפש', הרי שנשאר גוף בלי נשמה, ולכן תיקנו להריח בשמים כיון שע"כ שהאדם בורח לריח, הוא בורח לנשמה, וזהו א"כ יסוד דין בשמים במוצאי שבת.

ולעניינא דידן - הרי כדרשת חז"ל כידוע מאד מרדכי נקרא מרדכי משום ש'מר דרור' (שמות ל, כג) מתרגמים שם 'מירא דכיא' והיינו שמרדכי זה מלשון בשמים, ומצד כך, כשמרדכי בורח, בעומק הוא בורח ל'מור' שבו, לחוש הריח שבו.

וזהו הבריחה שקיימת למעשה בנפש האדם, שכאשר יש לאדם מיצרים בתוך חלקי נפשו, הוא בורח לחוש הריח וע"כ הוא משיב את נשמתו ונעשה לו מציאות של נייחא, - זהו א"כ ה'בו-ריח' שבברח, הבריחה של האדם למקום הריח.

בעולמו ואמר לעולמו די' שזה היה אופן בריאת העולמות, והיפך ה'אמר לעולמו די' לעניינא דידן זהו ה'מחריבן', - ה'אמר לעולמו די' זה הצמצום של המחיצות שיש בבית וברשות היחיד, וההיפך של זה זהו ה'מחריבן' שע"י חורבן הגבולות, הדבר מתפשט ללא מציאות של גבולות.

וא"כ, הצד הנפול של הבריחה זה הבריחה שבורחין למקום החורבן, ומצד כך, ראשית כל כפשוטו - מה שמרדכי בורח לרחובה של עיר, זהו מהצד הנפול, שהרי 'העיר שושן נבוכה' (אסתר ג, טו) וא"כ, רחובה של העיר שושן זה בתוך מצב זה ששושן היא נבוכה וא"כ, זהו מעין מה שנאמר על בני ישראל בבריחתם ממצרים (שמות יג, ג) "נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר" שבריחתם היא למדבר שהוא מקום חרב ושםם ללא חיות ומים בבחינת יבשה שנקראת 'חַרְבָה' (שמות יד, כא), - זה שורש בריחתו של מרדכי כפי שמתגלה מצד הקלוקל.

'בורח' דתיקון המתגלה במרדכי - 'בו-ריח', בריחה למקום הריח שע"כ הוא בורח לנשמתו

אבל נתבונן להבין את שורש הבריחה מצד התיקון - כהגדרה כוללת בריחה באופן דתיקון זה כשבורחים למקום שאין בו את הסכנה או שבורחים למקום שיש בו כח המציל מפני הסכנה, וכדוגמא - באופן שהאדם נמצא במקום חיות רעות, הבריחה היא או מה שהאדם בורח ממקומם, או שהאדם בורח למגדל, למבצר וכדו' שהם מקומות שיש בהם כח לשמור אותו מהסכנה.

אבל בעומק יותר, המילה בורח היא נוטריקון בו-ריח, כלומר, לאיפה האדם בורח? - הוא בורח למקום הריח, וביאור הדברים - הרי כידוע מאד מה שאומרים חז"ל שכשאדם הראשון חטא בחטאו לאכול מעץ הדעת, כל

**ה'הרחבה' המתגלה אצל מרדכי
ב'רחוב' העיר לעומת ה'חורבן'
המתגלה אצל המן ב'תלוהו עליו'
משורש 'חרבונא'**

וכשמתגלה אצל מרדכי שהוא בורח לרחובה של עיר מצד התיקון, מכנגד כך משתלשל מן הדבר הזה שהמן נתלה על העץ, והיינו שכנגד ההרחבה שנמצאת אצל מרדכי, מתגלה החורבן אצל המן, ולכן זה משתלשל דייקא דרך חרבונה כמו שמפורש במגילה (שם ז, ט) ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו' עומד בבית המן גבוה חמישים אמה ויאמר המלך תלוהו עליו, וא"כ, מרדכי יוצא אל רחובה של עיר, אל ההרחבה, וזה לעומת זה, המן הופך להיות חרב משורש חרבונה שמכחו נשתלשלה המיתה של המן כפי שהוזכר.

אבל ההרחבה היותר גדולה שאליה מרדכי בורח, זה מה שמרדכי בורח למקום נשמתו ואילו המן נופל למקום גופו שהוא מקום המות של ה'תלוהו עליו' שהמן נתלה על העץ, והיינו שהוא נתלה מכח מדרגה של סילוק נשמה באופן הגמור.

ומ"מ א"כ, הגדרת הדבר היא שמרדכי בורח למקום הרוח, ואילו המן נופל למקום הגוף מכח שורש מציאות החרב שבחרבונה שזה מלשון יבשה – חרבה מלשון יובש ממים, שזוהי הסתלקות החיות שמכח כך המקום נקרא חרבה מלשון של יובש, וזה מה שנעשה דייקא מכח חרבונה.

ולכן המנהג ליומר לאחר המגילה י'גם חרבונה זכור לטוב.

וא"כ, נתבארו עד השתא שתי מהלכים להיכן מקום בריחתו של האדם, ההבחנה הפשוטה היא שהאדם יוצא מן המיצר ובורח למקום

אבל בהגדרה הפשוטה יותר, מהו המקום שהאדם בורח אליו מצד התיקון - זה מה שהמילה בורח היא נוטריקון בו-רוח, והיינו שהאדם בורח למקום מרווח למקום ההרווחה: בבחינת "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר" (אסתר ד, יד), וכגון שממצב של 'קצר רוח' הוא בורח למצב של 'ארך רוח' וכן ע"ז הדרך, וכפשוטו היינו שהוא בורח למקום שיש בו מציאות של הרחבה.

**ההרחבה דתיקון המתגלה בשורש
ההצלה במה שהמן מרכיב את מרדכי
על הסוס 'ברחוב העיר'**

והבנת הדברים לפי"ז בעומק - הרי כמו שבשעת הגזירה מרדכי בורח לרחובה של עיר כפי שהוזכר, כך גם כאשר מתהפך הדבר ונעשה סדר ההצלה שמתגלה מ"בלילה ההוא נדה שנת המלך" (אסתר ו, א) ואילך, ג"כ מתגלה ההרחבה שברחוב העיר, שהרי אז המלך מצוה על המן להרכיב את מרדכי על הסוס ברחוב העיר כמו שאומר המן מתחילה (שם שם ט) "והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", ומפורש כאן א"כ במגילה שזה היה ברחוב העיר.

וזה ברור לכל בר-דעת, כשמעיקרא מרדכי יוצא לרחוב העיר וזועק זעקה גדולה ומרה, הוא בא לתקן עי"כ את ה'תינוק הבורח מבית הספר' כמו שנתבאר, ולכן, כאשר נתקן הדבר, המקום שההצלה מתחילה להתגלות בפועל הוא ג"כ ברחובה של עיר כמו שהיה בפועל כפי שנאמר במגילה (שם שם יא) "ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וגו' וירכיבוהו ברחוב העיר", כלומר, כאן מתגלה במרדכי האופן של ההרחבה דתיקון ברחובה של עיר, ושם שורש ההצלה.

^ח שזה קרוב להרחבה [אלא שזה בו' וזה בב'].

^ט בערכין של נשמה כפי שהיא אצל עכו"ם, מעין מה שנאמר לשון של נשמה בבהמה "כל אשר נשמת רוח חיים באפו" (בראשית ז, כב), מעין כך גם אצל עכו"ם [בלילי להיכנס מהי בדיוק ההגדרה].

בבחינת 'אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא', עוד לפני שיש נבראים ולפני הצמצום, לשם האדם בורח, - זוהי עומק הבריחה בנפשו של האדם.

הבריחה של מרדכי - לנשמה של העולם שהיא מדרגת הידיעה שלמעלה מהבחירה

ומצד כך, מה שנתבאר לעיל בכל מהלך סדר הדברים שמרדכי בורח לרחוב העיר מפני הגזירה של 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן' שבזה התגלה הצמצום שבצרה, זוהי הבחנה אחת של בריחה למקום של הרחבה, אבל בעומק מלבד ההבחנה של בריחה למקום הרחבה שהתגלתה אצל מרדכי, ישנה הבחנה נוספת של בריחה למקום הרחבה שהתגלתה אצל אסתר.

וראשית, גם מצד מה שהתגלה אצל מרדכי בריחה למקום ההרחבה, בעומק יותר, זה כדברי חז"ל הידועים על הפסוק "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה - ידע את הגזירה ואת ביטולה" כלומר, הוא ידע את הגזירה, אבל מכח מדרגת הידיעה שלמעלה מן הבחירה הוא ידע גם את ביטולה, וא"כ, עיקר הבריחה שלו היא לנשמתו, דהיינו לאור של הנשמה הפנימית שמנהיגה את הכל שזה מדרגת הידיעה, ובעומק יותר הבריחה שלו היא בריחה ל'אין סוף', בריחה אל דעתו של הקדוש ברוך הוא, - וזוהי בעומק הגדרת הבו-ריח שבבורח שנתבארה, כלומר, הוא בורח לריח, לנשמה של העולם שהיא בחינת הידיעה המנהיגה את העולם.

זה הצלה אחת מכח מדרגת הידיעה שמונח בה כח הידיעה של ביטול הגזירה, אבל גם מצד המצב של הגזירה כפשוטו, אם ח"ו היתה מתקיימת הגזירה של 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים', עדיין היה הצלה לאסתר מכח מה שהיא היתה בבית המלך, שהרי "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה" (אסתר ב, כ), וא"כ

מרווח, וההבחנה השניה היא שהאדם בורח למקום הריח שזה מדרגת הבריחה של מרדכי כמו שנתבאר, שהוא נקרא מרדכי מלשון 'מירא דכיא' - ריח.

אבל ביתר עומק, ישנה מדרגה עליונה יותר של בריחה, שהרי ידוע עד מאד הלשון שנמצאת ב'אבן עזרא' 'ממך אליך אברח', כלומר, הרי כל בריחה מורכבת משתי חלקים - מהיכן האדם בורח, ולאיפה האדם בורח, וכפשוטו, ממה האדם בורח? - הוא בורח מכל מרעין בישין שיש בעולם, אבל בעומק, השורש של הבריחה העליונה היא מה שהאדם בורח מפני יראתו מהקדוש ברוך הוא, ומצד כך, בדרך רמז, המילה ברח היא בגימטריא ירא עם הכולל, ודוגמא לשורש זה של בריחה מהקב"ה זה מה שהיה אצל יונה כמו שנאמר שם בספר יונה (א, י) "כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא בורח כי הגיד להם".

אבל כפי שנתבאר, בכל בריחה יש גם את החלק השני, לאיפה האדם בורח, ובוזה, יש אופן שכשיש לו סיבות שונות לברוח, הבריחה שלו היא לקדוש ברוך הוא, אבל יש אופן שהבריחה שלו היא מהקב"ה - אבל הוא בורח אל הקב"ה, וכפי הלשון שהוזכרה מהאבן עזרא - 'ממך אברח אליך'.

שורש המקום שאליו בורחים בעומק - אליו יתברך שמו

ונתבונן להבין עמוק - השורש של המקום שאליו צריך לברוח בעומק, זה אליו יתברך שמו, למלכו של עולם שהוא 'אין סוף', כלומר, כל הבריאה כולה היא צמצום כלשון רבותינו שכשהקב"ה בא לברוא את עולמו הוא צמצם עצמו בכדי לברוא את עולמו, ולכן כשאדם רוצה לברוח מצמצום, או בעומק יותר, כשהאדם רוצה לברוח מעצם שורש תפיסת הצמצום שיש בנבראים, המקום שהוא בורח, זה אליו יתברך שמו שהוא 'אין סוף', שזה תפיסת המלכות העליונה של מלכו של עולם

עומק צום ד'תענית אסתר' - וההארה של פורים מתחילה מההתחברות לגזירה ב"ג בכדי לגלות את ה'ונהפוך הוא' ב"ד וט"ו

ולפי"ז, ברור הדבר - כפשוטו זה בריחה שהיתה אז, בזמן מרדכי ואסתר, אבל הרי גם לדורות לא תיקנו לנו רק את ימי הפורים י"ד וט"ו, אלא תיקנו לנו גם את יום י"ג כיום של 'תענית אסתר', וכבר נתחדד במקו"א שתענית אסתר היא היא ההתחלה של פורים שבזה מתגלה היציאה מאפילה לאור גדול, מצמצום להרחבה ומאבל ויגון לששון ושמחה, כלומר, גדר ההארה של ימי הפורים היא לא כהארת יו"ט דפסח ושאר הימים טובים שיש לנו הארה של עצם הנס שנעשה בימים הללו, אלא ההארה של פורים מתחילה לדינא בתענית אסתר, אז מתחיל גדר הפורים¹, והיינו שהאופן שמתגלה הפורים הוא שההתחלה של הנס מתחילה ממקום הצמצום.

ומהו יסוד הדבר? - כיון שמהות היום דפורים הוא ה'ונהפוך הוא' (שם ט, א), לכן הפורים מוכרח להתחיל מההבחנה של הגזירה המתגלה ביום י"ג - "ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם" (שם שם), ומשם להיכנס להבחנה של ההצלה שבי"ד וט"ו שזהו ה'ונהפוך הוא', וזהו המהלך של יום הפורים בשלימותו - התחלת מהות הימים מתחילה מיום י"ג, יום תענית אסתר, שנהפך לששון ולשמחה ב"ד וט"ו, ברור ופשוט.

ולעניינא דידן - כח הבריחה מהחרב של 'להשמיד להרוג ולאבד' מתגלה הן אצל מרדכי והן אצל אסתר, אלא שאצל מרדכי שורש הבריחה היא למקום הרוח ולמקום

כפשוטו מכח כך היה צד שיהיה לה הצלה אף אם בכל היהודים היתה מתקיימת הגזירה של 'להשמיד להרוג ולאבד'.

הבריחה של אסתר - לבית מלכו של עולם, למלכות העליונה שקדמה לעולם

ונתבונן להבין עמוק - מונח כאן אצל אסתר מקום עליון יותר של בריחה שאליו היא בורחת ממקום הבריחה שאליו בורח מרדכי כפי שנתבאר עד השתא - הרי ידוע עד מאד מה שאומרים חז"ל שסתם מלך שנאמר במגילה זה מלכו של עולם, ולפי"ז בעומק, כשנאמר במגילה (שם ב, טז) "ותלקח אסתר אל בית המלך", היא נלקחת בעומק לבית מלכו של עולם, ומצד כך, אם ח"ו היתה מתקיימת הגזירה של "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מה שהיה אז לאסתר הצלה, שורש הדבר הוא מכח שהיא נמצאת בבית מלכו של עולם, אצלו יתברך שמו במלכות העליונה שבבחינת 'אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא', המלכות שקדמה ל'בונה עולמות ומחריבן', ודייקא לשם אסתר בורחת. וזה המקום השלם שאליו אפשר לברוח.

מדין מרדכי, הבריחה היא עדיין בתוך הצמצום גופא, מהמקום המצומצם של הגוף למקום המורחב של הנשמה - ומצד כך נשמה זה אותיות שמנה², בבחינת ההשמנה וההרחבה, וא"כ, יש כאן בריחה מהצמצום של הגוף למקום הנשמה שזהו הבריחה לחוש הריח כמו שנתבאר, אבל מדין ההארה של אסתר, הבריחה שמתגלה אצלה היא בריחה למקום מלכו של עולם, שזה המקום העליון שאליו בורחים.

¹ כלומר, ההצלה שלה היא לא רק מכח מה שהיא מלכה אלא מצד עצם כך שהיא ברחה לבית המלך באופן שלא ידוע עליה שהיא מהיהודים שכך היא הופכת להיות מלכה של המלך.

² וכן שמונה זה הרחבה שמעבר לשבע.

³ ועל אף שהכפרים מקדימים ליום הכניסה, אין הקדמתם אלא לענין קריאת המגילה, אבל מצוות היום בפועל מתחילות מהדין של תענית אסתר שיש ב"ג.

של אסתר, זה העבודה הפנימית של ימי הפורים.

גילוי הברכה בקבלת התורה מאהבה בימי הפורים שמתקנת את ה'תינוק הבורח מבית הספר' שבמתן תורה

ונתבונן להבין - כידוע עד מאד, הרי התכלית של מתן תורה היא כמו שמבואר בקרא (דברים ד, י) "אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים", במדרגת יראה, ולעומת כך קבלת התורה בפורים היא כדברי הגמ' בשבת 'הדר קבלוה' וכמו שאומר שם רש"י 'מאהבת הנס', ולעניינא דידן, מה ההבדל בין קבלת התורה מיראה לבין קבלת התורה מאהבה - כאשר הם קיבלו את התורה במדרגת "ליראה אותי כל הימים", זה בבחינת ירא שהוא בגימטריא ברח עם הכולל, וכיון שזו היתה צורת הקבלה, לכן התולדה של זה היתה 'כתינוק הבורח מבית הספר', אבל כשקבלת התורה מתגלה בימי הפורים באופן של 'הדר קיבלוה מאהבת הנס' שזה שלימות קבלת התורה, הרי שהיפך 'תינוק הבורח מבית הספר' מתגלה כאן שאור התורה של ימי הפורים ממשיך הלאה באופן שהוא הופך מ'ברח' ל'ברך', לברכה, וכפי שהוזכר בראשית הדברים שהברכה זה ההיפך מהבריחה, ועומק תיקון הקבלת התורה של ימי הפורים היא שהאדם יוצא בנפשו ממדרגת 'כתינוק הבורח מבית הספר' שהתגלה במתן תורה ומכאן ואילך הוא מקבל באור של 'ליהודים היתה אורה' דפורים את אור התורה באופן של 'אורה ושמחה וששון ויקר', באופן של ברכה, ומשורש הברכה הזו, הוא ממשיך את כל הדברי תורה כסדר, היפך 'תינוק הבורח מבית הספר'.

ומצד כך, זה העומק שבמקביל לעיקר מצות תלמוד תורה שנאמר בה 'והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח) שזה נאמר בכללות

הריח שזהו מקום נשמתו, ואצל אסתר שורש הבריחה היא לאור אין סוף, ל'בית המלך', בית מלכו של עולם.

וזה הסדר למעשה בכל פורים ופורים, ומצד כך, העבודה הפנימית של תענית אסתר כמו שברור, זה להתחבר לגזירה של 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים בבחינת מה שאומרת אסתר למרדכי (שם ד, טז) "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלושת ימים לילה ויום גם אני ונערותי אצום כן ובכן אבוא אל המלך" (כלומר, מודגש כאן שגדר ביאתה של אסתר אל המלך היא 'ובכן' - מתוך התענית, וכמו כן מתגלה בכל פורים שאנחנו מתחילים את ימי הפורים בתענית אסתר, והיינו שאנחנו נכנסים ראשית לבחינת הגזירה של 'להשמיד להרוג ולאבד' וזה גדר התענית, ובאמת גם כפשוטו זה כך, שהרי אם כביכול ח"ו, היתה מתקיימת הגזירה של אותו רשע בו ביום, לא היינו נמצאים... - היה לא תהיה - אך זה מה שהיה מונח בגזירה, והרי שבתחילת הפורים אנחנו נכנסים למהלך של ה'להשמיד להרוג ולאבד', וזה החיבור הפנימי למדרגת 'תענית אסתר'.

אבל הרי אסתר אומרת 'ובכן אבוא אל המלך' והרי שמונח בדבריה גם ההסבר מהיכן מגיע השורש של מקום ההרחבה, - דייקא כשמתקיים 'ובכן אבוא אל המלך' מתוך הצום כמו שאסתר נכנסה אל המלך מתוך הצום, ולכן גם אנחנו נכנסים לימי הפורים מתוך הצום ודייקא כך נכנסים ל"ד ולט"ו שהם מקום ההרחבה, זה מה שמונח ב'ובכן אבוא אל המלך'.

ואז, כאשר הנפש תופסת את מקום הגזירה של 'להשמיד להרוג ולאבד' שבבחינת חרב, היא בורחת - או לריח, למקום הרוחניות שבבחינת מרדכי, או ל'ובכן אבוא אל המלך'

ומצד כך, מלבד 'זוכרם לא יסוף מזרעם' כפשוטו, מתגלה כאן בעומק מעין אותו מטבע שנאמר על כללות התורה "לא ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו' מעתה ועד עולם", שכמו כן נאמר כאן 'זוכרם לא יסוף מזרעם', כיון שלעומת הצד דקלקול של 'תינוק הבורח מבית הספר' שהוא מתגלה דייקא ב'זרעו', בימי הפורים מתגלה ששורש מפלתו של המן היתה מה'פסוק לפי פסוקך' שנאמר לתינוקות ביציאתם מבית הספר כפי שהוזכר וכמו שאומרים חז"ל שכשהמן שמע מה הפסוקים שאמרו התינוקות, הוא הבין שמשם שורש מפלתו, - ומהשורש הזה דייקא, נאמר 'זוכרם לא יסוף מזרעם' שזוהי תורה שאין בה צד של 'בורח מבית הספר' אלא היא תורה שממשיכה הלאה באופן של המשכה והברכה, זה העומק של 'ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם'.

וכמו שאומרים חז"ל שלעתיד לבוא כל המועדים בטלים ופורים איננו בטל, משום שפורים הוא ההברכה וההמשכה של ברכה שנמשכת הלאה לאור דלעת"ל. היפך מציאות ה'ברח', ימי הפורים מגלים חיבור גמור, וזה העומק של 'הדר קבלוה מאהבת הנס' שהקבלה נעשה מתוך תוקף של חיבור גמור.

ומכח כך כמו שברור - כשמתגלה החיבור לאור הדברי תורה של ימי הפורים באופן שלם שאין בו צד של ניתוק, זה השורש של חיבור למדרגת התורה שלמעלה מטעם ודעת בבחינת 'שתרגילנו בתורתך'. כלומר, כשהחיבור הוא רק במדרגה של הרהור ומחשבה, במדרגה של טעם ודעת, א"כ האדם מוכרח לפעמים להסיח דעת מהדברי תורה כגון בשעה שהוא נמצא במקומות המטונפים וכדו' שאז הוא חייב להסיח דעת מן התורה, אבל כשהחיבור לתורה הוא מכח "עד דלא ידע", זה חיבור שהוא באופן של 'לא יסוף מזרעם', זה חיבור

על כלל הדברי תורה: כמו שמבואר בגמ' במנחות, ישנה מצות תלמוד תורה מסויימת שנאמר בה בפרטות להדיא שהיא יומם ולילה שזהו מצות מקרא מגילה כמו שאומרת הגמ' במגילה "חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום". והיינו שכשהוא קורא את המגילה בלילה וביום, זה מאותה בחינה של 'והגית בו יומם ולילה', ומצד כך מה שמבואר בגמ' 'מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה' היינו שהוא מבטל את התלמוד תורה שמצד מדרגת האור של מתן תורה כיון ששם היה עדיין צד של 'כתינוק הבורח מבית הספר', בשביל לגלות את מדרגת תלמוד תורה של מקרא מגילה שהיא ג"כ באופן של "חייב אדם לקרותה בלילה ולחזור ולשנותה ביום" שמקביל ל'והגית בו יומם ולילה' אבל באופן של ברכה והברכה, ללא צד של בריחה כתינוק הבורח מבית הספר, זה עומק התיקון שמתגלה בהארט התורה של ימי הפורים שמתגלה דייקא במגילת אסתר.

ההברכה וההמשכה המתגלה באור התורה דפורים באופן שאין לו הפסק עולמית

וא"כ, כשעומק אור התורה של מגילת אסתר מאיר, זה השורש של 'ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' (שם ט, כח), כלומר, כשיש בדבר אופן שיתכן שתהא ממנו בריחה 'כתינוק הבורח מבית הספר', היינו משום שמונח בו כבר אופן של ניתוק אבל בדבר שמתגלה בו 'ברך', מציאות של המשכה היפך ה'ברח', א"כ במהותו יש לו המשך כסדר, וזהו 'זוכרם לא יסוף מזרעם' בבחינת מי שמברך את הגפנים שיש לו זרע שממשיך את הברכה הלאה, 'מה זרעו בחיים אף הוא בחיים', זה עומק מדרגת המתן תורה דפורים.

² ובפרטות, עיקר היום הוא לתורה שבכתב, ועיקר הלילה הוא לתורה שבעל פה כמו שאומרים חז"ל שכך היה אצל משה כשהוא עלה לשמים ארבעים יום.

הגדרת ההבדל בי הבריחה של מרדכי לבריחה של אסתר

שאלה: מה ההבדל בין הבריחה של מרדכי ואסתר האם זה שהוא בורח ליש או לאין, או מה שהוא בורח לעצמו או לבוראו.

תשובה: ההגדרה השניה היא בודאי יותר מדוקדקת, ודאי שכל היחס של נכרא ובורא או ההגדרה נקראת שהבורא הוא אין ביחס לנכרא שהוא יש בערך לנכרא, אבל ההגדרה היותר מדוקדקת כאן זה בריחה לנשמה לרוח בחינת הריח בחינת נשמה שהוא מר דרוו, ואצל אסתר זה בריחה לא"ס.

הצורך ביראה להשגת החכמה גם לאחר שקבלוה מאהבה

שאלה: האם מש"כ ראשית חכמה יראת ה' [כלומר שעיקר השגת החכמה היא מכח היראה] זה נאמר רק על החכמה שנתנה במתן תורה שאז קבלו מיראה, או גם על החכמה שהתגלתה בפורים שקבלוה מאהבה.

תשובה: בהגדרה של יראה הרי יש כמה וכמה מדרגות של יראה, במדרגה התחתונה של יראה אז זה במדרגת יראת העונש, וזה יראה שהוא בורח ממך אליך אברח בתפיסה התחתונה הוא בורח מדין יראת העונש והוא חוזר אליו, ביראות העליונות שהוא יראת הרוממות יראת חטא ויראת הבושת במדרגות העליונות האלה זה יראה של ביטול, בלי להיכנס כרגע מה הדקות שיש את כל שלשת המדרגות האלה, אבל בהגדרה הכוללת אם זה הגדרה של יראת הבושת, זה בושת מלשון שב כלומר הוא שב לשורשו ומתבטל, זה לא יראה במוכן התחתון של יראה כפשוטו, אלא זה יראה בתפיסת ביטול, ושם בודאי חכמה מאין תמצא היא מגיעה מביטול.

הסיבה שדוקא תינוק בורח

שאלה: מה הסיבה שדוקא תינוק בורח מבית הספר.

שאין לו הפסק, שאין בו צד של 'בורח מבית הספר', אלא הוא חיבור שהאדם מחובר אליו בעצמיות הנפש.

במדרגת מתן תורה עדיין לא היה להם אלא את הגילוי שהתלבש ב'אתה הראת לדעת' (דברים ד, לה) מכח משה שהוא במדרגת דעת, ולכן יש גם 'תינוק הבורח מבית הספר' כי זה עדיין לא חיבור שלם לתורה, אבל כשהאור של הדברי תורה מאיר במדרגת "חייב איניש לבסומי" דפורים ש'נכנס יין יצא סוד' מכח ה'לא ידע', הסוד שיוצא אז זה הסוד של הד"ת, ועומק הסוד הזה הוא הגילוי של עצמיות החיבור לדברי תורה מהכח שלמעלה מהטעם והדעת.

וזהו הגדר של תורה שמתהפכת למציאות של ברכה, כלומר, הרי "החכמה מאין תמצא" כלשון הפסוק (איוב כז, יב), וא"כ, מכח ה'לא ידע' שזה ה'מאין', נמשך הברכה וההמשכה של כל הדברי תורה.

זה השורש העמוק של ה"הדר קבלוה בימי אחשורוש" להשיג שורש פנימי יותר של תורה באופן של נביעה וברכה בדברי תורה שאין לו הפסק עולמית מכח מדרגת הזמן של ימי הפורים.

שאלות ותשובות

הקשר בין להט החרב המתהפכת לונהפוך הוא

שאלה: האם יש קשר בין להט החרב המתהפכת לונהפוך הוא.

תשובה: בודאי ובודאי, מהצד התחתון אז להט החרב המתהפכת גורם לשמור את דרך עץ החיים שהוא לא יכנס בו כי הוא נמצא בתוך עץ הדעת, אבל הונהפוך הוא מתגלה בחייב איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע, אז כשהוא לא ידע אז כבר אין צורך בלהט החרב המתהפכת כי הוא לא מגיע מעץ הדעת, אז הוא יכול להיכנס פנימה, אפשר להסביר עוד כמה הבחנות, הזכרנו הבחנה אחת.

של בחירה זה לבחור בתוך שני הצדדים, ואופן נוסף זה לבחור בצד האחד שהוא סוד הידיעה.

ביאור ענין בריחתו של יונה הנביא וכניסתו ללוייתן

שאלה: מה שיונה הנביא ברח, האם זה בריחה דקלקול, או שבעומק הוא ברח למדריגה יותר עליונה ולכן הוא נכנס ללוייתן שזה בבחינת תורת שעשועים [לוייתן זה יצרת לשחק בו].

תשובה: בודאי שכפשוטו אז ההבחנה היא ההבחנה התחתונה שהוא ברח מפני ה' הוא בורח כי הוא לא רצה ללכת לנבואה, אבל בעומק כשהוא ברח הוא ברח למדרגה העליונה, מה שהזכרתם בהגדרה של לוייתן שעשועים זה מדוקדק מאוד. בלשון אחרת והיינו הך הרי הוא היה נביא וכשהוא רצה שיסתלק נבואתו, מהצד התחתון הוא בורח כי הנבואה לא שורה בחו"ל כמו שאומרים חז"ל מאז שבאו לארץ ישראל, אבל מהצד העליון הוא בורח ממדרגת הניב שפתיים של הדיבור, אז הוא נכנס ללוייתן שאינו מדבר, ובעומק זה לפני הבריאה של הדיבור שזה נקרא שעשועים שלפני הבריאה, כמו תינוק שעדיין אינו מדבר, ומה שיש בו זה הבן יקר לי אפרים ילד שעשועים הוא משתעשע בו בתנועותיו ולא בדיבורו, אז זה שעשוע שקדם לדיבור, זה העומק של מה שאמרתם שהוא נכנס דייקא ללוייתן.

תשובה: כפשוטו ממש כי התינוק עדיין אין לו ג"ר אין לו מוחין, אז לא ניחא ליה כשמלמדים אותו מוחין הוא בורח לבחינת ו"ק שלו, זה כהגדרה הכי פשוטה שיכולה להיות, מבשרי אחזה דרך תינוק שהוא לא רוצה ללמוד והוא בורח, בלי שום הסברים יותר מדאי מחודדים, הסברנו טיפה יותר עמוק.

המקום שנשמתו אליו צריך לברוח

שאלה: כשהוא בורח לנשמתו לריח האם הוא צריך לברוח בבחינת עד דלא ידע.

תשובה: זה מה שהסברנו ידע את כל אשר נעשה, ידע את הגזירה ואת הביטול אז יש את הידע שלי ויש את הידיעה של הבורא הוא ברח לידיעה של הבורא, זה מה שהוזכר בתוך הדברים ידע את הגזירה ואת ביטולה, אז הגזירה שייכת לדעת התחתון, וביטולו שייך לידיעה העליונה, חייב איניש לבסומי עד דלא ידע בפנים אחד הגדרת הדבר לא ידע הוא יוצא מהדעת שלו ונכנס לידיעה העליונה של הבורא כביכול זה נקרא עד דלא ידע דידי אלא בידיעתו של הבורא.

בריחה ביחס לבחירה

שאלה: האם זה נכון לומר שהבחירה [בחר אותיות ברח] זה לברוח מהרע ויתר ע"כ לברוח לידיעה.

תשובה: אמת, זו הבחנה אחת, כן הוזכר פעמים רבות מיסוד דברי רבותינו שאופן אחד

בלבניפדיה עבודת ה'

ברח - תמצית שיעור

הארת ימי הפורים היא בריחה למעמקי נשמתו ואליו ית"ש וגלוי חיבור עצמי לתורה דלע"ל

הָעִיר וַיִּזְעַק וַיִּזְעַק זַעֲקָה גְדוֹלָה וּמָרָה (ד' א'), אך לאחמ"כ וַיֵּצֵא הַתָּךְ אֶל מִרְדְּכָי אֶל רְחוֹב הָעִיר (ד' ו'), כלומר המקום שאליו ברח מרדכי זה לרחוב, והוזכר ששורש גזירת המן זה במת"ת שכפה עליהם הר כגיגית וא"ל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לא שם תהא קבורתכם, השם זה בגזירת המן, וכיון ששורש הנפילה היתה מכח הבורח, מרדכי בא לתקן את זה ולכן הוא יוצא אֶל רְחוֹב הָעִיר, כל ברח ענינו זה יציאה מן המיצר לרחוב, וכדוגמת יצי"מ שברחו ממצרים מיצר, למדבר שהוא רחב ללא מיצרים, וכן ביוסף וַיֵּצֵא הַחוּצָה (בראשית ל"ט י"א), שברח לרחוב, וכמו שנאמר על התורה בְּרַחְבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ (משלי א' כ') שביארו רז"ל שזה מקום שמרחיבים אותה שהם הבתי מדרשות, ולכן כאשר מרדכי שומע על הצרה שזה מקום צר, הוא יוצא לרחובה של עיר מקום ההרחבה, וכעין מה שכתעניות מוציאים את התיבה לרחובה של עיר דיקא.

שורש הבורח שהיה במת"ת זה משורש שהר סיני נקרא הר חורב - חורבן, ושורש החורבן הוא שקודם בריאת העולם הקב"ה היה בונה עולמות ומחריבן, ולכן אם אין אתם מקבלים את התורה פה / שם תהא קבורתכם, חוזרים לשורש המחריבן, כאשר הבנין בנוי יש לו מחיצות וגבולות, אך כשהוא נחרב אין שום מחיצות, וזה כאשר אדם בורח לצד הנפול הוא בורח למחריבן, לחורבן, להתפשטות בלי

המילה ברח זה מלשון בורח, שהאדם אינו נקשר לדבר אלא בורח ממנו. לעומת כך ההפך מברח זה ברח, שורש של ברכה, הברכה - המשכה. דוגמא לכך זה יצי"מ, שמחד עם ישראל ברחו ממצרים וַיֵּגְדוּ לְמַלְכֵּי מִצְרַיִם פִּי בְּרַח הָעַם (שמות י"ד ה'), ומאידך היה במצרים הברכה והמשכה של אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם - גלוי אלוקותו ית"ש שמכח כך הָפָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (שם י"ב כ"ט), ונצטוו ישראל קַדְּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר (שמות י"ג ב'), שבכור נקרא כך כי הוא ראשית ההברכה שבבית.

במתן תורה האופן השלם שהיה צריך שיהיה זה שעם ישראל יקבלו את התורה וימשיכו ויבריכו אותה לנצח נצחים באופן של איסתכל באוריתא וברא עלמא, מכח וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה (יהושע א' ח'), בהם יושב ומהרהר תמיד, אך בפועל היה ההפך הגמור, שבמקום להבריך את התורה הם היו כתינוק הבורח מבית ספרו, וזה היה השורש הדק לנפילה ממדרגת מת"ת, ובפועל זה התגלה בְּעֵשׂוֹ לָהֶם עֶגְלַת מִסְכָּה (שמות ל"ב ח').

כידוע מאוד, ימי הפורים באים לתקן את מה שהיה חסר במת"ת, הדור קבלוה מאהבה (שבת פ"ח ע"א), וקבלת התורה דפורים באה לתקן את התינוק הבורח מבית ספרו, ובזה המן ניסה לגעת בכך ששאל את התינוקות דיקא פסוק לי פסוקך.

וּמִרְדְּכָי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה... וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ

בורח זה מהקב"ה, מיראתו מהקב"ה, ברח (עם הכולל) בגימטריא ירא. ודוגמא לכך זה יונה מלפני ה' הוא ברח, אבל לאן מקום הבריחה, אליו ית"ש, לברוח מהבריאה שכול תפיסתה הוא צימצום לאין סוף ב"ה, לקודם הנבראים. בגזירת המן היו ב' שעל אף הגזירה נשארו

במקום ההרחבה, הא' זה מרדכי שברח למקום נשמתו ומרדכי ידע את כל אשר נעשה (ד"א) ידע את הגזירה ואת ביטולה, מכח שברח לידיעה שלמעלה מן הגזירה שזה נשמת העולם שהיא הנהגת העולם כמש"נ. והב' זה אסתר שהיתה בבית המלך ותלקח אסתר אל בית המלך ועליה לא חל הגזירה, וארז"ל שסתם מלך במגילה זה מלכו של עולם, א"כ אסתר ברחת לבית מלכו של עולם, שזה מקום הבריחה השלם שקדם למחריבן, וזה למעלה מהמקום שאליו ברח מרדכי שברח בתוך הצימצום אל מקום נשמתו.

וגלוי זה נשאר לכל הדורות ע"י תענית אסתר, שבשונה משאר מועדים פורים מתחיל מתפסת הגזירה ומתוך הגזירה ונהפוך הוא לישועה, כלומר שמתגלה בפורים בכל שנה שבורחים מהחרב לרוחב למעמקי הנשמה ואילו ית"ש, זה העבודה למעשה בכל פורים ופורים בתענית אסתר להתחבר לגזירה של להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים, ולאחר שגם אני ונערת אצום פן ויבן אבוא אל המלך, כלומר דוקא מתוך הצרה משם מגיע מקום ההרחבה, וכאשר הנפש תופסת את עומק מציאות הגזירה משם הוא בורח או למעמקי נשמתו כמרדכי, או אליו ית"ש כאסתר, זה עבודת הימים הללו.

מתן תורה בעיקרו היה למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים, ולכן משם ברחו, אך בפורים שנתקן הבורח הם מקבלים את התורה מאהבה ואז הבריחה הופכת להברכה של

גבולות, תהו, למקום ששם אין את הצימצום, [שהצימצום הוא במה שאמר לעולמו די], ומצד כך גם מה שמרדכי יצא לרחוב מהצד הנפול זה מחמת שוהעיר שושן נבוכה (ג' ט"ו), כעין מה שהיה במצרים נבכים הם בְּאֶרֶץ (שמות י"א) ויצאו למדבר מקום רחב.

שורש תיקון הבריחה זה לברוח למקום שמור, עומק הענין, ברח - בורח, דכאשר אדה"ר חטא כל החושים נפגמו מלבד חוש הריח, שהוא חוש שהנשמה נהנית ממנו כשארז"ל, דכאשר האדם נמצא במיצר הוא צריך לברוח מגופו לנשמתו שזה מקום הרוחב [נשמה - שמונה, שמנה] מן המיצר קראתי יה ענני במרחב יה (תהלים קיח ה), וגילוי ברור לכך זה שבמוצש"ק שוי אבדה נפש אז מריחים בשמים. ארז"ל מרדכי מלשון מד דרור, כלומר שמרדכי ברח למקום חוש הריח שלו, לנשמתו, זה אופן למעשה של בריחה כאשר האדם נמצא במיצר הוא בורח למקום הריח ואז נעשה לו ניחא. בהגדרה יותר פשוטה הוא בורח מלשון בורח, למקום הרוח, למקום הרווח.

לפי"ז להבין, כיון שמרדכי בא לתקן את הבורח, ע"י שיוצא לרחובה של עיר, אזי כאשר זה נתקן ההצלה מתחילה גם ברחובה של עיר, וירפיהו [שורש ברח] ברחוב העיר, וכיון שאצל מרדכי נתקן הברח, הרחוב, לעומתו המן נופל לחרב ויתלו את המן על העץ, שזה חרב, וזה דיקא נעשה ע"י חרבונה שמכחו נשתלשל המיתה להמן שנופל למקום גופו מקום המוות וסילוק גמור של נשמתו, ולכן וגם חרבונה זכור לטוב.

עד כאן הוזכרו א"כ ב' סוגי בריחה, לרוחב, ולמקום נשמתו. אך יתר ע"כ יש לשון בראשונים ממך אליך אברה, השורש שאדם

חיבור של דעת ששיך להפסיקו וכגון במבואות המטונפים, אך כשהחיבור הוא במדריגת עד דלא ידע, נכנס יין יצא סוד של תורה, זה חיבור בעצמות הנפש שאין לו הפסק, ואז כל החכמה נמשכת מאין תמצא, וזה העומק של הדר קבלוה, להשיג שורש פנימי יותר שאין לו הפסק עולמית של נביעה של ד"ת מכח ימי הפורים הבעל"ט.

יש לשים לב שתמצית זו הינה טעימה בלבד מן השיעור ופחותה באין ערוך משמיעת השיעור עצמו.

[נושאי השיעור: ברח בריחה חיבור בו-ריח ריח בכר בכור הברכה ברכה תינוק פורים צרה רוחב המן רחווה נבוכה נבוכים רווח הרכבה גזירה חרב חרבונה חורב חורבן]

הד"ת. ולכן במגילה מתגלה במיוחד גלוי של וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, שמבטלין ת"ת למקרא מגילה וצריך לקרותה בלילה ולשנותה ביום, כלומר שמבטלין את התורה של מדריגת מת"ת של הבורח, בשביל מקרא מגילה שזה לא בריחה אלא הברכה, זה עומק התיקון שמתגלה במדריגת המת"ת של ימי הפורים שזה המגילת אסתר דיקא, ומחמת שזה הגילוי לכן וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם, כי מתגלה הברכה ולא בריחה.

לא ימושו מפיה ומפי זרע ומפי זרע זרע אָמַר ה' מִצֵּתָה וְעַד עוֹלָם, זה מקביל לזכרם לא יסוף מזרעם כי הבורח מתגלה במדריגת תינוק, אך בפורים שנתקן הבורח משורש הפסוק לי פסוקך אז דיקא וזכרם לא יסוף מזרעם, ולכן פורים לא יתבטל לעת"ל כי הוא ההברכה של הברכה של האור דלעת"ל, והיפך הברח ימי הפורים מגלים חיבור [ברח - חבר] גמור מאהבת הנס, שזה חיבור של למעלה מטעם ודעת, דכאשר החיבור הוא רק מכח יראה אז זה

אוצר האותיות בריחה מהתמודדות ותיקונה ע"י גילוי כח הבחירה

האדם, ברוב המקרים אין אפשרות לברוח. כשם שאדם לא יכול לברוח מידי ורגליו, כך הוא גם לא יכול לברוח מן התנועות הנפשיות הקיימות בתוכו.

כל מה שיכול האדם להשיג בניסיון הבריחה שלו הוא רק הסחת דעת מן הדבר לזמן מה. הוא מסיח את דעתו מן הדבר שמטריד אותו, ובכך חושב שהוא בורח מן ההתמודדות עם הסתירה שהתגלתה בו, למרות שבעומק הסתירה נשארת בנפשו, וסופה שהיא תתגלה בזמן ומקום אחרים.

הבריחה - מעבר לתנועה אחרת

כיצד האדם 'בורח' בתוככי נפשו?

חלק מצורת הבריחה מפני מציאות של סתירה בנפש היא ע"י שאדם בורח לתנועה אחרת בתוך נפשו, וכך הוא מסיח את דעתו מן ההתמודדות שמטרידה אותו.

בנפשו של האדם קיימים סוגים שונים של תנועות. בכללות סדר קומות הנפש של האדם הוא: קומת העשייה, קומת ההרגשה, קומת הדיבור, קומת המחשבה, קומת הרצון.

במהלך חייו עובר האדם כסדר מתנועה לתנועה. פעם הוא חושב ופעם מדבר, פעם מעורר את התשוקה והשאיפות בנפשו ופעם פועל בעולם המעשה, ולרגעים אחרים מתעוררת בו תנועת הרגש. כל תנועה מתנועות הנפש נועדה למטרה אחרת, ועל האדם למלא את תפקידו בשלמות ולהשתמש בכל אחת מתנועות נפשו, כל אחת לתפקידה שלה.

אולם לעיתים האדם משתמש בתנועה

רוח שבאש שבעפר

יסוד העפר הוא שורש מידת העצלות. יסוד האש, לעומתו, מתפרץ וסותר את יסוד העפר, וכך מתגלה התחככות וסתירה בין מציאות האש לבין מציאות העפר. הסתירה בין הכוחות בקומת הנפש מתגלה כך: יסוד העפר גורם לכבדות בתנועה והאטת התנועה, ואילו יסוד האש גורם לתנועה מתפרצת. ומחמת הסתירה בין האש לעפר, ההתפרצות של האש הולכת וגדלה יותר ויותר.

כאשר מתגלה הסתירה בין כוחות העפר והאש בנפשו של האדם, הוא מוצא דרכים שונות להתמודד עם הסתירה הזו. בפרקים הקודמים הוזכרו צורות שונות של התמודדות, ואילו בפרק הזה מתוארת דרך שבה האדם אינו פועל ומתמודד מול הסתירה, אלא פשוט מחליט לברוח ממנה.

בריחה שהיא הסחת דעת

התנועה של בריחה מהתמודדות עם סתירות היא תנועה נפוצה מאוד. לאדם קשה להתמודד עם סתירה מסוימת, והוא בוחר בדרך שנראית לו הקלה ביותר - לברוח מן הסתירה ומן ההתמודדות עמה.

אולם למרות שזוהי הדרך שנראית הקלה ביותר, האדם אינו יכול באמת לברוח מן הסתירות שמתגלות בנפשו. במשל הגשמי, כאשר אדם נתקל באש - הוא יכול לברוח מפניה, הוא יכול להתרחק ולברוח ממקום למקום, ולהגיע למקום ששם לא קיימת האש. אבל בסתירה שמתגלה בקומת הנפש של

לא תמיד האדם בורח לעולם המעשה, הבריחה יכולה להיות גם לתנועות אחרות. לפעמים האדם בורח לעולם הדיבור. יש בני אדם שמדברים הרבה, והסיבה לכך היא לא שהם באו לדבר עתה דברים שיש בהם צורך, או מחמת שיסוד הרוח חזק בנפשם וגורם להם להרבות בדיבור, אלא הם פשוט מפחדים לשתוק, מחמת שאם הם יפסיקו לדבר הם יתחילו להרגיש ולחשוב, כלומר ייכנסו לעולם של הרגשה או מחשבה, ומכך הם מפחדים מאוד, מחמת שיש להם שם סתירות או התמודדויות וקשיים שהם מנסים לברוח מהם. במקרה זה, הדיבור אינו בא במטרה של דיבור כשלעצמו, אלא הוא בא כדרך להיסח הדעת של האדם מהעולם הפנימי של עצמו.

יש גם מקרים שבהם האדם בורח לעולם המחשבה. וגם כאן, אין זה מחמת שהוא חושק בעולם זה, אלא הוא בורח לשם. יש לו קושי מסוים בעולם ההרגשה, ובמקום להתמודד מול הקושי הוא כמו שם 'מחיצה' לקומת ההרגשות שלו, ונהיה כאבן דוממת ובלתי מרגישה, ולכאורה הופך להיות אדם שכלי, שפועל עם שְׂקָל בלבד. אלא שבאמת כל מה שהניע את האדם לשקוע בעולם המחשבה אינו אלא בריחה מעולם ההרגשות שלו.*

כל אלו הם דוגמאות לתנועות בנפש שהאדם הגיע אליהן לא מחמת הצורך באותה תנועה, או התשוקה והרצון לאותה תנועה, או שיד ההשגחה סובבה אותו להגיע לאותה תנועה; אלא שהאדם ברח מתנועה אחת בנפש לתנועה אחרת, כדי להשקיט את הנפש מן הסתירות או הקשיים שהתעוררו בה במקום מסוים.

מסוימת לא מחמת שזו התנועה שבה עליו כעת לפעול, אלא מחמת בריחה מפני תנועה אחרת.

לדוגמא, בעולם המעשה יש מעשים רבים שהאדם צריך לפעול - יש מצוות עשה שהקדוש ברוך הוא ציווה לעשות, יש פעולות שונות מחמת ההכרח לצורכי פרנסה, יש סתם מעשים שהאדם נהנה לעשות מחמת טבעו, וח"ו יש מעשים של עבירות. אבל יש אופן שבו מה שמניע את האדם לעסוק בעולם המעשה אינו הצורך במעשה כשלעצמו, אלא הבריחה מעולם אחר.

בהתגלות של יסוד הרוח שבאש שבעפר, כאשר מתעוררת בעולם ההרגשה של האדם הסתירה בין המידות הנובעות מכח העפר והאש - העצלות וההתלהטות, ומפני שהסתירה ביניהם כה עמוקה והאדם מתקשה להתמודד איתה - פעמים רבות הוא בורח לעולם המעשה, וכך הוא טרוד ראשו ורובו במעשים שונים ומסיח את דעתו מן הסתירה של כוחות האש והעפר המתפרצים בתוכו.

הבריחה לעולם המעשה אינה גורמת לכך שהסתירה תתוקן וכח האש לא יתפרץ, אלא ההתפרצות ממשיכה, רק שהאדם הסיח דעתו מאותה התפרצות. לפעמים זה כן מועיל במעט, כי סוף כל סוף ההתעסקות במעשה משקיטה מעט את הכוחות, אבל התועלת היא במידה מועטה ביותר.

במקרה זה, המעשה של האדם אינו נובע מחמת הצורך שיש לאדם כעת בפעולה המסוימת הזו, אלא הוא פועל זאת רק מחמת שהוא מנסה לברוח מן הסתירה שבעולם הרגשות.

* כאשר הבריחה מפני קושי או התמודדות היא זו שמניעה את האדם ללכת ולשקוע בעולם המחשבה, אזי כל צורת הבניין של עולם המחשבה שהאדם בונה איננה הצורה השלמה והמתוקנת של כח המחשבה.

הבריחה בקיצוניות

על מנת שהבריחה מעולם אחד לעולם אחר אכן תשקיט באופן מספק את הסתירה או הקושי שהתעורר בנפש, לא תמיד מספיק סתם להיכנס לעולם אחר של תנועה מסוג אחר, אלא צריך להיכנס אליו באופן קיצוני. דווקא כאשר האדם נכנס לעולם אחר באופן קיצוני, אז זה מדחיק ביותר את החלקים האחרים בנפש.

כפי שהוסבר קודם, בהתגלות של רוח שבאש שבעפר, כאשר מתגלה בנפשו של האדם סתירה בין כוחות האש והעפר, וקשה לו להתמודד עם הסתירה ועם ההתפרצויות שנובעים ממנה, פעמים רבות הוא בורח לעולם המעשה. כמו שנתבאר, ניתן לברוח גם לכל שאר החלקים, אולם ההסבר המובא כאן מתמקד בעולם המעשה מפני שרוב בני האדם בורחים לעולם המעשה.

אם האדם יעסוק במעשה בצמצום, זה יועיל לו רק במעט, כי עדיין תהיה להרגשה מקום לחול. רק כניסה לעולם המעשה באופן קיצוני תועיל לו להדחיק את החלק בנפש שממנו הוא בורח.

יש שני נתונים שהופכים את הכניסה לעולם המעשה להיות קיצונית: כמות ואיכות.

כמות המעשה - כאשר האדם עסוק במעשים רבים יותר, הוא יותר שקוע בעולם המעשה. ככל שהוא עמוס יותר בעבודה, הוא שקוע יותר בעולם המעשה ואין לו פניות לחוש גם בהרגשות או במחשבות ותנועות נוספות.

איכות המעשה - כאשר אדם עסוק במעשה שנוח ומתאים לו, שזוהי עבודה הראויה לנפשו, עולם המעשה אינו תופס את כל כולו, ויש לו מקום לחוש גם את שאר התנועות הנפשיות. אדם שעוסק בעבודה שמתאימה לו מקבל מכך

עונג, והוא פחות טרוד ויותר רגוע, וממילא יש לו פניות גם לשאר התנועות בנפשו. אולם אם האדם עוסק בעבודה שאינה מתאימה לנפשו, הוא אינו מחובר אליה, וכשהוא אינו מחובר לעבודה - הוא טרוד בה הרבה יותר, ולא נשאר בו מקום להתעסק בתנועות אחרות.

עצתו של פרעה הרשע הייתה "תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר" (שמות ה, ט). פרעה רצה להכניס את בני ישראל לעולם אחר, כדי שלא יעסקו במה שהם רוצים. וזוהי דוגמא מאוד יסודית וברורה: בעולם המעשה שאליו פרעה הכניס את היהודים, הוא הכביד עליהם מאוד את העבודה בשני המובנים. מצד אחד כמות רבה מאוד של עבודה, מעבר למה שבכוחו של בן אדם לעבוד, ומצד שני עבודת פרך שאינה סדר העבודה שמתאים להם, כפי שאמרו חז"ל שנתן עבודת אנשים לנשים ועבודת נשים לאנשים, ולכן העבודה הכבידה עליהם הרבה יותר, ולא הותירה להם פניות לחשוב בדברים אחרים.

כאשר בתת ההכרה האדם רוצה לברוח מעולם ההרגשה, ובדרך כלל הוא בורח לעולם המעשה, אם הוא יעשה את המעשה בצמצום זה יועיל לו רק מעט, וגם אם הוא יעשה את המעשה בריבוי אולם יעשה אותו כפי שמתאים לו, עדיין יהיה בו מקום לתת להרגשה שלו לחול. לכן בתת ההכרה האדם מחפש לעסוק בדברים של עומס, שיש בהם ריבוי של מעשה, והם אף לא בהכרח מתאימים לו. וכך הוא פועל כפי עצתו של פרעה: הוא יוצא מהעולם שלו לעולם אחר, ולא רק זאת, אלא שהיציאה שלו לעולם אחר היא יציאה קיצונית, שאינה מאפשרת התעסקות בתנועות אחרות כמו רגשות או מחשבות.

בריחה מהחיים

אדם שחי באופן שבו הוא בורח תדיר מהתמודדות עם הקשיים והסתירות המתגלים בנפשו, עולם המעשה שלו בנוי ברובו על בריחה.

עולם המעשה שלו כולו בנוי מריצה מתמדת שהאדם רץ, וכל הריצה שלו אינה אלא בריחה מעצמו. כל חייו הם חיים של בריחה, וממי הוא בורח? מעצמו.

וכפי שנתבאר, בדרך כלל האדם יבחר לעסוק במעשים קיצוניים, שהם מעשים מרובים ובנוסף אינם מתאימים לו, וכך הם טורדים אותו כל כולו. וכך הוא בונה את כל צורת החיים שלו, ובתת ההכרה הוא יצר לעצמו את צורת החיים שלו כך כדרך למחוק את המציאות שלו מהחיים. הוא יכול להתלונן שאין לו זמן כי הוא כל היום עובד, וגם כך ההכנסה לא מספיקה וכו', אבל באמת כל צורת החיים שהוא חי בה אינה אלא בריחה מתמשכת מכל מציאות החיים של עצמו. וזוהי תנועה יסודית של רוב רובם של בני האדם, שפשוט בורחים מהחיים.

בדקות, כשהאדם טרוד כל כך בעבודתו, וגם עוסק בדברים שאינם מתאימים לו, בדרך כלל התוצאה תהיה שייווצרו לו שלל סיבות שייתנו להתפרצות שלו מקום על מה לחול. ואז הוא גם יתרץ את עצמו מדוע הוא מתפרץ.

לדוגמא, אדם שמנסה לברוח מעצמו מחמת שאינו מסוגל להיות עם עצמו, ובחר להיות נהג מונתי. יש אנשים שבטבעם אוהבים את התנועה המתמדת על הכביש, ונהנים לפגוש כל הזמן אנשים חדשים ולשוחח עם כל אחד. אבל אדם שמראש עצביו אינם רגועים, בשבילו לשבת על הכביש מבוקר ועד ערב בהכרח יגרום לו להתפרצויות. העבודה מטבעה היא עמוסה, והכבישים הם לא מקום כל כך רגוע, ויש הרבה על מה להתלונן, וחלק מהתלונות אכן מוצדקות - כי אנשים נוהגים באופן שלפעמים עושים טעויות, ובכלל אם מתעסקים במכשירים שונים ולא שמים לב למה שהם עושים... אז באמת בעבודה זו האדם ימצא מקום לכל ההתפרצויות שלו לצאת מהכח אל הפועל, ומסיבות מוצדקות, אבל מה הניע אותו להגיע לאותו מקום? הבריחה מעצמו. ובתת ההכרה, כאשר האדם בורח מן הסתירה שבין האש והעפר, זו בעצם בריחה למקום שבו להתפרצות של יסוד האש שלו יהיה על מה לחול, וכך בעצם תכונת האש שלו מוצאת את מקומה.

צורת חיים של עשייה מתוך בריחה

בדרך חיים מתוקנת, יש לאדם צורך מסוים, ומחמתו הוא ניגש לפעול את הפעולה המסוימת הנדרשת כדי להשיג את אותו צורך, או שהאדם מקבל ציווי לעשות מעשה מסוים - מדין מצוות עשה, או מצד ציווי אביו או רבו,

² לעיתים מגיע אדם לעסוק בדבר שאינו מתאים לו שלא מרצונו ומבחירתו החופשית, אלא שכך זימנה לו ההשגחה, למשל הוא זקוק לפרנסה וזו האפשרות היחידה שנודמנה לו לעסוק בה לפרנסתו. זוהי בעצם גלות בתוך גלות. אם אדם מכיר בכך שאלו הם ייסורים, אז כאשר הוא מקבל את הייסורים האלה באהבה - הם מכפרים לו ביותר. אבל אם האדם רואה את הייסורים האלה כשאיפה ותכלית, למשל הוא הולך לעבוד בעבודה שאינה מתאימה לו כי הוא חושב שהוא יוכל להרוויח שם ממון רב, והוא סובל שם מרורות, אבל בשביל תאוות ממון וכדו' הוא עובד שם - הוא הופך את הייסורים למציאות של חשקת עומק הגלות, ואז זה כמעט לא מכפר לו. [במקרה כזה יש להיזהר מאוד בדיוק ההרגשה, כי אין זה טוב לאדם לשבת במקום העבודה שנאלץ לשבת בו ולהרגיש כל הזמן שזה ייסורים, במיוחד מפני שהוא יחיה חיי סבל מהבוקר עד הערב וזו אינה צורה בריאה ונכונה לחיים. יש חלק שהוא ייסורים, ויש חלק שהאדם כן צריך לנסות להתחבר אליו במקום שהוא עובד, אחרי שאין לו ברירה אחרת. ויתר על כן, גם מצד תועלת העבודה למעסיק אם הוא ירגיש כל הזמן שאלו הם ייסורים הוא לא יצליח לעבוד באופן שמביא תועלת. לכן צריך דיוק מאוד בצורת ההרגשה שתהיה נכונה ותיא את האדם למקומות טובים.]

דברים שהוא צריך לזכור, כמו "זכור יום אשר עמדת לפני ה' בחורב" וכן "שיוויתי ה' לנגדי תמיד". אלו (ועוד) הם הזיכרונות השורשיים בנשמה.

סיבה עמוקה נוספת להערת הזיכרון של האדם, השייכת לעניינינו כאן, היא שבתת ההכרה של האדם מתגלה סתירה, וכדי לברוח ממנה האדם פונה לעולם המעשה, וכשהוא רוצה לברוח למעשה - מתעורר באדם הצורך למעשה שהוא באמת צריך לעשות, ואז הוא נזכר פתאום שהוא צריך לעשות את המעשה הזה. אבל בעצם כל הסיבה שהוא נזכר לעשות את אותו דבר היא רק מחמת שהוא מחפש מקום לברוח אליו. כאשר אדם בורח למה שהוא צריך לעשות, זו כבר נקודה יותר טובה, מאשר שיעשה מעשים שאין צורך בהם. אבל ביחס לאמת הפנימית, הוא אינו עושה את הדבר מתוך כובד ראש ואחריות לכך שהוא צריך לעשות את הדבר, אלא מפני שהוא בורח מהסתירה הפנימית העמוקה שחלה בתוכו, והוא נגרר לתשוקה של עשייה, אז מתעורר בו הזיכרון שהוא צריך לעשות את אותה נקודה פרטית מסוימת שבאמת הוא צריך לעשות.

זאת אומרת שחלק מאוד גדול מן המעשים שבני אדם עושים בימי חייהם, וגם המעשים שהם מחויבים בהם מכורח המציאות, אינם נעשים אלא מתוך בריחה ממקום אחר.

מלבד זאת, יש גם פעולות שהאדם פועל והוא אינו צריך לעשות אותם, אלא שהוא מחפש בתת ההכרה לאן לברוח, ואז הוא מגיע לכל מיני מעשים שאין לו בהם לא צורך ולא תועלת. אמנם, קשה לאדם לעשות מעשים שהוא מרגיש שאין בהם תכלית, אז הוא משקר את עצמו עם מגוון תירוצים ותילי תילים של הסברים מדוע כן צריך לעשות את המעשים האלו.

ומחמת הציווי הוא הולך ועושה את המעשה. אולם בצורת החיים המתוארת בפרק זה, בדרך כלל העשייה של האדם אינה נובעת אלא מתוך בריחה. במעמקי הנפש, חלה באדם סתירה בין כוחות האש והעפר, הוא מתקשה להתמודד עם הסתירה ומנסה לברוח ממנה, וכאשר בתת ההכרה הוא מחפש לאן לברוח - הוא מגיע פעמים רבות לעולם המעשה והוא מתחיל לפעול ולעשות מעשים שבעצם נובעים כל כולם מתוך תנועה של בריחה.

ואמנם האדם אינו מודע, בדרך כלל, לכל התהליך הזה המתרחש בעמקי נפשו. הוא חש פתאום תשוקה לעשייה, והוא הולך ומחפש מה לעשות, ואינו מודע לכך שבעצם שורש המעשה הזה הוא תנועה של בריחה.

וזהו יסוד לאחת התופעות המצויות בחייו של כל אדם, שפתאום הוא 'נזכר' בדבר מה שהוא צריך לעשות.

יש כמה סיבות לכך שהאדם 'פתאום' נזכר בדבר מה שעליו לעשות. יש סיבה חיצונית, והיא שהמוח בנוי מכח של מחשבה וכח של דמיון (מדמה). כאשר כח הראייה החיצוני רואה דבר מסוים, כח הדמיון מדמה דבר אחד לדבר נוסף, וכך מגיע להרבה מאוד דברים בתהליך מהיר ביותר, ולפתע אחד הדברים שכח הדמיון מעלה מזכיר לו את הדבר שעליו לעשות. לפעמים האדם אפילו אינו מודע מה היה בדיוק הדימוי שהביא לזיכרון הזה, אבל הוא נזכר. ויש דרך נוספת שבה הדמיון לא מגיע כלל מבחוץ, אלא הוא מתפתח בתוך עולמו הפנימי של האדם עצמו מכח התשוקות הפנימיות שקיימות בו, וכך מתעוררים באדם זיכרונות מסוימים.

יש גם זיכרונות עמוקים, שנובעים מעומק הנשמה, שמעוררת את האדם ומזכירה לו

אין יסודה ומקורה בשורש יצירתו של האדם מתחילה, אלא היא התחדשות שנעשתה באדם, כתולדה של החטא.

לפיכך, בכל פעם שהאדם נמצא בתוך עולמו הפנימי בנקודת קושי, אזי אם הוא מתמודד עם הקושי הוא חוזר לבחינה הראשונה של אדם הראשון דקדושה, אבל אם הוא לא רוצה להתמודד - הוא חוזר לבחינה של החטא, ובהגדרה דקה יותר - הוא חוזר לבריחה מהמקום הראשון שבו הוא היה.

בעומק, יסוד החטא והירידה לעולם העשייה היה הבריחה, וביתר דיוק - הבחירה לברוח. 'בחר - אותיות 'ברח', כלומר, האדם בחר לברוח.

בחירתו של האדם לאכול מעץ הדעת לא הייתה בחירה של לבחור את האופן הנכון של הדבר, אלא זו הייתה בחירה לברוח מכל דבר. כאשר אדם הראשון חטא, הקב"ה קרא לו והוא התחבא. מהו העניין להתחבא? כאשר אדם בורח מדבר הוא מתחבא. ואין זה מקרה סתם שאדם הראשון התחבא, אלא הוא התחבא מעצם ההיות שלו. "את קולך שמעתי בתוך הגן וארא ואחבא" (בראשית ג, י).

החטא עצמו יוצר את המציאות של להתחבא. כל אדם כאשר הוא רוצה לעשות דבר שלא כהוגן, הוא בורח ומתחבא כדי שאחרים לא ידעו מה הוא עושה. על גנב נאמר "עשה עין של מעלה כאילו אינה רואה, ואוזן של מעלה כאילו אינה שומעת" (בבא קמא עט ע"ב). יונה הנביא ברח לתרשיש, כדי שלא לקבל את הנבואה.

ובעומק, לאן ברח אדם הראשון? הוא ברח

ובאמת, כל ההסברים והתירוצים והסיבות - בין למעשה שיש בו צורך אמיתי ובין למעשה שאין בו צורך אמיתי - אינם משמשים אלא יתדות בנתיב בריחתו של האדם מהתמודדות עם הסתירה הקיימת במעמקי נפשו.

שורש הבריחה - בבריחה של אדם הראשון מהקב"ה ומעצמו

עומקם של הדברים טמון בשורשו של עולם העשייה כפי שהוא נוצר בתחילת בריאת העולם.

כאשר נברא אדם הראשון הכניסו הבורא לגן עדן "לְעֵבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ" (בראשית ב, טו). אומרים חז"ל "לְעֵבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ" - זה מצוות עשה ומצוות לא תעשה. אדם הראשון קודם החטא היה במדרגה למעלה מהעולם שבו אנו נמצאים עכשיו. בלשון רבותינו מוגדר שהוא היה למעלה מעולם העשייה, מעין מדרגת שבת קודש, שהרי בשבת קודש אין את קומת עולם העשייה.

בעקבות חטאו של אדם הראשון הוא ירד ממדרגתו ונשתלשל למקום התחתון, שהוא עולם העשייה. קודם החטא העשייה השורשית שבבריאה הייתה באופן של "וַיֹּאמֶר - וַיַּעַשׂ", האמירה הייתה הופכת להיות עשייה, הדיבור עצמו היה בבחינה של עשייה. אבל כתוצאהמן החטא נעשתה הפרשה בין עולם הדיבור לעולם המעשה. הדיבור של האדם כבר לא יוצר פועל גמור שמשתלשל ויורד לנקודת העשייה ממילא, אלא האדם בעצמו צריך לפעול ולעשות את הדבר.

אם כן, כל קומת העשייה בנפשו של האדם

² מה שנאמר על אדם הראשון "ויגרשהו מגן עדן" - שורש הדבר הוא שהבחירה שלו לאכול מעץ הדעת היא עצמה הייתה הגירוש מגן עדן. פועל יוצא מהבחירה הזו היה הגירוש בפועל. בבחירתו של אדם הראשון הוא בחר לברוח, ומכיוון שכך הוא בחר - זה מה שהתקיים בו בסוף. אם כך, אין כאן מעשה חדש שהקב"ה מגרשו מגן עדן, אלא בעצם מעשה הבחירה שלו עצמו הוא ברח מאותה מדרגה עליונה.

יכול לעשות מה שהוא רוצה.¹ אדם שמרגיש שהוא עומד לפני מלך מלכי המלכים, במידת מה, ההרגשה הזו מסלקת ממנו את הבחירה, כי הוא לא מסוגל לעשות כל דבר. ועל מנת שהוא יוכל לעשות כל דבר, הוא הולך למקום ששם הוא כביכול עומד כמציאות לעצמו, ושם הוא יכול בעצם לבחור מה שהוא רוצה. זהו עומק ההגדרה של דברי רבותינו על כך שאדם הראשון בחר לבחור - שהוא בחר לברוח מנוכחות ה', ואז הוא יכול לבחור בחירה אמיתית.

וכאשר הבריחה הזו מתגלה אצל האדם בתת ההכרה, בשעה שהוא מנסה לברוח מההתמודדות עם סתירה או קושי שמתגלים בנפשו, היא בעצם משתלשלת מבריחה עוד יותר עמוקה, שהיא בריחתו של אדם הראשון. אלא שאצלנו נשארה התנועה של הבריחה, וכיום, האדם ממשיך ובורח אפילו מלבחור בחירה אמיתית.

בחירתו של אדם הראשון קודם החטא הייתה מאוד מצומצמת; כל הבחירה הייתה האם לחיות באופן של "נוכח פני ה'" ושם אי אפשר לחטוא, או להסתלק מנוכחות ה' הגלויה ולברוח למקום ששם תהיה לו מציאות של בחירה. ואדם הראשון בחר לברוח מנוכחות ה' ולחיות כמציאות של בחירה גמורה בין טוב לרע.

בבחירה הזו יש למעשה שני חלקים: א. הבחירה לברוח. ב. הבחירה לברוח למקום ששם תהיה לו נקודת בחירה.

לעולם המעשה, ושם בתוך אותה בחירה - כבר יש לו בחירה ברמה אחרת. במדרגה שירד אליה לאחר החטא יש לו בחירה בין טוב לרע, אבל זו בחירה שיסודה והתחלתה היא בתוך הבריחה. (יש בריחה של אדם הראשון ושל יונה הנביא וכדומה שהם בריחה ממקום למקום כפשוטו, ויש בריחה שהאדם בורח בכוחות הנפש שלו מתפיסה לתפיסה. כפי שהוזכר קודם שהאדם בורח מקומה של הרגשה לקומה של מעשה.)

הקב"ה ברא את העולם במאמר פיו, ואז התגלתה מציאות של אמירה שהיא עשייה. אבל כשהאדם ירד לעולם של עשייה שאינו מחובר לדיבור, כביכול בעולם הזה אין גילוי של הקב"ה בגלוי, כי הקב"ה התגלה בעשייה שהיא דיבור ולא בעשייה כעשייה. וכאשר האדם בורח למקום של עשייה כשלעצמה, הוא בעצם ברח למקום שבו הוא לא נמצא נוכח פני ה' בגלוי, ושם הוא מרגיש - כביכול - שהוא יכול לבחור באמת.

משל למה הדבר דומה, בן שעומד לפני אביו, מכיוון שהוא ירא מאביו ומוכרח בכבודו, הוא ממלא את רצון אביו בשלמות. אבל אם הוא באמת רוצה לבחור בין שני הצדדים האם לעשות או לא לעשות את רצון אביו, הוא הולך לעמוד במקום ששם אביו אינו רואה אותו, ושם יש לו את היכולת להחליט באמת מה הוא רוצה לעשות מבין שתי האפשרויות. זהו עומק הבריחה של אדם הראשון, הוא ברח כדי שתהיה לו בחירה אמיתית, למקום ששם כביכול הקב"ה אינו רואה, ושם הוא

¹ הקב"ה הטביע בשורש היצירה גם תנועה של הסתלקות של מציאותו. אם כביכול בורא עולם לא היה מטביע תנועה זו בבריאה, אז לא הייתה לאדם בחירה אם להסתלק מלעמוד נוכח מפני ה'. אלא שהקב"ה בחקיקה הראשונה - בתחילת הצמצום - הטביע בבריאה את אותו כח, והבחירה יוצרת אפשרות להשתמש באותו כח.

² בדברי רבותינו מבואר שהבחירה הזו עתידה לחזור בסוף ימות עולם, כמו שאנו רואים בדור האחרון, ש"איש הישר בעיניו יעשה". אדם יכול להיות מכונה בשם 'צדיק יסוד עולם', והוא יכול גם לעבור עבירות בפרהסיא בלי שום בוש, בעזות פנים מוחלטת. העומק של הכח הזה, מבואר בדברי רבותינו, שהוא מעמיד את האדם בבחירה המוחלטת, שהוא יכול לעשות כל מה שלביו חפץ - ואז באמת מונחת באדם בחירה שלמה.

יותר בנפש על דרך כלל ממשיות לפעול, והסתירה שבנפש ממשיכה להתקיים.

אם כן, נתבאר כי שורש הבריחה של האדם מהתמודדות היא בבחירתו של אדם הראשון לברוח לבחירה בדרגה הנמוכה יותר, וכך האדם שוקע בעולם העשייה ובורח מההתמודדות עם קושי או סתירות שמתגלות בנפשו.

סיכום הקלקול של רוח שבאש שבעפר

לפי כל מה שנתבאר עד כאן, סיכום הקלקול שברוח שבאש שבעפר הוא כך: ביסוד הרוח שבאש שבעפר, כוחות האש והעפר סותרים אחד את השני, ואז האדם בורח למקום הרוח.

הבריחה למקום הרוח יכולה להיות בריחה לתנועה מהירה סתם בפני עצמה, שמשיקטה את הנפש. אלא שבריחה זו יכולה להועיל רק לזמן קצר, אדם אינו יכול להחזיק מעמד בתנועה מהירה לזמן ארוך מדי, ולכן אין זה מהלך טבעי שהאדם יכול לבנות עליו את כל מהלך החיים שלו. על כן, בדרך כלל הבריחה תהיה בריחה לתנועה מעשית כלשהי בעולם המעשה, ששם האדם כן יכול להשקיע את כל כולו לזמן ממושך.

כפי שנתבאר בתחילת הפרק, האדם יכול לברוח לכל אחד מקומות הנפש שלו. ניתן לברוח לעולם של רצון, לעולם של מחשבה, לעולם של דיבור או לעולם של מעשה. עיקר הנידון בפרק זה הועמד על הבריחה לעולם המעשה - כיוון שעיקר הבריחה המצויה בעולם היא לשם.

כפי שנתבאר, הסיבה העמוקה לכך שעיקר הבריחה של האדם היא לעולם המעשה היא מחמת שזוהי תולדת החטא הראשון, שלאחריו

בימינו, רוב בני האדם ממשיכים את חטא אדם הראשון בחלק של הבחירה לברוח, אבל את החלק השני הם כבר לא לוקחים. הם לא מעוניינים לבחור, אלא בוחרים כל הזמן לברוח גם מהבחירה התחתונה.

ולכן, כמות הבחירה הקיימת בעולם היא מאוד מאוד מועטת. רוב בני האדם בשעה שמגיעים למקום של קושי או התמודדות - אינם מעוניינים להתמודד, אלא פשוט בורחים למקום יותר נמוך, ושם מסתלקת מהם הבחירה היותר עליונה.

ליתר ביאור ניתן להסביר את הדברים מכיוון אחר: כידוע תחום הבחירה של האדם נחלק לשלושה חלקים, כפי שמסדר זאת הרב דסלר (ועוד מרבתינו): למעלה מהבחירה, נקודת הבחירה ולמטה מהבחירה. כאשר האדם עומד בנקודת הבחירה - יש אדם שבוחר לעלות מעלה, ויש אדם שבוחר לברוח משם למקום ששם הוא לא צריך לבחור, והוא יכול לעשות מה שהוא רוצה. ומהו המקום הזה? זהו המקום הנמוך יותר. ובמקום הנמוך הזה, שלמטה מנקודת הבחירה, כבר אין לו ניסיון ואין לו בחירה בנקודה זו, שם הוא עובר את העבירה בעל כורחו. אבל עצם זה שהוא הגיע למקום הזה - זה בא מבחירתו שלו.

זהו עומק העניין שהאדם לא רוצה להתמודד עם נקודות של סתירות במעמקי הנפש, ובורח לעולם אחר. וגם אם האדם בוחר לברוח לעולם עליון יותר, ייתכן שזו לא בחירה נכונה אלא בריחה, כי עבודתו כרגע היא להתמודד. אבל כאשר זה מתגלה מהצד השפל והנמוך בנפשו של האדם, אז האדם בורח למקום תחתון, ושם הוא איננו בוחר, ובמקום הזה בינתיים כל הפעולות העליונות

¹ שם הוא מגיע למקום של עשייה.

שלו, ולנסות לגלות בעומק מדוע הוא עושה את המעשים שלו. הוא מתחיל מכמה מעשים משמעותיים שהוא עושה בחיי היומיום שלו, ומברר ככל שידו מגעת מהו השורש המניע אותם.

לדוגמא, האדם שואל את עצמו: "אני קם בבוקר - למה?"

בתחילה, יכולות לעלות במוחו סיבות שטחיות, כגון: 'אין לי ברירה. אחרת, יפטר אותי מן העבודה!' אולם ככל שהאדם יתעמק יותר, הוא יגלה סיבות נוספות ומגוונות למעשה זה של הקימה בבוקר. ייתכן שהוא קם כי הוא כבר אינו מסוגל עוד לישון. ייתכן שהוא קם כי הוא רוצה להתפלל, ולמה הוא רוצה להתפלל? גם לזה יש סיבה - מיראת העונש, או מכיוון שהוא רוצה שה' ייתן לו את משאלות לבו. ייתכן שהוא מתבייש מאנשים סביבו שידעו שהוא קם מאוחר. ייתכן שהוא קם משום שהתעורר בו חשק לשתות את הקפה הראשון של הבוקר, וכן הלאה. כך האדם מפרק את הפעולות שהוא עושה לחלקים, ומברר ממה מורכבים המניעים של כל אחד ואחד ממעשיו.

ככל שהאדם מתחקה יותר ויותר על שורשי הדברים שהוא עושה, הוא מגלה בכל פעולה כמה וכמה פנים מדוע הוא עושה אותה. עד שהוא יגיע אל העומק שדובר בפרק זה, שהסיבה למעשה היא - מחמת בריחה מאיזשהו מקום. ככל שהאדם מחדד לעצמו את סיבת העשייה שלו עם עוד סיבה ועוד סיבה ועוד סיבה, והוא יגיע לסיבות העמוקות יותר, אזי הוא יגיע לעומק הפנימי שבו הוא יגלה, כי הסיבה השורשית שמחמתה הוא עושה את מעשיו היא - שהוא פשוט בורח מעצמו!

נתקלל האדם בגזירת "בזעת אפיך תאכל לחם", וירד ממדרגתו למקום הנמוך יותר של עולם העשייה. והשורש הפנימי שהניע את הירידה הזו הוא שהאדם בורח כל הזמן מן העולם הפנימי של עצמו - והמקום היחיד שאפשר לברוח אליו באופן שלם הוא עולם העשייה.

רוב העשייה של האדם, בסתם תנועות שהוא מתנועע, נובע בתת ההכרה שלו מתנועה של בריחה, ולא מבחירה במעשה. (כמובן, ייתכנו גם סיבות נוספות למעשיו של האדם - יש תאוות ממון, ויש פעולות שהאדם פועל לצורך פרנסתו - שזה הכרח של ממון, יש פעולות לשם כבוד ועוד, אולם הבריחה היא סיבה עיקרית מאוד לרוב הפעולות של בני האדם בעולם.)

וכך יסוד התנועה המעשית שנמצאת בנפשו של האדם מגיע ממקום של בריחה, ולא ממקום טהור של עשייה. עשייה טהורה מעיקרה היא עשייה במדרגה שהייתה בעולם קודם החטא, שהיא עשייה על ידי דיבור, והיא מדרגת שבת קודש. ולכן קומת הסתירה בנפש שמביאה את האדם לעולם המעשה התחתון טעונה בדיקה עמוקה מאוד מאוד.

דרך התיקון: בירור עולם המעשה

תחילתה של עבודת התיקון היא בבירור וגילוי נקודת הבריחה של האדם. מכיוון שהבריחה מפני הסתירה מתרחשת בתת ההכרה של האדם, ברוב רובם של המקרים הוא כלל אינו מודע אליה, ולכן השלב הראשון בדרך לתיקון הקלקול שבדבר הוא לגלות את שורש הדברים. גם כאן המיקוד כאן בפרק הוא על בירור המעשים דווקא, למרות שזוהי הדרך גם בבירור שאר התנועות שהאדם מתנועע.

על האדם לברר לעצמו את עולם המעשה

¹ לאחר שאנו נמצאים בעולם העשייה, הקב"ה בחכמתו האינסופית יוצר "ממכה עצמה מתקן רטייה", וציווה אותנו לקיים תרי"ג מצוות - שרבות מהן מצוות של עשייה.

והוא מנסה לברוח מההתמודדות עימם, ומזה נובע הקושי שלו ללכת לבנק.

כאשר האדם נוגע במקום העמוק בנפש ששם הוא מזהה שסיבת פעולותיו היא בריחה מעצמו, אז הוא מכיר שבמצב שורש כל הפעולות שבני האדם פועלים בעומקם נובעים מבריחה מעצמו - מפני סתירה פנימית בנפשם.¹¹

הבריחה הזו נמצאת אצל כל אדם, ולא רק במי שיסודו רוח שבאש שבכפר. כי בהגדרה השורשית האדם מורכב מנשמה וגוף, וזהו שורש הסתירה הגמורה. כדי לברוח מאותה סתירה, הוא בורח למקום השפל של העשייה, ששם הנשמה כמעט לא מתגלה, וכך הוא בורח מפני הסתירה שבנפש.

המקום של העשייה הגמורה, ששם ביותר הנשמה לא מתגלה, הוא במוות - "עפר אתה ואל עפר תשוב". זהו שורש החטא וזה תולדתו. זהו המקום שבו הנשמה מסתלקת, והאדם נשאר רק עם הגוף. שם האדם מגיע לתכלית הבריחה, שם הוא המקום שבו כבר אין לו סתירה, כי הסתירה היסודית בין הנשמה והגוף כבר לא קיימת שם.

זהו העומק של התנועות שהאדם מתנוועע. ותחילת התיקון - שהיא חלק נכבד ממנו - היא להגיע אל הברור הזה.

בניית עולם המעשה מתוך נקודת בחירה אמיתית

כאשר האדם עומד על אותה נקודת סתירה

דרוש ברור ארוך מאוד בשורשי סיבות המעשים שהאדם עושה, על מנת להגיע לעומקים הפנימיים. זוהי עבודה ארוכה שבה על האדם לקחת עוד מעשה, ועוד מעשה, ולחלק כל אחד לחלקיו ולמרכיביו ולהתחקות אחר הסיבות הפנימיות והנעלמות מדוע הוא עושה את אותו מעשה. עד שהוא מתרגל לבקוע עמוק יותר ויותר בנפש, ועד שהוא מגיע למקום העמוק ששם הוא מזהה שהסיבה האמיתית שמחמתה הוא פועל, היא מכיוון שהוא רוצה לברוח מעצמו, או לצאת מעצמו - ומשום שהוא אינו מסוגל להתמודד עם העולם הפנימי שלו.

דוגמא למעשה שכלפי חוץ נראה שהמניע שלו נעלה מאוד, ובעומקו הוא בריחה של האדם מעצמו: אדם צריך ללכת לבנק וכדו', ואינו רוצה ללכת מפני שקשה לו לעזוב את הלימוד. במדרגה גבוהה מאוד זה יכול להיות נכון, אבל בדרך כלל זה נובע מסיבות נוספות. למשל קשה לו ללכת כי הוא מעדיף לשבת על כיסא וללמוד, כלומר מחמת העצלות קשה לו לקום וללכת. קשה לו כי חם עכשיו בחוץ ולא נעים להסתובב שם. קשה לו כי אין לו סבלנות לעמוד בתור. קשה לו כי כשהוא מגיע לבנק הוא מרגיש שמישהו שולט בו והוא תלוי ברצונם של הפקידים. צריך לבדוק לעומק מהי הסיבה שבגללה קשה לו לעשות את הדבר, והסיבה הזו גם יכולה להיות מורכבת מכמה דברים יחד, ואז האדם יגלה כי קשה לו להתמודד עם כל מיני נקודות בתוככי נפשו,

¹¹ כמוכן, יש בני אדם שזכו לעלות למדרגה גבוהה ביותר, שבה העשייה שלהם אינה נובעת מבריחה. ידועה המחלוקת של רשב"י ורבי ישמעאל (ברכות לה ע"ב) על הפסוק "ואספת דגנך", והלוא כתוב "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך", ואיך אפשר לקיים שניהם. אומר רבי ישמעאל: הנהג בהן מנהג דרך ארץ, ורשב"י אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו' תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצינו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים וכו'. אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידן. ועומק הדבר הוא כי מי שבאמת מדבק את עצמו בעומק במדרגת רשב"י אין לו את תשוקת העשייה. אבל רוב בני האדם לא יצליחו בזה, כי 'הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם', מדוע, כי בעומק, הם רוצים לברוח משם לעולם העשייה, והם גם לא רוצים לעשות זאת בפועל, כי הם רק רוצים 'להיות כרשב"י', ולכן יש להם את עומק הסתירה בנפשם.

התנועה שדורשת ממנו להתמודד עם סתירה או כל קושי אחר. כאשר האדם בורח לתנועה אחרת, יוצא שהוא מתנועע את התנועה ההיא לא מחמת הרצון או הצורך באותה תנועה, אלא מחמת הבריחה מפני תנועה אחרת.

על דרך כלל, הבריחה לתנועה אחרת תהיה קיצונית, על מנת שהיא אכן תשקיט את הסתירה או הקושי שהתגלו בנפש. הקיצוניות מתבטאת בכמות ובאיכות. למשל בעולם המעשה, האדם יכניס את עצמו לעומס של מעשים רבים, וכן יעסוק במעשה שאינו מתאים לו ביותר ודורש ממנו מאמץ רב. בדרך זו האדם מסיח את דעתו מן הקושי שתקף אותו במקום אחר.

צורת חיים שבנויה בדרך זו היא בעצם חיים שבהם האדם בורח מעצמו. ומכיוון שהבריחה היא בדרך כלל למקום שיש בו עומס קיצוני, המציאות הזו גם תגרום לאדם להתפרץ לעיתים קרובות, וכך ההתפרצות של יסוד האש שבאדם מוצאת את מקומה.

בצורת חיים זו, שכולה הינה בריחה של האדם מעצמו, פעמים רבות מוצא האדם את עצמו נזכר בכל מיני דברים שהוא צריך לעשות. הסיבה הטמונה בשורש תופעה זו היא שבתת ההכרה של האדם, הוא מנסה לברוח לעולם המעשה, וכשהוא ניגש לחפש איזושהי פעולה לעשות - מעורר בו הזיכרון כל מיני נקודות שבאמת עליו לעשותן. ויוצא שגם התנועות שהאדם צריך באמת לעשות, הוא עושה אותן כחלק מתנועה של בריחה בתת ההכרה שלו.

הקלקול של רוח שבאש שבעפר הוא שכוחות האש והעפר סותרים אחד את השני, והאדם בורח לתנועה של רוח, שמשקיטה את הנפש. בדרך כלל הבריחה תהיה לתנועה בעולם המעשה, ושם האדם שוקע ומסיח

במעמקי נפשו, או אז הוא מגיע לשורש הבחירה. וכאשר הוא מגיע לשורש הבחירה - אז יש לו נקודת בחירה אמיתית, ושם הוא יכול לצאת מכל מהלך הקלקול של הבריחה מעין חטא אדם הראשון שהתגלה בנפשו. לתקן זאת בשלמות יהיה אפשר רק בתחיית המתים לעתיד לבוא, אבל ככל שהאדם מרחיב את נקודת הבחירה שלו - הוא מתקן יותר ויותר את כל שורש התנועה בנפשו.

בדרך התיקון הזו, האדם מגיע לנגיעה עמוקה בשורש הפנימי בנפשו, ואז הרוח היא כבר לא רוח של קלקול, אלא רוח של תיקון.

כאשר הרוח מתגלה בקלקול ברוח שבאש שבעפר, הסתירות הן אלו שמניעות את תנועת הרוח של האדם, ואז גם כח הרוח נפל למקום של קלקול. אבל כאשר האדם מגלה את התנועה שבו לא מתוך בריחה אלא מתוך בחירה, ויתר על כן בתנועה של בחירה בשורשה, בדרגה של "נוכח פני ה'" - שם מתגלה יסוד הרוח בקדושה, וזהו עומק התיקון של יסוד הרוח שבאש שבעפר.

סיכום רוח שבאש שבעפר

יסוד הרוח שבאש שבעפר מגלה בנפשו של האדם סתירה בין כוחות האש והעפר, ומפני שקשה לאדם להתמודד עם הסתירה הוא בוחר לברוח ממנה למקום אחר.

הבריחה אינה אלא הסחת דעת מן הקושי, כיוון שהאדם אינו יכול לברוח באמת מן התנועות הנפשיות הקיימות בו.

הבריחה בתוככי הנפש מתאפיינת בכך שהאדם עובר מתנועה אחת לאחרת. אם הוא חש קושי או סתירה במקום אחד - הוא עובר למקום אחר. לדוגמא, מעולם ההרגשות הוא עובר לעולם המעשה, או לעולם הדיבור או לעולם המחשבה, וכך הוא מסיח את דעתו מן

במעמקי נפשו, אז הוא מגיע לשורש הבחירה, ואז הוא עומד בפני נקודת בחירה אמיתית, ששם הוא יכול לצאת מכל מהלך הקלקול של הבריחה. שהוא מעין חטא אדם הראשון שהתגלה בנפשו. וכאשר האדם מגלה את כח התנועה שבו, לא מתוך בריחה אלא מתוך בחירה, אז מתגלה בו כח הרוח בקדושה, וזהו עומק התיקון של יסוד הרוח שבאש שבעפר.

תמצית הדברים למעשה

יסוד הרוח שבאש שבעפר מגלה בנפשו של האדם סתירה, וכדי להתמודד עם המציאות הזו האדם בורח לכל מיני תנועות אחרות בנפש בצורה קיצונית, כגון שוקע בעשייה מוגברת וכדומה. בצורת חיים זו האדם חי בבריחה מעצמו, ואינו פועל את מעשיו מתוך בחירה אלא מתוך בריחה.

בדרך התיקון על האדם לברר באמת את שורש המעשים שלו ואת מניעיהם, וכאשר האדם עומד על נקודת הסתירה העמוקה בנפשו שמניעה את פעולותיו - אז הוא עומד בפני נקודת בחירה אמיתית, ובכוחו לבחור לגלות את כח התנועה שלו לא מתוך בריחה אלא מתוך בחירה, וכך מתגלה כח הרוח שבאש שבעפר שבו בצורה המתקנת.

דעתו מן ההתמודדות עם הסתירה. וכך יוצא שרוב העשייה של האדם נובעת בתת ההכרה שלו מתנועה של בריחה ולא מבחירה.

דרך התיקון מתחילה בבירור אמיתי של השורש והמניעים של עולם המעשה של האדם. מכיוון שהבריחה מפני הסתירה מתרחשת בתת ההכרה, בדרך כלל האדם אינו מודע אליה, ולכן ראשית כל עליו לגלות ולברר לעצמו את שורש הדברים.

דרך הבירור היא שהוא שואל את עצמו כל פעם על מעשה נוסף - מדוע אני עושה זאת? מה המניע שלי לפעולה זו? וכך לאט לאט הוא יתחקה על שורש הדברים ויגיע לסיבות עמוקות יותר. ולאחר בירור ארוך ויסודי האדם יכול להגיע לנקודה העמוקה שבה הוא מגלה שהסיבה האמיתית לכל מיני פעולות שלו היא בריחה מעצמו, מפני שהוא לא מסוגל להתמודד עם העולם הפנימי שלו.

הבריחה הזו נמצאת אצל כל אדם, ולא רק אצל מי שיסודו רוח שבאש שבעפר. מכיוון שכל אדם מורכב מנשמה וגוף, שהם הסתירה הגמורה. וכדי לברוח מאותה סתירה האדם בורח למקום השפל של העשייה, ששם הנשמה כמעט לא מתגלה.

ולאחר שהאדם עומד על אותה נקודת סתירה

מדור

מחשבה

בלבביפדיה מחשבה

ברח

סוגיות במחשבה

ברח

בלבניפדיה מחשבה

ברח

ביאור השורש 'ברח' -

ביחס ל'ברך' וביחס ל'בריה'

שורש 'ברח' דומה ל'ברך' שהוא שורש למילה 'ברכה' מלשון 'הבְּרָכָה' (כלאים ז א) ו'המשכה' (תוספתא מקואות ד ב). הַבְּרָכָה עניינו, דבר שקיים במקום אחד הנמשך למקום אחר בלי שיעקר ממקומו הראשון.

לעומת כן הבריחה, שנעקר הדבר ממקומו ובורח.

ביתר דקות, אדם הולך ממקום למקום, כי כוונתו להגיע למקום השני. לא כן ה'בריה' שבא מכח דבר המונע ממנו להיות כאן. משום כך, אינו מן ההכרח שיהיה מקום מסוים שאליו הוא בורח כי כל מטרתו הוא עזיבת מקומו הראשון.

מילה קרובה ל'ברח' היא המילה בְּרִיחַ. שורש זה נכתב בלשון תורה ב' פעמים חסר י' - "והבריח התיכון בתוך הקרשים מִבְּרַח מן הקצה אל הקצה" (שמות כו כח), "ויעש את הבריה התיכון לְבְרַח בתוך הקרשים מן הקצה אל הקצה" (שמות לו לג).

'בריה' מחבר בין שני דברים, 'בריה' אותיות 'חיבר'. אמנם יחס של 'מכאן לשם' בברית, איננו התפשטות כמו 'הברכה', ולא עקירה

מעין 'בריה', אלא חיבור שני עצמים - את הנמצא כאן עם מה שנמצא שם, כמו הבריה התיכון שמבריה מן הקצה אל הקצה לחיבור הקרשים.

הבריחות שנאמרו בתורה

שורש 'ברח' מופיע בקרא בכמה וכמה מקומות.¹ הראשון שבהם במעשה בריחת הגר מפני שרי כדכתיב - "ותענה שרי ותברח מפניה" (בראשית טז ו). כמו"כ נאמר כשברח יעקב מפני עשיו אחיו בצווי רבקה אמו כמו שכתוב - "ועתה בני שמע בקלי קום ברח לך אל לבן אחי חרנה" (בראשית כז מג).² לאחר מכן, יעקב יוצא מלבן באופן שהוא בורח כמו שנאמר - "ויברח הוא וכל אשר לו וכו'" (בראשית לא כא). בדרך, נגלה אליו הקב"ה וציווהו לעשות מזבח בבית ק-ל "בברחך מפני עשו אחיך" (בראשית לה א). נמצא שהן הליכתו לבית לבן והן יציאתו משם היה באופן של בריחה.³

בריה נוספת שמצאנו בתורה, לאחר שנודע לפרעה מעשה הריגת המצרי על ידי משה רבנו, משה בורח מפניו כלשון הפסוק (שמות ב טו) "ויברח משה מפני פרעה". יציאה זו הייתה היציאה הראשונה של אחד מבני ישראל ממצרים.⁴

¹ ישנם עוד הרבה בריחות שנכתבו בנ"ך - בדוד המלך בברחו מפני אבשלום ומפני שאול. וכן יונה שברח תרשישה מלפני ה'. אולם נתייחס כאן לאלו שבתורה.

² ובלשון הפסוק בהושע (יב יג) מפורש שאכן ברח ביציאתו מבאר שבע - "ויברח יעקב שדה ארם וכו'" וכדלקמן.

³ ומבואר ביריעות שלמה (הובא לקמן), שיתכן שהבורח לא הצליח לברוח והשיג אותו הרודף. כמו יעקב אבינו שהשיגו לבן לאחר שברח ממנו. וגם כאשר ברח מעשו ללבן, השיג אותו אליפז בנו של עשו. נמצא שהבריחה איננה מכריחה הסתלקות מהסכנה או משאר סיבות הבריחה.

⁴ ע' אדיר במרום (עמוד יט, הוצ' פרידלנדר): "אמנם כיון שכבר משה שהיה כללות של כל השישים רבוא ברח כבר ויצא, על כן אפילו הבריחה, היה נחשב לישראל מצד אחד כיציאה, אך מצד אחר היתה בריחה. וגם זה סוד: "ויגד למלך מצרים כי ברח העם". ואינו אומר: בורח, אלא ברח, שכבר ברח העם בבריחת משה בתחלה. ועל כן נקרא: מארי תיובתא, בעלותו אל אימא שהיא התשובה, בסוד עיר מקלט". (ע"ש כל הענין, דנתבאר שם הרבה יסודות השייכים לכאן).

הקץ. ביאור הדברים. מהלך אחד בבריאה הוא אופן ההדרגה, כשדבר בא אחרי דבר כסדר. מהלך אחר, הוא דבר הבא באופן של דילוג, כלשון הפסוק "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" (שיר השירים ב ח).

בריחה עניינו, שבורח באופן שמדלג על סדר המדרגות.

ובעומק, סדר המדרגות שהיה צריך להיות במצרים - "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" אלא שהקב"ה דילג על הקץ. וזה גופא ההגדרה של "כי ברח העם", כי הבריחה היא במדרגת דילוג, המהווה שורש יציאת בני ישראל ממצרים.

ברח דודי ודמה לך לצבי

עוד מצינו לשון בריחה בשיר השירים - "ברח דודי ודמה לך לצבי וגו'" (שיר השירים ח יד). עניין בריחה כצבי מבואר בחז"ל (שיר השירים רבה פרשה ב) שעניינו דילוג - "מה צבי זה מדלג מהר להר וכו'", שדרך הצבי לרוץ ולדלג במהירות.

עוד לשון מבואר בחז"ל¹ בעניינו של צבי. שבשינתו, עין אחת פתוחה ועין אחת סתומה. ודורשין על כך, שגם כאשר אין עושין רצונו של מקום, הקב"ה מביט על ישראל בעין אחת. על זה נאמר "כי הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל" (תהילים קכא ד), ובפשוטו היינו שלא שייך בו שינה כלל. אבל בדקות, גם במצב הסתרת פנים בבחינת שינה, המתגלה באי ראייה ובדקות בסילוק המוחין, זה אינו שינה גמורה אלא בחינת שינה בעין אחת.

'עין אחת' בקלקול זה בלעם שבא לקלל את ישראל. הוא היה 'שתום עין' (במדבר כד ג) - סומא בעין אחת, בבחינת הצבי בקלקול שעין אחת סתומה ועין אחת פתוחה. הוא זה שבא

לאחר מכן, כאשר כל בני ישראל יוצאים ממצרים, מצד אחד נאמר "ויהי בשלח פרעה את העם" (שמות יג ז), אולם לאחר מכן "ויגד למלך מצרים כי ברח העם" (שמות יד ה).

כשבנ"י נמצאים במדבר, שוכר בלק את בלעם לקללם, ומכח "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה" (דברים כג ו), אומר בלק לבלעם, "ועתה ברח לך אל מקומך" (במדבר כד יא). בלעם הלך לקלל את מי שברח ממצרים וזה עצמו גם לו ל'ברח לך אל מקומך'.

בריחה ממצרים מכוח הדילוג

כמו שהזכר, פעם ראשונה שמופיע עניין הבריחה, נאמר ביחס להגר ושרי. לאחר שברחה, פוגש אותה המלאך - "וימצאה מלאך ה' על עין המים במדבר על העין בדרך שור, ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי עונה: ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחתי" (בראשית טז ז-ח). היא לא ענתה תשובה על שאלת המלאך 'ואנה תלכי', אלא הגדירה רק 'אי מזה באת', וכמו שהתבאר שזוהי הגדרת ה'בריחה' שאין בהכרח מקום מכוון לברוח אליו.

הבריחה של הגר הייתה שורש לבריחות שהיו ממצרים שכידוע הגר המצרית הייתה בת פרעה (הובא ברש"י בראשית טז א).

נתבונן ונבין. בני ישראל היו במצרים בפועל ר"י שנה כגימטריא בר"ח. היו צריכים לצאת אחרי ארבע מאות שנה, אלא שברחו אחרי מאתיים ועשר. פרעה 'איצטגנין גדול היה', והוא ושאר חרטומי מצרים ידעו את הגזירה שנגזר - "ידעו תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית טו יג). לכן לא חשש, כיון שחשב שתוקף הגזירה ארבע מאות שנה. אלא שלא ידע, שהקב"ה דילג על

¹ כך מבואר ברמח"ל (אדיד במרום עמוד יח): "יש בריחה ויש יציאה, בריחה היא שלא על פי סדר המדרגות וכו' ע"ש.

² שיר השירים רבה פרשה ח: "ברח דודי, ברח מאומות העולם והדבק בהם בישראל, ודמה לך לצבי, מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמוצה, כך בשעה שישראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא מביט אליהם בשתי עיניו הדא הוא דכתיב (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים ובשעה שאין עושים רצון הקדוש ברוך הוא מביט להם בעינו אחת שנא' (תהלים לג) הנה עין ה' אל יראיו." וע"ז זוהר שמות (הובא בהערה ח).

הראש כל הזמן פונה ומאיר לאחוריו, ונשאר במדרגת הפנים של הראיה הקיימת.

בריחת הגר מבית אברהם בחינה דתיקון - על מנת לחזור

כשברחה הגר מבית אברהם, נאמר - "וימצאה מלאך ה' על עין המים במדבר על העין בדרך שור" (בראשית טו ז). מודגש כאן שהבריחה הייתה למקום של עין. למרות שלא מדובר על עין אדם, אלא עין המים דהיינו מעיין, קיים כאן הבחנה של ראייה, שהרי נאמר "על העין בדרך שור", ו'שור' הרי לשון של ראייה.

מונח כאן אם כן, שבריחת הגר מבית אברהם אבינו איננה בריחה כפשוטו, אלא זוהי בריחה שעדיין יש בה גילוי של עין.

נדגיש ונסביר את עומק הדברים. הגר ברחת יחד עם ישמעאל. וידועים דברי חז"ל שלבסוף ישמעאל עשה תשובה "מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם" (הובא ברש"י בראשית כה ט).

כוונת הדבר שעשה תשובה, היינו שהוא חזר לשורש דאברהם. וזה מה שנאמר אצל אברהם "תקבר בשיבה טובה" (בראשית טו וט), כלומר שיבה מלשון שיבה - שָׁב.

לפי"ז, נגדיר עומק נוסף בעניין חזרת הפנים של הצבי בשעת בריחתו. כידוע, כהגדרה כוללת, רבותינו הגדירו ב' מיני אורות - 'אור ישר' ו'אור חוזר' (עי' רמ"ק בהפרדס שער ממטה למעלה,

לדלג ועליו נאמר "ועתה ברח לך אל מקומך" שברח כמו צבי. וזה מהות צורת הקלקול שמונח במה שהוא בא לקלל את בני ישראל.

יש לשון נוסף בדברי רבותינו, שטבע הצבי לסובב את ראשו לאחוריו כשבורח.

ולענייננו, גם כאשר מתנהג הקב"ה כביכול בבחינת "ברח דודי", ולכאורה מצד כך הוא מגלה את 'אחוריו' לבני ישראל בבחינת "וראית את אחרי ופני לא יראו" (שמות לג כג). 'הבריחה' הוא באופן של הצבי שמחזיר פנים לאחוריו, בבחינת "ישא ה' פניו אליך".

ומצד כך, זה לא 'אחוריים' כפשוטו שכל 'הגוף' הוא במדרגת אחוריים, אלא נשאר 'בראש' הארה במדרגת פנים.

בריחה דקלקול - בריחה גמורה

ובריחה דתיקון -

שעתיד לחזור למקומו

וזה עומק הבריחה דקלקול שכולו 'אחוריים' לעומת הבריחה דתיקון שנשאר בו מדרגת גילוי פנים.

נחדד את הדברים. בריחה מורכבת משלושה שלבים - א. העתקה ממקום אחד לילך למקום אחר. ב. תנועת ריצתו שאז מתגלה האחור. ג. ההגעה למקום החדש.

ואם כן בעומק, הבריחה מצד הקלקול, כולה מציאות ה'אחוריים'. לא כן הבריחה במדרגה העליונה יותר, שאיננה בריחה גמורה, אלא בבחינת 'עין אחת' שנראית גם בשעת השינה.

¹ וע' מדרש זוטא - שיר השירים ח יד: "רבי חנניה היה אומר ברח דודי. ברח כבוד מישראל אימתי. יום ששכר בלק את בלעם וילך לקלל את ישראל".

² זוהר שמות יד: "ברח דודי ודמה לך לצבי או לעופר האילים, כל כסופא דכסיפו ישראל (מקמיה) מקודשא בריך הוא הוא דאר"ש תאות של ישראל שיהיה הקדוש ברוך הוא לא הולך ולא מתרחק אלא בורח כצבי או כעופר האילים, מ"ט אר"ש אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעופר האילים בזמן שהוא בורח הולך מעט מעט ומחזיר את ראשו למקום שיצא ממנו ולעולם תמיד הוא מחזיר את ראשו לאחוריו, כך אמרו ישראל רבש"ע אם אנו גורמים שתסתלק מבינינו יהי רצון שתברח כמו הצבי או כמו עופר האילים שהוא בורח ומחזיר את ראשו למקום שהניח הדא הוא דכתיב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, ד"א הצבי כשהוא ישן הוא ישן בעין אחת והאחרת הוא נעור כך אמרו ישראל להקב"ה עשה כמו הצבי שהנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל".

³ וע' פסיקתא זוטרותא שיר השירים ח יד: "כשם שהצבי הולך לסוף העולם וזוכר הוא את מלונו וחוזר למקומו, כך אעפ"י ישראל הם בין האומות וזוכרין הם מקומם, שנאמר (תהלים קל"ז ה) אם אשכחך ירושלים".

ביעקב אבינו, שברח מארץ ישראל לחרן מפני עשיו אחיו ולאחר מכן מלבן בחזרה לארץ ישראל.

שורש הבריחה היה בצווי אמו לאחר שלקח את הברכות מעשיו - "ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה" (בראשית כז מג). כמו שהוזכר לעיל, נאמר בהושע לשון של בריחה ביחס להליכה עצמה - "ויברח יעקב שדה ארם". אלא שכתורה נאמר לשון "ויצא יעקב".

ביאור הדבר. יעקב אבינו הלך לחרן הן בצווי אביו והן בצווי אמו. וכאמור, אמו אמרה לו "קום ברח לך" אולם יצחק אמר "קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך" (בראשית כח ב). נמצא שלמרות שהציווי בא משניהם, עיקר לשון "ויצא יעקב" נאמר ביחס לאביו. וכדברי הגמ' (קידושין לא) שצריך לקיים את ציווי האב מכח שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך.

אבל כאשר הוא חוזר מלבן, שם כבר נאמר בלשון התורה "בברחך מפני עשו אחיך", לשון של בריחה ביחס לפעולה ולא ביחס לציווי.

עומק הדבר: כשיצא מבאר שבע, לא התגלה אם הוא הולך מפני ציווי יצחק או ציווי רבקה כי בחיצוניות הדבר נראה שווה. אבל כשברח בחזרה מלבן, כיון שבא לשם בבריחה לכן הוא חוזר משם בבריחה, וכמו שנתבאר שכל בריחה היא 'אור חוזר'. ועיקר ה'אור חוזר' של הבריחה דייקא מתגלה כשגם החזרה היא באופן של בריחה. בחזרתו התגלו שתי הבריחות בבת אחת, מה שבורח עכשיו מלבן, ויתר על כן, שבתחילה עזב את ארץ ישראל בבריחה.

ובע"ח שער לט דרוש טו). וישנם ב' מיני אור חוזר, א. אור שחוזר לעילא, ב. אור שיוורד לתתא. לעילא באופן של אחוריים, וכאן עסקינן באור חוזר שמאיר מלעילא לתתא. בצבי מתגלה שגם בשעה שבורח, האור - ההארת פנים - "יאר ה' פניו אליך", עדיין ממשיכה להתגלות כיון שהיא פונה למקום שממנה באה.

לעתיד לבוא, כשהקב"ה כבר לא 'בורח' מבני ישראל כביכול - ולא מתגלה ה'ברח דודי', יתגלה הארה כפשוטו שמאירה באופן של התפשטות ישרה - 'אור ישר'. אבל כאשר כביכול הקב"ה בורח, הוא לא מסתלק אלא ממשיך להשגיח ולהאיר פנים. וע"ז נאמר בפרט "עין ה' אל יראיו", ודייקא "עין ה'" ולא "עיני ה'", שאפילו בשעת השינה עין אחת פתוחה כמדרגת הצבי, ואם כן מאיר הארה של 'אור חוזר'.

הארה של 'אור ישר' גורם לאדם ללכת בדרך הישר, בבחינת "עשה האלקים את האדם ישר" (קהלת ז ט). אבל כאשר אדם מקבל הארת 'אור חוזר' זה פועל אצלו תשובה. הרי זה אור שמגיע מה'חוזר' המורה לאדם 'חוזר בך'.

זהו א"כ העומק העצום המתגלה בבריחה. אדם הבורח כפשוטו, מפנה את כל אחוריו לדבר ובורח ומסתלק ממקומו הראשון. אבל אם הוא בורח רק בבחינת האחוריים של הגוף אולם פניו עדיין פונות לשם, הוא עתיד בעצמו לחזור לשם. וזהו אור חוזר מתתא לעילא.

וזה השורש לחזרת ישמעאל בתשובה, דכל הבריחה של הגר הייתה באופן שעתידה לחזור במדרגה דתיקון אם כי לא תיקון שלם.

גדר 'ציאת יעקב מחרן מצד ציווי

אביו ומצד ציווי אמו

הבריחה שהיתה בה חזרה שלימה נאמרה

מהות הבריחה -

למקום ההרחבה וההרווחה

'ברח' מלשון 'בא-רווח', שכאשר אדם עומד במקום מיצר ומצוק, הוא בורח למקום הרווחה.

ובעומק, הסיבה העיקרית של בריחה מן המצר הוא מפני סכנת נפשות וכלשון הרד"ק (ספר השרשים ערך ברח): "כי אין בריחה ממש אלא על סכנת נפש". זה היה עיקר בריחת משה רבנו כשברח מפרעה וכלשון הקרא - "ויצילני מחרב פרעה" (שמות יח ד). מצד כך, באותיות 'ברח' מונח סיבת הבריחה - מסכנת החרב. הוא בורח למקום של 'בא-רווח' מקום ההרחבה, בבחינת רחובה של עיר (ולבסוף מגיע להר חורב כדלקמן).

ענין ההרחבה מתגלה גם בבריחת יעקב אבינו.

דאחרי שברח מפני עשיו ללבן נאמר עליו "ויפרץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות וכו'" (בראשית ל מג), הוא יצא ממקום המיצר למקום המרחב.

יתר על כן, לא רק שהיה לו מעט צאן ועכשיו נעשה הרבה, אלא לא היה לו כלום כשהגיע ללבן, שהרי בדרך בריחתו לחרן רדף אחריו אליפז במצות אביו, ונתן לו יעקב את כל רכושו כמו שאמר "כי במקלי עברתי את הירדן הזו ועתה הייתי לשני מחנות" (בראשית לב יא).

נמצא שבבואו אל לבן היה עני גמור וחשוב כמת, ונעשה כך מכוח מה שביקש אליפז

להורגו בחרב ובמקום זה הפכו לעני. ועל פי המתבאר לעיל ש'ברח' מלשון דילוג, מתגלה ביעקב דילוג מקצה לקצה - מעניות גמורה עד המדרגה העליונה - "ועתה הייתי לשני מחנות" - שפרץ לרוב. ובדקות, הוא דילג מהקצה התחתון של 'יעקב' - "ויעקבני זה פעמים" (בראשית כז לו) שנקרא כך מאז שהיה עם עשו, עד עת חזרתו מלבן שאז פוגש בדרך את שרו של עשו והופך להיות 'ישראל'.

הבריחה בתהלוכות

התנועה הפנימית של האדם

אולם יש צד פנימי ועליון יותר שהתגלה בבריחת יעקב אבינו.

כשברח יעקב במצות הוריו לחרן, הוא לא הגיע מיד לשם אלא עצר בדרך י"ד שנה בבית שם ועבר.

עומק אחד לענייננו שדייקא ברח ל'שם ועבר'.

אומרים רבותינו, שבריחה חיצונית זה בריחה ממקום למקום, שהן בדרך כלל הבריחות הפשוטות שמוזכרות בפסוקים. ובלשון הזוהר הקדוש¹ ועוד, מבואר לשון בריחה בתפיסת התנועה הפנימית של האדם (וגם בזה יש כמה מדרגות של בריחה).

בשורש השורשים הדבר מוגדר - "ואם רץ לבך שוב למקום"². כאשר האדם מנסה להתבונן בדבר שלמעלה מהשגתו - "רץ לבך" אז נאמר "שוב למקום" - למקומו של עולם. וכמו

¹ כן כתב היריעות שלמה (חוברת ג ריעה כג) וז"ל: "ושם ברח מורכב מן בא-רח, דהיינו ביאה ברווחה, שזה שהיה במצור ובמצוק אם במקום צר או בצרה עיונית, יצא משם ובא ברווחה". עוד כתב שם: "ואפשר שזהו ענין שם 'ברח', כלי שהוא חתיכת עץ או ברזל שתוחבין אותו בקרקע או בכותל בפני הדלת שלא תפתח וכו' ונקרא 'ברח' אם מצד שהוא נכנס לבית קבול שלו ברווחה, שמחמת שהוא עשוי להתלטל צריך שיהיה בבית קבול שלו רווח מקום כדי שיהיה נוח להנטל משם, ואם מצד שהברח בא תמיד ברווחה, ממה שלא נשאר קבוע תמיד במקומו וכו' ע"ש.

² ספרא דצניעותא פ"ג: "והחיות רצוא ושוב. ברח לך אל מקומך".

³ ספר יצירה א ח: "בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר ואם רץ לבך שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב".

שבא מכוח ההארה שהיתה בשעת השינה. וביתר עומק: על הפסוק "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש" אומרים חז"ל "ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה" (רש"י שם). בהגדרה החיצונית הכוונה כפשוטו, שנעשה נס ושקעה חמה. ובהגדרה הפנימית, יעקב אבינו נכנס למקום 'חושך' שאינו בר השגה. כי מצד ה'עונה', כלומר מצד מדרגתו, היה צריך לעסוק בתורה ועל ידי כך יתגלה האור - 'תורה אור'. אבל כשאדם נכנס למדרגה שלמעלה מהשגתו, זהו מקום שלא מושג במדרגת החושך כמו שהרחיבו רבותינו.

זה נקרא 'שקעה לו חמה שלא בעונתה', כי הוא ניסה לעלות למדרגה שלמעלה ממדרגתו. ומצד כך, הוא רואה בחלומו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, המורה בעומק על ניסיון לעלות למדרגה שלמעלה מההשגה.

המדרגה שאליו הגיע שלמעלה ממדרגתו, זהו 'עין אחת סתומה ועין אחת פתוחה'. הרי מצד הזמן יום היה, אבל 'שקעה חמה שלא בעונתה' גילה בחינה של לילה. ובהקבלה לעיניים, זהו 'עין אחת פתוחה ועין אחת סתומה'. מה שבפשטות - 'ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה', התגלתה אצלו שינה במדרגה של יום שהוא חושך.

זו א"כ צורת השינה שיעקב אבינו ישן במדרגה של צבי. וזה, כיון שהוא לא יצא רק מצד ציווי יצחק אביו "קום לך פדנה ארם", אלא גם מה שאמרה לו אמו "קום ברח לך", וכמו שנתבאר גדר בריחתו היא כמו בריחת צבי ולכן גם שינתו כשינת הצבי.

שפירשו רבותינו¹ בארוכה, שכוונת הדבר שכאשר האדם מנסה לדבוק למעלה ממדרגתו - "ואם רץ לבך" - "ברח לך אל מקומך". אם כן קיים בריחה שמנסה אדם לעלות למעלה ממדרגתו ואומרים לו תחזור למקומך².

הבריחה הפנימית המתגלה אצל יעקב בי"ד שנה בבית שם ועבר וב'וישכב במקום ההוא"

לפי זה נבין. אחרי שיצא יעקב מבאר שבע והיה בדרך לחרן, נאמר בקרא "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתו וישכב במקום ההוא" (בראשית כח יא).

אופן שינתו באותו לילה היה במדרגת צבי. וכמו שהובא לעיל, שצבי ישן עם עין אחת פתוחה ועין אחת סגורה. והרי 'עין' בבחינת 'השגחה' כמו שנאמר בקרא "עין ה' אל יראיו" (תהילים לג יח).

אחרי שקם משינתו מבקש יעקב "אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים" (בראשית כח כב).

מבואר שבקש על ההשגחה העליונה - 'והיה ה' לי לאלוקים'. ובעומק, הוא מבקש באותה עין שנשארה פתוחה - 'עין ה' על יראיו' שתתגלה "והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלוקים" (שם כב).

ויתר על כן גדר בריחתו היה כצבי שמחזיר פניו - גדר של אור חוזר - תשובה. לכן דייקא כשקם מבקש "ושבתי בשלום אל בית אבי",

¹ ביאור הגר"א לספרא דציניעותא פ"ב: "וז"ש כאן לא מתעכבין בדוכתא והחיות רצוא ושוב ברח לך אל מקומך ור"ל החיות רצוא ושוב המוחין נקראין חיות ששם חיה כמש"ל ושם ד' מוחין שהן ד' חיות וכמו שמוח א' כולל כולם כן פני אדם כולל כולן ובהן המחשבה ולכן כשמגיעין אל רישא דלא אתיידע ולא אתדבק בחכמתא כו' הן ברצוא ושוב וכמ"ש בתו"ח במתני' ד' פ"ט ע"ד כל הרהורין ביה משבשן תבין והדרין ולא אתדבקו כו' וכמ"ש בספר יצירה פ"א ואם רץ פיך לדבר ולבך להרהר שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב. וז"ש כאן ברח לך אל מקומך כמ"ש שם שוב למקום" ע"ש.

² ישנה גם תנועה הפוכה, וזו מדרגה עליונה שמנסה לרדת לתחתונה, וכיון שאין לה התיישבות בתחתון היא בורחת בחזרה לשורשה בבחינת "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח ב'), שחוזרת חזרה לאין.

מה שנמצא למטה ואת מה שנמצא למעלה. הבקעה היתה בכפל במקום השטוח התחתון יותר, והגבעה היתה בחלק העליון של הכפל.

ובעומק, כאשר הקב"ה קיפל את כל ארץ ישראל תחתיו, המקום הוא גופא כל המקומות כולם ביחד, בסוד מקומו של עולם.

ומצד כך, זהו השורש לבריחה הפנימית שנתבאר. שהבריחה במדרגה הפנימית של המחשבה איננו בריחה ממקום למקום כפשוטו אלא בריחה בתוך בתוך המקום עצמו בפנימיות. וכמו שהוסבר, שיש בריחה ממקום למקום כפשוטו שהוא יוצא מארץ ישראל לחרן, ויש מדרגת בריחה בתוך אותו מקום עצמו - בפנימיות המחשבה.

לפי זה אם כן, תחילה ברח יעקב לשם ועבר - לתורה. ודייקא בי"ד שנים הללו עסק בתורה במדרגה שלא ישן בה (רש"י בראשית כח יא). היינו, שגם בלילה התאמץ להשיג את מה שאי אפשר להשיג, ואת המדרגה הזו השיג אז בחלקה לאחמ"כ הוא עולה למדרגה גבוהה יותר של שינה באופן עין אחד סתום ואחד פתוח.

וחידוד הדברים, שעל ידי זה הוא משריש שהבריחה שתהיה בפועל מושרשת במדרגה של תורה, וכך מתגלה הבריחה שלימה.

ההבחנה של "משה מלגאו ויעקב מלבר" שמתגלה במדרגות הבריחה של יעקב אבינו ומשה רבינו

בריחה נוספת בתורה כמו שהוזכר, נאמרה במשה רבנו שבורח ממצרים למדין. ממדין הוא 'בורח' לרעות את צאן יתרו עד שמגיע לסנה.

צאן בלשון חז"ל ובש"ס נקרא 'ברחי'. כפשוטו זהו משום שצאן רגיל לברוח. ובעומק, מונח

ה'רצוא ושוב' שמתגלה בשינתו של יעקב אבינו

נתבונן להבין יותר בדקות. יעקב בורח מכח עשו, כי הוא שומע בקול אמו שאמרה "וקום ברח לך וגו'". כשחלם על הסולם ראה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו. ובמדרש¹⁰ הראה לו הקב"ה כל שר ושר משרי מעלה תוקף זמן שהותו למעלה. את שרו של עשו ראה שעולה ואינו יורד.

עומק הדבר, שכיון שהוא עצמו - ניסה לעלות למעלה ממדרגתו כמו שנתבאר, לכן הוא רואה במקביל שרו של עשו מנסה לעלות למעלה ממדרגתו. וזה דייקא בשעה שבורח מעשו.

בחינה זו שיעקב עולה למעלה ממדרגתו - מתגלה באופן של 'עין אחת סתומה ועין אחת פתוחה'. הוא לא ניסה לעלות בשתי עיניים למעלה ממדרגתו, אלא בצורת העליה המדוקדקת, שמצד אחד זה 'רצוא' לעין הסתומה ומצד שני 'שוב' לעין הפתוחה וחוזר חלילה.

וכידוע עד מאוד דברי האריז"ל (פע"ח שער ק"ש על המיטה פ"א), שהאדם בשינתו יכול להשיג מה שאי אפשר בזמן ההקיץ. שזה כמובן גם מדרגת שינת יעקב אבינו.

קיפל את כל ארץ ישראל תחתיו

איתא בגמרא (חולין צא:): "הארץ אשר אתה שוכב עליה (בראשית כח יג), מלמד שקפלה הקב"ה לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו".

ארץ ישראל יש בה הרים ובקעות ונחלי מים כלשון הפסוק "ארץ נחלי מים וגו' יוצאים בבקעה ובהר" (דברים ז ז). לפי"ז, בהגדרה החיצונית, כשמקפלים דבר עדיין יש בקפל את

¹⁰ פרקי דר' אליעזר לה: "והראהו הקדוש ברוך הוא ארבע מלכיות מושלן ואובדן, והראהו שר מלכות בבל עולה שבעים עווקים ויורד, והראהו שר מלכות מדי עולה חמשים ושנים עווקים ויורד. והראהו שר מלכות יון עולה מאה ושמונים עווקים ויורד. והראהו שר מלכות אדום עולה ואינו יורד ואומר: "אעלה על במתי עב אדמה לעליון". אמר לו יעקב: "אך אל שאל תורד אל ירתי בור". אמר לו הקדוש ברוך הוא: "אם תגביה כנשר".

שהראה הקב"ה ליעקב בית בכניינו ובית בחורבנו. מונח בזה, שהוא ראה גם את בית ראשון וגם את בית שני. בית ראשון כידוע עמד ת"י שנה ובית שני עמד ת"כ שנה. 'ברח' ב' פעמים בגימט' ת"כ.

יעקב אבינו בורח וחוזר ובורח. ובכל בריחה הוא מגיע למקום ביהמ"ק, שהרי גם בבריחה השניה חוזר לשם כמו שציוהו הקב"ה לעלות לבית אל ולבנות שם מזבח - "לא אל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך". לפי"ז, פעם הראשונה שהוא בא לשם הוא בסוד 'אור ישר' שכנגד ביהמ"ק הראשון. חזרתו פעם שנית היתה בסוד 'אור חוזר' כנגד מדרגת בית שני. ובית שני, שמו מורה עליו שהוא במדרגת תשובה - 'שני'. ועוד, דבימי עזרא חזרו ועלו פעם שנייה במדרגת תשובה - 'אור חוזר'.

וכמו שהוזכר, קלקול ה'ברח' הוא בכחינת 'חרב', ו'חורבן', ומצד כך מתגלה ה'בית בחורבנו'. בתיקון, זה גילוי של 'כעיר שחברה לה יחדיו' (תהילים קכב ג), מכוח הברית התיכון המברית מן הקצה אל הקצה.

מדרגת ה'ברית' הפנימית

שמתגלה ביעקב אבינו

הבריחה בשורש הפנימי של יעקב אבינו הוא מכוח ה'ברית'.

ביאור הדברים: 'ברח' כפשוטו הוא בריחה ממקום למקום. אבל הבריחה במחשבה הוא בסוד 'ברית', שעניינו חיבור בין שני דברים. המחשבה היא ברצוא ושוב בין דבר לדבר, תמיד מתנועע וחוזר חלילה בכחינת 'אור חוזר' שבתשובה. ויותר מזה, מתגלה שהרצוא ושוב מחוברים יחד. נמצא שהבריחה ממקום למקום 'סודה בריחה, אבל הבריחה במדרגה הפנימית 'סודה 'ברית' שהם מחוברים אהדדי. לכן במשכן היו ט"ו בריחים כנגד השם י"ה, בכחינת 'תרי רעין דלא מתפרשין מהדדי'

כאן שמשה 'בורח' ל'ברח'. יתר על כן, כדברי חז"ל הידועים שכבש אחד מהצאן ברח לו וכו', לכן הוא 'ברח' אחר ה'ברחי' ש'ברח'. ואז הוא הגיע לחורב - לסנה, מקום מתן תורה. נמצא שבצומק, משה רבנו בורח לתורה.

זה מקביל ממש למה שנתבאר בבריחה של יעקב אבינו. בחיצוניות, יעקב אבינו בורח מארץ ישראל לחרן ומשה בורח ממצרים למדין. אבל בפנימיות כשמשה ברח, הוא הגיע למקום מתן תורה - "וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלוקים חרבה" (שמות ג א). כמו"כ בעומק גם יעקב אבינו בורח למדרגת התורה - לבית שם ועבר. אלא שאצל יעקב זה יותר בהעלם, ובמשה רבנו יותר גלוי.

לשון רבותינו הידוע 'משה מלגאו ויעקב מלבר'". שבערך למדרגה העליונה של שניהם, יעקב נקרא חיצוניות ומשה רבנו נקרא פנימיות.

לפי המהלך שהוזכר הדברים ברורים. משה רבנו שהוא מלגאו, כולו פנימיות. לכן, גם בבריחה החיצונית מתגלה בפועל שהוא ברח באופן הגמור לתורה. אבל אצל יעקב אבינו על אף שיש לו את הפנימיות אבל הוא מתגלה כ'מלבר' - שיוצא גם לחוץ, שיצא מארץ ישראל לחוץ לארץ שבורח ללבן. והגדרת הדבר, הבריחה הפנימית שלו התגלתה ב'שם ועבר' ובפרט בלילה שלאחר מכן כשישן במקום ביהמ"ק, ולאחר מכן התגלה ג"כ במדרגה החיצונית - ב'מלבר' במה שבפועל בורח ללבן. אולם בריחה החיצונית זו הושרש במדרגה העליונה שהוא עולה למעלה ממדרגתו שזה הבריחה ב"ד שנה ובלילה שלאחמ"כ.

שתי הבריחות ביעקב שמקבילים

לשתי הבתי מקדשות

ידועים דברי חז"ל (הובאו במרדכי מו"ק ס' תתקלד),

¹⁰ תיקוני זוהר כט ע"א: "ויעקב ודאי איהו דיוקנא דעמודא דאמצעייתא מסטרא דלבר. והא משה תמן הוה אלא מסטרא דלגאו הוה".

כנ"ל שחוזר לאחוריו, בסוד 'אור חוזר'. ואם כן, בכריחתם ממצרים כבר מונח צד של חזרה. אלא שמצד העליון, אותו כח של חזרה היו צריכים לגלות במתן תורה - חזרה דתיקון.

גדר החזרה של 'הדרנא בי' שבש"ס וגדר החזרה של 'שונה פרקו' - מהצד התחתון ומהצד העליון

קיימים בכללות שתי מדרגות של חזרה בדברי תורה. החזרה התחתונה נקראת בלשון הש"ס 'תיובתא', או 'הדרנא בי' דהיינו - 'אני חוזר בי'. שניהם בכללות באותה דרגה, 'הדר' - 'חזר', 'תיובתא' - 'שב'.

החזרה העליונה בדברי תורה, זה במה שחוזר על לימודו שוב ושוב.

ההבדל ביניהם, כפשוטו 'הדרנא בי' שורשו בקלקול שאמר דבר טעות, כדרשת הגמ' 'אין אדם עומד על דבר הלכה אלא אם כן נכשל בהם' (שבת קכ א), ואז מתקן כשהוא חזר בו. והחזרה העליונה היא לחזור על אותם דברי תורה, עד המעלה העליונה - "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד פעמים".

אבל בעומק יותר, החזרה התחתונה שהיא תיובתא, גם בה יש צד תיקון ביסוד התשובה, והיינו שמונח בה יסוד שמתקן למפרע.

ובאמת, גם במה שאדם חוזר על לימודו יש ב' מדרגות לסיבת החזרה. מצד המדרגה הקיימת עכשיו, הסיבה התחתונה הוא בשביל שיזכור.

שורש שהאדם שוכח וצריך לחזור כדי לזכור, הוא כדברי הגמרא שבתחילה שניתנו הלוחות ולא נשתברו, הלומד תורה לא היה משכחם, נשברו הלוחות - משכחם.

נמצא בעומק, שחזרה מהסיבה התחתונה לא בא מכוח מעלת הדברי תורה, אלא מהשכחה שבא מכח חטא העגל.

והנה, מיד כשנגמר מתן תורה נאמר "ויסעו מהר ה' - כתינוק הבורח מבית ספרו". התגלה

כידוע, שזה עומק החיבור שבהם (עי' במדב"ר ו ד, זהר תרומה קפו ב).

והנה, 'אברהם קראו הר, יצחק קראו שדה, יעקב קראו בית' (ספרי דברים כח). דייקא מצד מדרגת 'בית' מתגלה שורש הבריחים שנתבאר, כדברי חז"ל (זוהר תרומה קעה ב), שיעקב אבינו במדרגת 'בריה התיכון' המבריה מן הקצה אל הקצה.

ראשית הוא מבריה בין בית ראשון לבית שני. אבל יתר על כן הוא מבריה בין 'הר' שקראו אברהם ו'שדה' שקראו יצחק. וזה, כאשר הקב"ה קיפל את כל ארץ ישראל תחתיו, ההר, השדה והבית הפכו להיות אחד עם השני, ועל ידי כן ביהמ"ק הופך למדרגה של בית.

ענין הבריה מתגלה עוד אצל יעקב בהקשר לתורה, דיעקב אבינו הוא עמוד התורה, כיון ששורש מדרגת השגת הדברי תורה היא משורש הבריה.

עוד נקרא יעקב בחירי שבאבות. 'בחר' כפשוטו מהצד התחתון זה שישנם ב' צדדים ונקודת הבחירה ביניהם. אבל מהצד העליון מתגלה ה'בחיר' - ו'הבריח'.

סוד החזרה דתיקון שהיה צריך

להתגלות בבריחה למדרגת מתן תורה

גם אצל משה רבנו מתגלה, שבריחתו ממצרים היה באופן שלבסוף הוא חוזר בחזרה כדי לגאול את בני". הבריחה לא הייתה באופן שהוא מסתלק מן הדבר אלא הוא חוזר ושב, בסוד 'אור חוזר' כמו שנתבאר.

יתר על כן, כאשר יצאו בני"מ ממצרים נאמר "ויוגד לפרעה כי ברח העם". מקום הבריחה בעומק היה ל"תעבדון את האלוקים על ההר הזה" - למדרגת מתן תורה.

אבל חלקם אמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה". שורש לזה, כי יציאת מצרים היתה באופן של בריחה, והבריחה עצמה היא במדרגת הצבי

מתגלה הארה של העין. וביתר עומק. בארץ ישראל נאמר "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה". מצד מדרגה זו - "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל" כלל, אין אפילו עין אחת שנסתמת.

עין אחת רואה ועין אחת סתומה, מתגלה בקומת הגוף שהפנים עדיין מסתכלות, אבל הגוף עדיין במדרגת אחר מהצד התחתון של העין האחת הסתומה.

בארץ ישראל מתגלה מדרגת ב' עיניים - "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה", וכולו פנים שגם באחוריים יש ראייה בבחינת "עין ה' אל יראו למיחלים לחסדו" (תהילים לג יח). ואמנם מהצד העליון, התפיסה של העין הסתומה, זה נסיון להשיג את המדרגה העליונה שבמקום החושך. אבל מהצד התחתון העין הסתומה היא שורש של הגוף הנשאר במדרגת אחוריים.

עומק מדרגת 'ארץ הצבי' -

צבי שאין עורו מחזיק את בשרו

בארץ ישראל מתגלה מדרגת צבי יותר גבוהה, וזה כדברי חז"ל "מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדא", (גיטין נז א).

עומק הדבר, עור כפשוטו מחזיק את הבשר. והרי 'בשר' כידוע אותיות 'שבר'. ומצד הקלקול, העור מחזיק את הבשר שהוא שבר מכח שורש הקלקול של הכותנות 'אור' שנהפכו לכותנות 'עור'. אבל בארץ ישראל שמתגלה "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה", לא מתגלה 'עור' אלא 'אור' בחינת מאירת עיניים. ומצד כך מתגלה שאין עורו מחזיק את בשרו.

הגילוי לעת"ל שהכל במדרגת הארה ללא סיתום כלל

המדרגה הזו היא המדרגה העליונה של ארץ הצבי במדרגת העור, אבל לא בקלקול של אדם הראשון שנאמר בו "ויאמר את קלך שמעתי בגן ואירא כי עירם אנכי ואחבא", כדרך האדם

כאן ה'ברח' דקלקול, וזה גרם לידי כך שעכשיו כל החזרה שב'ברח' מתגלה או כפשוטו בצד התחתון של 'הדרנא בי', תיובתא, או בצד היותר עליון של חזרה על ד"ת, אולם מצד התחתון שבו מכוח השכחה.

המדרגה העליונה של החזרה בדברי תורה הוא - "באהבתה תשגה תמיד" (משלי ה ט), שמרוב אהבתו חוזר עליו שוב ושוב.

וכאשר מתגלה המדרגה הזו, אז שורש החיבור של בני ישראל והקב"ה, על אף שהתגלה "וראית את אחרי ופני לא יראו" כנ"ל, ה'אחורי' זה רק מצד הגוף. אבל מצד הפנים עדיין מתגלה "יאר ה' פניו אליך". כמו שנאמר בלשון הפסוק "אם אין פניך הלכים על תעלנו מזה" (שמות לג טו), שביקש משה רבנו שפניו ית' ילכו עמם.

נמצא, שגם בשעת הנפילה של 'כתינוק הבורח מבית ספרו', עדיין הם במדרגת הפנים. וזה מתגלה ב"ברח דודי ודמה לך לצבי", שהבריחה היא עדיין במדרגה של צבי.

מדרגת עין אחת - "עין ה' אל יראין"

לעומת מדרגת ב' עיניים -

"עיני ה' אלוקיך בה"

עם ישראל בורחים ממצרים למתן תורה ולבסוף מגיעים לארץ ישראל - 'ארץ הצבי', אשר נאמר עליו "עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה" (דברים יא יב).

עומק הדבר על פי המתבאר.

צבי ישן בעין אחת סתומה ועין אחת פתוחה וכמו"כ בורח כשגופו בחינת אחר אבל ראשו מופנה בחינת פנים. וזה הגילוי במדרגת 'נפש'. אולם גם במדרגת 'זמן' יש 'ראש' ו'אחור', שזהו ראשית שנה - הפנים של השנה ואחרית שנה - האחוריים של השנה. לפי"ז ארץ ישראל נאמר בה "ארץ אשר תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה". היינו שגם באחרית השנה שהיא במדרגת אחוריים

ממדרגת ה'ברח'. כאשר הקב"ה נתן את התורה, נתפשט בכל העולם כולו ריח טוב. וזה ה'מבריח' מלשון 'בריח', שההברחה שהיתה זה ההתפשטות של הריח.

ועל פי מה שנתבאר עד עתה.

כאשר האדם בורח ממקום למקום, הוא נעתק מכאן והולך לשם. וכבר נתבאר ש'בריח' מחבר בין שני המקומות. אלא שקשה, שכבר נסתלק מכאן וא"כ איך יתכן בחינה של בריח במקום שברח ממנו? ועל פי הנ"ל יובן, דהמדרגה העליונה של הריח מגלה שאע"פ שהדבר עצמו הסתלק, עדיין נשאר הריח.

וזה תיקון הבריח ב'-ריח - ריח בב' מקומות, שגם כאן הריח וגם שם הריח. ובעומק זה יסוד התיקון של בריחת אליהו שהוא יסוד השורש שמאיר את הארת משיח ומבשר את גאולת משיח.

זהו א"כ עומק מציאות הבריחה השלימה כשמתגלה האופן של 'גם כאן' ו'גם שם' הדבר נמצא. וזה מה שאמר דוד המלך "אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח. אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך" (תהילים קלט ז ח), כלומר זה מבריח מן הקצה אל הקצה. ומצד "והריחו ביראת ה'", היינו שיריחו את ה"אנה מפניך אברח אנא מפניך אסתר", את ה'את השמים ואת הארץ אני מלא'.

לברוח למקום מחבוא וכלשון הפסוק (דניאל י ז) "ויברחו בהחבא"^י, שאז תופרים להם כותנות עור. אלא אין שם 'בהיחבא', דאין עין סתומה שהיא שורש ה'ואחבא'. ואז מתגלה בארץ ישראל "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה", שכולה מציאות של אור.

וזה מה שעתידי הקב"ה לעשות סוכה מעורו של לויתן (ב"ב עה א), שזה 'עור' שמונת בו 'אור' שהולך ומבהיק. והרי בלויתן יש נחש 'בריח' שזהו הלויתן זכר, ונחש עקלתון שזה הלויתן נקבה (שם עד ב).

לעתידי יתגלה התיקון של נחש בריח, ויתוקן ה'ואחבא'. ואז הכותנות עור שמסתירים הופכים לכותנות אור המאירים. אין עין סתומה ששורשו ב'עור' שעל גבי העין, אלא שני העיניים פתוחות תמיד במציאות של הארה.

הנחש 'בריח' לא יהיה במדרגה של 'ברח' כאדם הבורח מן הנחש, אלא מלשון בריח - נקודה של חיבור.

מדרגת הריח שבבריח שמתגלה בהארת משיח

ומצד המדרגה הזו מתגלה 'בריח' אותיות ב-ריח, המדרגה שנאמרה אצל משיח, "לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח" (ישעיהו יא ג), אלא מורח ודאין ע"י חוש הריח (סנהדרין צג ב), זה המדרגה העליונה שעולה

^י וכמו שהרחיב בזה היריעות שלמה (שם) וז"ל "ברח" מורה על הבריחה הנקנית על צד הצנע והסתר-דבר, "ע"ש.
^י שברח "עד הר האלוקים בחרב" מפני איזבל ש"הרג את כל הנביאים בחרב" (מלכים יט ז).

סוגיות במחשבה

ברח

תנ"ך

המורכב מת הבי"ת ורח, היה עושה שם "ברח" להורות הברחה, וענינו בא- רח, והינו שבא ברוחב אחר שהיה במצור, "עכ"ל, וזהו לשון רחוב, הרחבה.

והרש"ר הירש (בראשית א א) כתב וז"ל: "ברא קרוב אל ברח, ברה, פרח, פרא, פרע, כל השרשים האלה מורים על שאיפה לצאת, על יציאה מהכח לפועל, או שחרור מכבלי כפיה", עכ"ל, עיי"ש. ולהלן (ז טז) כתב וז"ל: "כל אלו הם גוונים של מושג יסודי אחד, לזכות בחירות ולהיות בן חורין", עכ"ל. ובמלבי"ם (שמואל א, י"ט, יח) כתב וז"ל: "ויש הבדל בין ניסה לבריחה, שהנס הוא אם רודפים אחריו, או מהסכנה קרובה", עכ"ל, ולפ"ז ברח היינו שאין רודף אחריו וסכנתו אינה קרובה.

ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה (בראשית כז, מג)

וכתיב (הושע יב יג) ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר.

וכן כאשר יצא מלבן היה באופן של בריחה, כמ"ש (להלן לא כא) ויברח יעקב הוא וכל אשר לו וגו', ע"ז אמר לו לבן (שם שם כז) למה נחבאת לברח ותגנב אתי ולא הגדת לי וגו'.

וכן כתיב (לה א) ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך, וכן שם ז ו. הרי שראשית יציאתו, וחזרתו, מהותה בריחה.

וכתב בחת"ס (תורת משה בראשית לא ז) וז"ל: "בורח הוא לשון עקירה לגמרי, כמו ברח לך אל מקומו", עכ"ל. עיי"ש ביאורו. ובאמת כאשר ברח מלבן היה זה על מנת לא לחזור לגמרי, וכן לבסוף עשו גל שלא יעבור לרעה, אולם כאשר

ותענה שרי ותברח מפניה וכו', מפני שרה גברתי אנכי בורחת (בראשית טז ד)

וכתב ביריעות שלמה (חוברת ג, יריעה כג) וז"ל: "נס- ברח, המונח השתופי הוא הפרידה "למקום סכנה" ע"י תנועה גשמית. והמבדיל ביניהם, כי שם "ברח" הנחתו על פעל הברחה הנעשה בצנעא, דהיינו באופן שלא הרגיש בו המיצר, אם שלא הרגיש ביציאתו כל עיקר שהלך באישון לילה ואפילה, וכיוצא בזה, או אף שהרגיש ביציאתו אבל לא הרגיש בכוונתו שדעתו לברוח, שהיה הבורח הולך משם כמי שמטייל ודעתו לחזור בלי תקון והזמנת מה שצריך להולכי דרכים וכדומה לזה מן התחבולות שיעשה הבורח כדי להסתיר ענינו", עכ"ל, עיי"ש עוד בדבריו.

וכתב בספר השורשים (לרד"ק ערך ברח) וז"ל: "וכתב אדוני אבי ז"ל, כי ויקם יונה לברוח תרשישה (יונה א ג) כי מלפני ה' הוא בורח (שם א ט) אינו ענין בריחה ממש, כי אין בריחה ממש אלא על סכנת נפש, אך פירש לברוח במקום הזה למהר השליחות. ובכאור שמות נרדפים שכתנ"ך (ערך ברח- נס- ערק) כתב וז"ל: "ערך נס ערק- שלשתם שם לבריחה, וההבדל ביניהם ברח למקום רחוק, ונס למקום קרוב, וכו'. עוד יש הבדל, ברח עיקר חפצו לברוח ממקום שהוא, ויברח משם גם אם בעצמו אינו יודע לאיזה מקום ינוס וכו'. אבל ערק הוא הבורח ממקום למקום, ואף למקום רע ממנו וכו', ובתלמוד השתמש הרבה במלת ערק על הבורח מפני סכנת נפש או ממון", עכ"ל, ועין יריעות שלמה, חוברת ג, יריעה כד, ויריעה לא. עוד כתב ביריעות שלמה (הקדמה) וז"ל: "הנה

וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה ויברח משה מפני

פרעה (שמות ב טו)

ובעומק ברח משה מפני "חרב" פרעה, ברח- חרב, כמ"ש חז"ל (שמו"ר א לא) מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב, הוא שאמר משה ויצילני מחרב פרעה (שמות יח ד). ו"בחר", ברח- בחר, משה לברוח. ויצא ממצרים, לשון מיצר, למרחב, בחר- רחב. ושורש כן שרצה פרעה להורגו, כתיב (שמות ב יא) ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו וגו', ויטמנהו בחול וכו', וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר וגו'. ויצא "וירא בסבלותם", ראית חיבור עם הכנס"י, ברח- חבר, לשון חיבור.

ומשה למד מיעקב שברח, ואצל יעקב, ברח תחלה ללבן ואח"כ ברח מלבן, ולכן חשש יתרו שכן יברח משה ממנו, וכמ"ש בפרדס יוסף (ויקרא כה לא) וז"ל: "דיתרו פחד שמא יקח משה אשתו ובניו ויברח, כמו שעשה יעקב ללבן, לכן השביע אותו שישאיר אצלו על כל פנים בן אחד על וכו' יתנחם", עכ"ל.

והבן שיעקב ברח ללבן, אולם לא היה לו חיבור עצמי אליו, ולכן לבסוף אף ברח מלבן, אולם משה ברח ליתרו, ושם היה לו חיבור עם הסנה אחר המדבר, ולכן בריחה זו, אינה פרווד, אלא יש בה צד חיבור, ברח- חבר. ויתר על כן הוא שורש שאף שיחזור למצרים לבסוף, עתיד לחזור לברוח הוא וכל עמו למקום זה, כמ"ש (שמות יח ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם.

ושורש בריחה זו של משה, יש לה ענפים, לרוצח בשגגה. שבורח ונס אל ערי מקלט. עין שער הפסוקים משפטים, סימן כג. ומשה הפריש ג' ערי מקלט, והבן. ונגלה בריחה נוספת במשה עצמו כמ"ש (שמות ד ט) וינס משה מפניו, מפני המטה שנהפך לנחש, דמות פרעה, תנין הגדול, והבן.

וכתב בשם משמואל (בראשית תרס"ג, ובעוד כמה מקומות) וז"ל: "במדבר חיצוני שהאדם בורח

בורח מעשו ללבן, זה על מנת שיחזור כמ"ש, וישב עמו ימים אחדים וגו', ושלחתי ולקחתיך משם (בראשית כז מג) ונראה שמצד עצמו זו בריחה גמורה, וישב שם מצד עצמו, רק תלוי באמו שתקראנו לחזור, ולכן מדעת עצמו זו בריחה גמורה, והבן.

ובאמת הליכתו ללבן, היתה הן מדין כבוד אב ואם, והן מפני סכנת עשו. ומצד עשו נצרך בריחה, עין אברבנאל ואלשיך על אתר ואביו אמר לו (כח ב) קום "לך", ואמו אמרה לו (כז מג) קום "ברח", והבן. וכתב בשפת אמת (ויצא תרס"א) וז"ל: "במדבר אז תלך לבטח- כי באמת ברח יעקב מפני עשו, אעפ"כ כתיב "ויצא" ו"ילך", לא בלשון בריחה, כי הבוטח בה' מבין כי מה' מצעדי גבר, ולא יתלה הדבר במקרה, זהו בחינת יעקב איש תם, כמ"ש רש"י בפסוק תמים תהיה, קבל הכל בתמימות, ולא נשתנה כלל ע"י בריחתו זו, וזה מדת ההשתוות שכתב בחובות הלבבות", עכ"ל, ומבואר לדבריו, שדייקא כל מהלך זה היה בבריחה, ועשה זאת משום שתוכו הפנימי לקנות מדת ההשתוות, והבן.

ובעומק, ברח למדרגתו העליונה בריח- ברח, בריח התיכון, כמ"ש השפתי כהן (שמות כז כח) וז"ל: "יעקב שהוא הקו האמצעי וגם מבריח מן הקצה אל הקצה וכו', והוא בריח התיכון, זהו ויברח יעקב שדה ארם וכו', שהוא "מבריח" שבאבות", עכ"ל, וברח לשורשו ושם הצלתו, ודו"ק, עי"ש עוד בדבריו.

וכל אדם עבודתו לברוח לשורשו, וכמ"ש (שוח"ט תהלים ג א) אמר דוד יעקב אבינו ברח, שנאמר ויברח יעקב, משה ברח שנאמר (שמות ב טו) ויברח משה, ואני בורח כמותם. עין במד"ר כג, א, ופרקי דר"א, פרק כח, וזוהר ח"א, קנא ע"ב.

הבריחה", עכ"ל, ועין נחל קדומים על אתר. וכלי יקר על אתר, ותפארת יהונתן על אתר, ומלבי"ם על אתר. וכך בנ"י היו במצרים ר"י שנה כמנין ברח כנ"ל, והושלם כח בריחתם. אולם הערב רב היו במצרים יותר מר"י שנה, ואצלם ברח נתחדש ביציאתם.

ונודע ששורש הערב רב, עמלק ונמצא שמי שברח אלו ענפי עמלק, ערב רב, ולכן עמלק הודיע על בריחת הערב רב, ודו"ק. וזו היא בריחה כפשוטו, אולם בנ"י היו במצרים כמנין רדו, כנודע וכן רדו מלשון רדייה, ותוקף הגלות גרם לכך שיברחו, אולם הערב רב לא רדו בהם, ואין להם טעם בריחה זו. ועין פע"ח שער חג המצות, פ"ה. ועף הדעת טוב, על אתר.

ובעומק כתב בישמח ישראל (מועדים פסח, אות 1) וז"ל: "כי החלק אלקי שואף ובורח להמקור שנחצבה מתחת כסא הכבוד. והנה בחינה זו היא בחינת יציאת מצרים שנאמר בו כי ברח העם, כי לא פסקה זוהמתן עד מ"ת וכו' רק כי מגמתם וחפצם היה לצאת נפשם האלוקית מגלות החטא, היו טומאת מצרים", עכ"ל. וזו היא בריחה בתוך נפשם. וזה אמר שרו של מצרים, שבורחים משליטתו וטומאתו. ועין שם משמואל, במדבר, תרע"ד, ועין ליקוטי תורה, חב"ד, במדבר א ג, וז"ל: "כי ברח העם, לפי שהיה עדין הרע בתוקפו וכו', אבל בעומק הוא לגרש את הרע מקרבו, שיהיה הרע בורח ממנו", עכ"ל, עיי"ש.

ועתה ברח לך אל מקומך וגו' (במדבר כד יא) וכתוב (כה) וישב למקומו.

וכתב בספורנו על אתר וז"ל: "ענין הבריחה בכל מקום אינה הניסה מן הרודף, אבל היא סור מן המקום מיראת נזק עתידי", עכ"ל. ויש לבאר לפ"ז בריחת יעקב ומשה והגר ועוד.

ובעומק, יש בריחה מהיכן בורח, ויש בריחה להיכן בורח, וכאן כתב ברח לך אל מקומך, ולא כתיב ברח ממקום זה, אלא להיכן יברח, ודו"ק. ועין יריעות שלמה, חוברת ג, יריעה כג.

ממנו, בא לעומתו לקדושה, כענין ויברח משה מפני פרעה שהוא חיצוני, זכה לעומתו לישב על הבאר, שהוא באר מים חיים, עכ"ל. ויתר על כן, מתגלגל משם לסנה, מקום מ"ת, ודו"ק. שכל בריחה נצרכת שתהיה לשורשו הרוחני, ודו"ק. והינו בריחה לחיבור עליון.

ויגד למלך מצרים כי ברח העם

(שמות יד ה)

וכפשוטו, עין זוה"ק ח"ב, מו, ע"ב, כי לא הלכו ביושר אלא דרך עקלתון, דרך בחירה, כ"כ המפרשים. ועין אבן עזרא, רשב"ם, ועוד. וכן שהלכו יום ולילה, עין מלבי"ם. וכתבו בעלי התוס' על אתר, וז"ל: "כי ברח בגימט' עמלק. ד"ה איקטורן שלח עמהם, והם עמלקים, וכשהגיעו לג' ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינם שבים באו והגידו לפרעה", עכ"ל. עין רמב"ן על אתר. ומעין כן איתא בבעל הטורים (בראשית לא כב) וז"ל: "כי ברח- ב' במסורת כי ברח יעקב, כי ברח העם. איתא במדרש שעמלק הגיד ללכן על בריחת יעקב וגם לפרעה על בריחת ישראל, כי ברח בגימט' עמלק", עכ"ל. ועין עוד בדבריו, דברים כו א.

ומבואר שעמלק דייקא הוא המגיד על הבריחה. והשורש לכך כי עמלק, בורח מהשי"ת, כי השי"ת ודאי, ועמלק גימט' ספק, וכל הויתו בריחה ממנו ית"ש, ודו"ק.

וכתב בתולדות יצחק על אתר וז"ל: "ברח העם- הוגד לו נבואת בין הכתרים וענו אותם ארבע מאות שנה, ולא נשתעבדו אלא כמנין ברח", עכ"ל. ולדבריו כל השיעבוד היה בתפיסת ברח, וכשהושלם כח הבריחה ברחו, והבן.

וכתב באור החיים על אתר וז"ל: "ואפשר לומר על דרך מאמרם ז"ל (זוה"ק ח"ב מה ב) כי העם הוא ערב רב וכו', ופירוש הכתוב כן הוא, ויוגד למלך מצרים כי ברח העם, פירוש, העם אשר הוא עם ישראל, לטעם נכון אצלו להשיב בנ"י, הן עתה ברחו והלכו להם, ולאילו יתיחס

ומהלך נוסף מהו בריחה, ביאר בתורה אור (חב"ד, מגלת אסתר, קי"א) וז"ל: "ברח לך אל מקומך, וע"ז נאמר ברח לך דודי וגו', לפי שהעליה ולא בהדרגה", עכ"ל, ולפ"ז כל בריחה היינו ולא בהדרגה, ולכן כתב ברד"ק ועוד שזוהו במהירות, והבן.

ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים על הרי בתר

(שיר השירים ח יד)

ופרש"י וז"ל: "ברח דודי- מן הגלות הזאת ופדנו מביניהם", עכ"ל, והוא זמן בריחה מגלות מצרים. ותחלה במכת בכורות כתב אנכי יוצא בתוך ארץ מצרים, ואח"כ תחלה ברח דודי, ואח"כ ברחו בניי וזהו מצד התיקון.

ואמרו (שהש"ר ח יט) ברח דודי מן הגלות שאנו בה ומתלכלכין בעונות, ודמה לך לצבי, טהרנו כצבי או לעופר האילים, שתקבל את תפלתנו כקרבן גדיים וכו'.

ועוד אמרו שם, ורוח הקודש צווחת, ברח דודי, ברח מאומות העולם והדבק בהם בישראל, ודמה לך לצבי, מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פקוחה ועינו אחת קמוצה כן בשעה שישראל עושין רצונו של מקום הקב"ה מביט אליהם בשתי עיניו וכו'. וכן צריך כשבורח מביט לאחוריו עין זוה"ק ח"ב יד א. וזהו חידוש בגדר בריחה, שאינו בורח כפשוטו, אלא בורח ומביט לאחוריו, וכפשוטו אזי הוא בעין אחת, אולם עין ילק"ש, תהלים, לג, רמז תשכ, ועין ספר הליקוטים (ישעיה נג) וז"ל: "החזיר כל גופו, ומחזיר פניו לרודפים", עכ"ל, (והוא סוד אור חזור, עין שער הכוונות, דרוש סדר שבת דרוש א', ענין ויהי נועם במוצ"ש ועין פירוש הרדב"ז שה"ש, על אתר).

וזוהו ברח, בר-חוץ, בורח לחוץ, אולם מאידך, בר-אחר, אחריו, והיינו אף שבורח לבר, לחוץ, עדין מביט לאחור, ועין עוד מדרש לקח טוב שה"ש ח יד.

וכתב בפרפראות לחכמה (על אתר) וז"ל: "עז"א עזא"ל, גימט' מקום, וז"ש לו בלק ברח לך אל מקומך, שמשם לקח אותו, כדאיתא בזוהר בראש הפרשה, וזהו וישב בלעם למקומו, ודו"ק, עכ"ל, וכתב בנועם אלימלך (דברים) וז"ל: "ברח אל מקומך, דהיינו לכתרין תתאין למקום שבשם ששרשו בסט"א וכו", עכ"ל.

אולם הרד"ק (ערך ברח בספר השורשים) כתב בשם אביו וז"ל: "אין זה בריחה ממש אלא כמו שאומר מהר ללכת", עכ"ל.

וכתב בחת"ס על אתר וז"ל: "מצאתי כתוב, כי ברח לך אל מקומך, ר"ת אותיות בלאם באלף וכו', שע"י נבואתו נעשה מעין אלף", עכ"ל, עיי"ש ביאורו. ובעומק שיעלה לשורשו, וכנודע כל אות ע' שורשו אות א', וזהו ברח לך לעלות אל מקומך מאות ע', לאות א', ודו"ק, ועין עוד חת"ס שם, פסוד יד. ואדרת אליהו, במדבר, כב כ. ועין מחשוף הלבן, על אתר. ועין היכל ברכה, בא, ד"ה ראשון, ובלק ד"ה גדולה, ואוצר החיים, סוד השופר, ועין עוד, ליקוטי הלכות, או"ח, ברכת הריח, הלכה ג'.

עוד ביאור מהו מקומו- מדרגתו של בלעם ששב אליה וברח אליה, ביאר בגר"א (אדרת אליהו, במדבר כד, כה, מהדורא רביעאה) וז"ל: "ברח לך אל מקומך, למקומו שהיה מתחלה מנחש כמ"ש (יהושע יג כב) בלעם בן בעור הקוסם וכו'", עכ"ל. והיינו לשוב למדרגתו שבתחלה, שהם קלא וענה באר לקלקל הנבואה. והבן שלכל פרושים הללו ברח למקומו, למדרגתו.

אולם כתב בפני דוד על אתר וז"ל: "ועתה ברח לך אל מקומך, כלומר, אחת דינך להמית בחרב כמשפט מורד במלכות, וזהו ברח אותיות חרב, כאלו אמר ועתה חרב לך, ולכן ברח לך פן יפגעך בחרב", עכ"ל, ובאמת לבסוף כתיב (במדבר לא, ח) ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב. וידוע משה, זה לעומת זה, בלעם, ומשה ניסו להרגו בחרב ולבסוף ניצל, והפכו בלעם סופו שהרגו בחרב אף שניסה לברוח מכך.

בברחו מפני אבשלום ישב בסתר עליון ובצל שדי יתלונן, והבן.

ובברחו מפני שאול ברח למערה, מלשון מעורה, מעורה בגידין, מעורה בלויה שלו, והיינו שנעשה מעורה בו ית"ש. אולם במערה קרע דוד את כנף בגד שאול, וכנגד זה נענש שקרע ה' את ממלכות ישראל (עין מדרש תהלים נז) וקריעה הוא היפך מערה, מעורה.

ושורש כל הויתו והורתו של דוד, ממעשה לוט ובנותיו שברחו מסדום ונעשו מעורים זה בזה אב ובתו, ואמרו (ילק"ש בראשית יט רמז פה) ויעל לוט מצוער וישב בהר, הה"ד למנצח אל תשחת לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה, אמר לפניו רבש"ע עד שלא נכנסתי למערה עשית חסד עם אחרים בשבילי עכשיו שאני נתון במערה, יה"ר מלפניך אל תשחת, היפך כן שהשחית את סדום, אולם הציל את לוט בשחת את סדום. ובעומק ברח- חרב, לוט ברח ממקום חורבן, והבן. ומאידך ברח- חבר, בחינת מעורה, ממערה.

ואמרו (זהר חדש, מדרש הנעלם כג א) ואע"פ שברח, מאי כתיב ביה, מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, ואע"פ שהיה בורח ונגרש ממלכותו, לא מנע מלומר שירה וכו'. והינו אף כשהיה עסוק בבחינת ברח, בכדי לחבר, חיבור לקב"ה לומר לפניו שירה ועין ב"ר עה יא.

ושורש הבריחה בדוד, נגלה שסדר ספר תהלים המזמורים שבו אינם כסדרם עין ברכות י, ע"א. וכן אמרו (שו"ת ט"ג) על מזמור בברחו מפני אבשלום, זש"ה לא ידע אנוש ערכה: "א"ר אליעזר לא נכתבו פרשיותיו על הסדר, שאלמלא נכתבו על הסדר, כי מי שקורא בה היה יכול לבראות העולם ולהחיות מתים ולעשות מופתים, לכן נתעלם סדרה של תורה". והן הינו חבר- חבר, חבר הפרשיות, נעשה חרב, הבדלה, והבן. אמר המעתיק: לכאורה קאי האי מאמר דר"א על התורה ולא על ספר תהלים

ואמרו (ילק"ש שה"ש ח רמז תתקצד) ברח דודי- אימתי ברח, ביום שחרב ביהמ"ק. ברח - חרב, ודו"ק היטב שזהו זמן בריחת דודי ואמרו (תיקונים קמד, א) ברח דודי ככעסא סגיא, בגלותא בתרייתא, אולם מצינו, אנה מפניך אברח, וגו'.

אולם בתיקון, ביאר באור המאיר, על אתר וז"ל: "צריך להיות בסוד רצוא ושוב, ואם לאו לא יכול אדם התחתון להרים יד ורגל וכו' לזה רומז הכתוב, ברח דודי, לעלות למעלה ממקום אצילותן, ועם כל זה, ודמה לך לצבי המחזיר ראשו למקום שיצא משם מדין ממקומו יפן ברחמיו לעמו, בסוד רצוא ושוב", עכ"ל.

ויתר על כן כתב בתורה אור (מגלת אסתר ריז א) וז"ל: "ברח לך דודי, שהעליה שלא בהדרגה", עכ"ל. ולפ"ז בשוב חוזר להדרגה, ודו"ק.

וכתב בליקוטי הלכות (או"ח, הלכות נפילת אפים, ה"ד) וז"ל: "ותכף כשישראל מתחילין לרדף אחרינו ית', אזי השם עושה עצמו כלי מי שבורח ומסתיר ומעלים עצמו, בבחינת ברח דודי וכו'", עכ"ל. ומאידך כתב עוד (הלכות ברכת הריח, ה"ג) וז"ל: "ברח דודי, זה בחינת תכלית ההשגה, בחינת בטול הנ"ל אל אור א"ס שא"א להשיגו כלל", עכ"ל, והיינו שכולל עצמו בבריחה זו, ודו"ק.

מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו

(תהלים ג א)

וכתיב (שם נג א) למנצח אל תשחית לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה. ומאידך כתיב (שם, קלט, ז) אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברח ולא ברח לבדו אלא רבים עמו. וכמ"ש חז"ל, ועין ברכות י א.

ובעומק, דוד ברח מפני אבשלום ומפני שאול, וברח אליו ית"ש, ואמרו (שבועות טו ב) ואומר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך, וחוזר ואומר מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מה רבו צרי עד לה' הישועה וגו'. והינו שדוד

ש"ס

דפקע זכותיה דמריה לענין מעשה ידי, כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור, "עכ"ל, ועין גיטין יב ב, לגבי אכילת תרומה.

וטעם מצוה זו, כתב בספר המצות לרדב"ז (מצוה תקמ"ט) וז"ל: "וזה מגדלות וחשיבות ארץ הקדושה שהיא דומה לעיר מקלט לענין זה", "עכ"ל. עוד כתב שם וז"ל: "א"י מכוונת כנגד ארץ העליונה, ארץ חפץ, וכיון שנכנס תחת כנפי השכינה יצא מרשות כחות נכריות, ולכן אין ראוי להסגירו ולהחזירו לעבדות, שכבר קבל עליו קדושת א"י, ולכן צוה עליו עמך ישב בקרבך בטוב לו, שכבר נכנס בחלק הטוב כדאיתא טוב הארץ תאכלו", "עכ"ל, וזה ניחא לשיטת הרמב"ם, ועין מה שכתב בשל"ה (כי תצא יט) וז"ל: "העומדים בה ראויים להיות עבדי ה' ולא עבדי בני"א, לכן לא נשיבהו לאדוניו", "עכ"ל.

**אף חרבונה רשע באותה עצה היה
כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד
ברח, והיננו דכתיב (איוב כז כב) וישלך
עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח**

(מגילה טז א)

ופרש"י (איוב שם) וז"ל: "כן עצתו שהיה מסייעו בתחלה, יברח מעזור ידו בשעת כשלונו כמו שעשה חרבונה להמן".

וכתב בבן יהוידע על אתר וז"ל: "נראה לי נקיט לשון בריחה, כפי אותיות חרבונה, שהוא בהפך אתון ברחונה", "עכ"ל, והבן שהיה באותה עצה, להרוג בני"י ובעיקר בחרב, להשמידם ולהחריבם, וכשלא נעשתה עצתו ברת. וביתר דקות, החורבן על שונאי ישראל, והוא ברח.

ובאמת כן הוא דרך האיובים, כאשר רואים שכלתה אליהם הרעה, ולא רוצים שינצחו ויהנו מבתיהם, מחריבים ביתם ובורחים, עין רש"י ישעיה, מז ט.

**עבד שברח מחוצה לארץ לארץ,
דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל משום
ישיבת ארץ ישראל (כתובות קי ב)**

ועין ירושלמי גיטין פ"ד ה"ו. וכתוב (דברים כג לו) לא תסגיר עבד אל אדוניו, ואמרו (גיטין מה א) בעבד שברח מחוץ לארץ הכתוב מדבר.

ובאמת שורש הבריחה לארץ ישראל, הוא בני"י שהיו עבדים במצרים לפרעה, וברחו לארץ ישראל. ומדין ארץ ישראל, אין להשיבו לאדוניו, אלא כותב לו גט שחרור וכותב לו שטר בדמיו (דיש מצוה נוספת איסור לחזור למצרים). וכן יעקב ברח מלבן לא"י. ועין במד"ר ג ו. וזוה"ק, תיקונים קמו ב. וכתב במנחת חינוך (כי תצא, מצוה תקס"ט) וז"ל: "ולשון הר"מ שם, עבד שברח "מחוץ לארץ ישראל" אין מחזירין אותו לעבדות, ועל זה נאמר לא תסגיר וכו', ואומר לרבו שיכתוב לו גט שחרור וכו', ואם לא רצה האדון, ב"ד מפקיעין שעבודו וילך לו", "עכ"ל, (הרמב"ם). ומבואר בדבריו דלאו דוקא להשיבו אל אדוניו לחוץ, רק גזה"כ דלא ישיבו לעבדות, כי אינו עבד כלל, ואפילו רבו רוצה למוכרו בא"י לאחד או שרבו הולך בעצמו לא"י אסור. כי נפקע ממנו העבדות ע"פ גזרת הכתוב, ומ"מ צריך גט שחרור, כמו ראשי אברים, וכו'. ודעת הרא"ש בגיטין והתוס' בכתובות שם, דהלא תעשה הוא רק להחזירו לחו"ל, אבל הוא עבד גמור ויכול האדון למוכרו בא"י, "עכ"ל, עיי"ש. או שהאדון עצמו עולה לא"י ומשתעבד בו בא"י עין מאירי, גיטין מה א, ד"ה עבד שברח ועין תוספתא ע"ז, ד, ד.

ולדברי הר"מ, אחרי שאמרה תורה שאסור להסגירו לאדוניו כלל אפילו בארץ ישראל, יש לו כאן דין נוסף של שחרור, ממה שאמרו (גיטין לא א) עבד שברח מבית האסורין יצא לחירות, ופירש הריטב"א שם וז"ל: "משום דמסתמא אייאש מריה מיניה ואיהו זכי בנפשיה, וכיון

שלשה היו באותה עצה בלעם ואיוב
 ויתרו, בלעם שיעץ נהרג (בחרב), איוב
 ששתק ביסורים, יתרו שברח זכו
 מבני בניו שישבו בלשכת הגזית,
 שנאמר ומשפחות סופרים יושבי
 יעבץ תרעתיים שמעתיים סוכתיים המה
 הקנים הבאים מחמת אבי בית רכב,
 וכתוב ובני קני חתן משה

(סוטה יא א)

וכתב בפתח עינים על אתר וז"ל: "רז"ל
 במדרשים אמרו, יתרו יעץ לשעבדם וחזר בו
 וברח. ופירשתי בעניותי בקנטרס כסא דוד,
 דמ"ש הרב הקדוש מהר"ש אלקבץ בספר ברית
 הלוי כ"י דפרעה הרשע קין שהרג הבל, ועתה
 בקש להרוג למשה הבל וכו', ויתרו היה הטוב
 שבקין, והיה קרוב שיכרך עם פרעה קין, ולכן
 יעץ בתתחלה, ואח"כ ברח", עכ"ל, עי"ש. והבן,
 בחר- בחר, תחלה בחר להתחבר לפרעה, בחר-
 חבר, חיבור, ואח"כ ברח לברוח, בחר- ברח.

וטעם שזכר שבני בניו ישבו בלשכת הגזית,
 מדה כנגד מדה, וביאר בספר אפריון (שמות א י)
 כתב וז"ל: "כיון שכל העצה לעשות פירוד בין
 ישראל להקב"ה (עי"ש שביאר זאת) לכן זכו מבניו
 לגרום דבקות והשגת שכנתו ית"ש בישראל,
 וישבו בלשכת הגזית משם היו דנים (כדאיתא בסוף
 מסכת מדות) וע"י שדנו דין אמת גרמו לשכינה
 שתשרה בישראל, כדאיתא (סנהדרין ז א), עכ"ל.

והגרי"ז (סוטה על אתר) כתב וז"ל: "ויתרו שברח
 ועזב חצרות מלכים, כי היה מיועצי פרעה,
 ע"כ זכר שישבו בניו בלשכת הגזית, וע"כ זה
 שייך שפיר לסוגית הגמרא דאיירי במדה כנגד
 מדה", עכ"ל.

ובדרשות מהרי"ט (שמות דרוש א) כתב וז"ל:
 "יתרו שברח, ולא רצה להמנות בבית דינן
 ובטל ומן הבית דין, זכו בניו וישבו בלשכת
 הגזית עם הזקנים אשר בשער (ושם יושבים ב"ד,
 כנ"ל) עכ"ל. ועין בן יהודע על אתר.

וכתב רש"י (יחזקאל יג ד) וז"ל: "כשועלים
 בחרבות- כשיבא אדם על פרץ החורבה, בורח
 השועל על דרך פרץ אחרת, ואינו עומד בפרץ
 להלחם", עכ"ל. והבן שזהו בחינת ביהמ"ק
 בחורבנו, שנאמר בו שועלים הילכו בו. וזהו
 בחינת חורבה, חרב- נוה, והבן המילה.

ולהיפך מצד התיקון, כתב בספר בעל ברית
 אברהם (וירא) וז"ל: "חרבו בגימט' רי"ו (עיי"ש סוד
 רי"ו) מבריה מלאכי חבלה ס' מכל צד ונשאת
 מטתו שלמה וכו', איש חרבו על ירכו מפחד
 בלילות", עכ"ל.

ושורש חורבן זה בליתן, כמ"ש (ב"ב עד ב)
 לותן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון, זכר
 ונקבה בראם, ואלמלא נזקקין זה לזה מחריבין
 כל העולם כולו, מה עשה הקב"ה סירס את
 הזכר והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעת"ל,
 שנאמר והרג את התנין אשר בים. ואמרו שם
 לויתן בריח ולויתן נחש עקלתון, שנאמר ביום
 ההוא יפקוד ה' "בחרבו" הקשה וגו'. ופירש
 הרשב"ם שם וז"ל: "והכי משמע ליה קרא,
 יפקוד ה' בחרבו הקשה על לויתן נחש "ברית"
 לעת"ל כאשר עשה אל נחש עקלתון שהרי
 הרג את התנין אשר בים מששת ימי בראשית",
 עכ"ל. והבן זהו שורש חורבן- חרב, שכיון שבא
 להחריב סופו חרב, והבן.

ולהיפך מצד התיקון אמרו (סוטה יא א) שלשה
 היו באותה עצה (עם פרעה) בלעם ואיוב ויתרו,
 וכו', בלעם שיעץ נהרג (בחרב) איוב ששתק נידון
 ביסורים, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו
 בלשכת הגזית והבן שיתרו עצמו ברח, וקבל
 בביתו את משה שברח ועין תנחומא, שמות
 טז, שמבניו יצא סיסרא שקבל לביתו מי שברח
 מפני הגואל והרגו, עי"ש, ועין פתח עינים,
 סוטה שם.

ועין דעת זקנים, שמות ב טו.

מדרגה עצמית שראוי לכבוד, משא"כ לדברי המהרש"א זהו סיבה חיצונית התלוי בכנ"א אחרים, והבן ועין עוד ישמח ישראל שלח, אות ד. ושל"ה, עקב, תורה אור, אות ה'.

וכתב במספיק לעובדי ה' (פרק על הפרישה) וז"ל: "ויש אשר ישלם ה' לבעלי הפרישות בהצלחה חמרית וגשמית, אע"פ שבפנימיותם פרושים הם, וזהו שאמרו כל הבורח מן הגדולה הגדולה מחזרת עליו", עכ"ל. והבן שאף כאשר הגדולה מחזרת עליו, וא"כ לכאורה עתה אינו פרוש מן הגדולה והכבוד, אולם כל זה בחיצוניותם, אולם בפנימיותם הם עדין פרושים מן הגדולה והכבוד שאצלם, והבן מאוד.

וכתב בקול מבשר (ח"ב ד"ה כל הבורח) וז"ל: "פעם אחת שאל אדם אחד את הרבי ר' בונם זי"ע, הנה אנכי בורח כל הזמן מן הכבוד, ולבסוף הכבוד אף פעם לא רדף אחרי, והשיב לו הר"ב זצ"ל, הבעיה שלך שאתה מסתכל תמיד לאחריך, ורוצה אתה לראות אם הכבוד רודף אחריך אם לא, ולכך כל פעם שאתה מסתכל אחריך, הוא בורח מיד יותר רחוק", עכ"ל, וזהו הנהגה מעשית חיצונית שבורח מן הכבוד, אולם חסרה כאן פרישות פנימית מן הכבוד, והבן.

ובשם הרבי מקאצק איתא מדוע נענש הבורח מן הכבוד שירדוף אחריך, והשיב שמדוע בורח, היה לו לדבקות בהשתוות ואזי כלל לא אכפת לו מן הכבוד, ואזי לא ירדוף אחריך, וזהו פרישות פנימית אמיתית, והבן.

ושם משמואל (שמות תרע"ז) כתב וז"ל: "כבר אמרנו מדברי הזוה"ק שכן היא המדה, שמדבר חיצוני שאדם בורח ממנו, בא לעומתו באותו ענין בקדושה, וע"כ יתרו שברח מעצת הבה נתחכמה לו, שהיא התאחדות עם כח טומאת מצרים, זכה לעומתו להתאחדות קדושה, והם סנהדרין שהיו יושבין כחצי גורן עגולה, והיא התחברות אהבה", עכ"ל, עיי"ש.

ובעומק יתרו שורש לכריחת משה ואח"כ כל ישראל ממצרים, ודו"ק.

כל המחזר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה גדולה

מחזרת אחריך (עירובין יג ב)

ומעין כך, עין תנחומא ויקרא ו, ועין פרדס יוסף שמות ד ב. הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו.

וטעם הדבר, ביאר במהרש"א על אתר וז"ל: "בהיותו משתרר על הבריות, הגדולה בורחת ממנו שאינו מקובל בעיניהם, כדאמרינן פרק המוכר פירות, מאן דיהיר אפילו אנשי ביתיה לא מתקבל, וההיפך כל הבורח מן הגדולה דהוא נח לבריות הגדולה מחזרת אחריך להיות מקובל בעיניהם", עכ"ל.

עוד ביאר בייטב לב (צו) וז"ל: "ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח (ו ט) פרש"י, שהיה אהרן בוש וירא לגשת, א"ל משה למה אתה בוש, לכך נבחרת וכו'. כאמרם ז"ל כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריך וכו' מכח שאתה בוש ובורח מן הגדולה וכבוד, שוב אין לך לירא שמא תכוון להתפאר, שהרי אינך חפץ בתפארת וכבוד, לכך נבחרת, ולזה לא היה צריך לומר ו כיון שהיה בוש אזלא לה היראה", עכ"ל. וזהו

מדור
רל"א
שערים

צירוף

ב-ר / ב-ח / ר-ח

ב-ר

וחשך, אור וצל דקלקול. וזהו בער, אש בוערת, מחד יש בה אור, אולם מאידך נעשה אפר, פרוד.

והבן שבחינת פירוד גמור, הוא בחינת גלות לד' כנפות הארץ כנ"ל, וזה בחינת נבוכדראצר, נבוזראדן והדומים להם שיש בהם אותיות בר, שורש לגלות. משא"כ בחינת תערובת הוא בחינת סנחריב שבלל את האומות יחדיו וערבבם. ונקרא כן כמ"ש חז"ל שסיחתו ריב. כי יש כח דיבור באדם, דבר, ד-בר. וכאשר זהו דיבור עליון הוא בבחינת "פתח פיך ויאירו דבריך", בחינת ברירות, וזהו הדיבור שמוציא פרי המחשבה והרצון לבר, לחוץ, וע"ד כלל לזולתו. אולם בדיבור יש תערובת של כ"ב אותיות. וכאשר נופל לקלקול נעשה עירוב דקלקול בחינת סנחריב, שסיחתו שיחה - דיבור של ריב. וכל זאת מכח דעת המתגלה בפה, דעת-ערוב דקלקול. כן מכת ברד, בר ד, אש מתקלחת בתוך הברד, תערובת דקלקול. וכן מכת ברד, בר - ד, אש מתקלחת בתוך הברד, תערובת דקלקול. והנה כתיב "דבר מלך שלטון", מכח הדיבור שולט על אלו שלבר ממנו. ושם נעשה שורש הריב, חלוקת המלוכה, בין ירבעם ורחבעם שיש בשמותם אותיות רב.

והנה כאשר מתגלה בחינת קלקול נעשה ריב, בשורשו הוא בחינת שרב, ש-רב, ריבוי הארה מעל גבולות הכלי. אולם כאשר זו הארה דתיקון הוא בחינת אברהם, בר-אהם, שנאמר עליו מי האיר ממזרח צדק" ועל הארת חמה דתיקון נאמר כצאת השמש בגבורתו, גבר, ג-בר. אור מבורר, ויציאה לחוץ בשלמות.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: טבור, ירבעם, רחבעם, דרבן, חברון, נבוכדראצר, מכבר, נבוזראדן, סנחריב, עכבר, קרבן, רגב, בחר, אביר, אביתר, אבנר, אבר, אברהם, ברכה, עבר, חרב, קבר, ארבה, ארבע, רעב, שבר, חבר, באר, בור, בכור, ברית, בקר, ברד, ברה, בשר, גבר, גיבור, כגר, דביר, דבר, דיבור, בהיר, בחור, בחירה, חרבה, בכורים, בלאשצר, עבר, עבירה, עיבור, בעור, בער, בצר, בר, קרב, ברה, ברור, ברזל, רבקה, רחוב, בריה, ברי, ריב, ברנע, ברק, בתר, גביר, דבורה, כרובים, מבצר, מבשר, עברי, ערב, ערבה, ערבון, קרב, רחב, ארב, בישר, מדבר, עורב, זרובבל, צבר, רכב, כביר, מערב, ראובן, רבבה, רבע, רהב, רקב, חורב, חרבונא, שרב, שרביט, בהרת, בירה, בסר, בריא, ברוש, בריח.

ברית, בר-ית. וברית היינו חיבור מבורר, בר לשון ברור, בהיר, בהרת, בחינת בריא, כי הבריא כולו מבורר. מעצי ברוש, בר - ו, ש, חזקים וחיבורם מבורר. וחיבור חזק נגלה בכרזל, בר - זל. והוא בחינת - בחור, בר - וח, לשון ברירות, מובחר. וכן בכור, בר - כו, יש בו דין יכיר, ברירות. וזהו בבחינת נפש. ובבחינת מקום זהו בירה, בר - יה, בית מבורר ומובחר. ובבחינת זמן, זהו בקר, בר - ק. ומקום הברית, אות ברית קודש במקום רגליו של אדם, הנקראים "לבר מגופא", כנודע, לחוץ. בר-חוץ. בחינת ברה, בר - ח, בר - חוץ. ותחילתו של אות ברית קדש בטבור כנודע. טבור, טו-בר. ושם נתגלה כח ההתפשטות וההרחבה באדם, הנקרא ברכה מלשון הברכה, המשכה. כך-ברך. וכאשר המשכה זו טהורה, אזי זהו בבחינת "אור זרוע לצדיק", "ברה כחמה", ברה לשון ברור. וזהו ברק, בר-ק. כי התערובת יוצרת החשכה, והברירות אורה. ובשורש הוא אור ובהתפשטותו מים (בחינת אמ"ר, אור, מים, רקיע). וזהו באר. לשון ביאור, ביור אור, ולשון באר מים. באר, בר-א. וכן בור מים, בור, בר-ו. ואזי מטיפה זו נעשה עובר במעי אמו, עובר, עו-בר. והולד הנולד בראשונה נקרא בכור, בר-כו. ועיקר גילוי זה נמצא אצל רחל - יוסף, בשורש, והתפשטותה של רחל - בלהה, ר"ת ב"ר. (והשורש ברבקה, בר-קה) וכן אצל ראובן שהיה בכור. ראובן בר-און. ופעמים טיפה זו אינה נקלטת באם ונעשית טיפה מסרחת, רקבון, רקב, בר-ק, היפך ברור. וכן אצל כל אדם בסופו שבא אל מקום קבורתו, קבר, בר-ק. וזהו בחינת בסר, בר - ס, היפך הבר, ברור, ישנו סיתום. בר - סתום.

והבן שבפנימיות הכל מאוחד, וכאשר יוצא לבר, לחוץ, נעשה ריבוי. וזהו בר-רב, לשון ריבוי, וזהו לשון רבבה, מנין ריבוי הגמור. וכן פירות המחוברים לקרקע, סדנא דארעא חד הוא, ומחבר כל הפירות, וכאשר נבצרים, נעשה ריבוי, בצר, בר - צ. וכאשר ח"ו מתגלה ניצוץ הרע שבו, נעשה מכך ריב, רב-י. והוא בחינת עבירה, רב-עיה. וכח המפריד נקרא חרב (היפך חבר, חיבור), רב-ח. וכאשר זהו בתיקון זהו בחר, בוחר בטוב ומפריד הרע. והבן שיש בחינת פירוד גמור, והוא בחינת שבר, ש-בר. ועיקרו התפזרות לארבע כנפות הארץ, ארבע, רב-אע. והיפוכו חבר, ח-בר, שמחבר כל החלקים, והוא מקום קבורת האבות, חברון. וכן ברית, בר-חי, שמבריה מן הקצה אל הקצה ומחבר כל הנפרדים. והוא בחינת צבר, בר-צ. ויש בחינת פרוד ע"י תערובת במקום אחד ועי"ז נפרדו חלקיו. תערובת, ערב, רב-ע. וזהו בהרת דקלקול, בר - הת, מראה חמה עמוקה מן הצל, תערובת של אור

ב-ח

נתינה, אהבה) ואזי מחבקו, והשורש לכך שמתחלה נלחם עם שרו של עשו, ושם כתיב ויאבק, ודרשו בחולין ויאבק - ויחבק. ולכך לבסוף חבקו עשו וינשקהו.

ט. נלחם עמו באופן של ויאבק - ויחבק כנ"ל. חבק - חב-ק. והוא בחינת חבש, חב-ש. שהחיבוק צורת חבישה היא. ואזי כאשר נוצח חבשו בבית האסורים ולא רק חיבוק כנ"ל. ובפרטות אוסרו בחבל דייקא. חבל, חב-ל. י. בוטה בכוראו שיצילו. בטח. חב-ט. ועי"ז כביכול נכלל בכוראו, בחינת ח - ב, חובו כנ"ל.

וכאשר זוכה והקב"ה מצילו מידו אזי מודה ומשבח לבוראו על הצלתו. שבח, חב-ש. ואזי מקיים את נדרו שנדר כנ"ל, חוב שנתחייב, חוב, חב-ו. ושחיטה זו ע"י טבח אמן. טבח, חב-ט. והקרבתן שמביא כהבל (ולא קטין) שהביא מבכורות צאנו ומחלביהן, כלומר, חלב, חב-ל. מן המובחר. כי פנימיות הדבר הוא המובחר ביותר. ואזי נגלת חיבתו למקום, וחיבת המקום אליו. חיבה, חב-יה. כי מהות החיבה גילוי תוך תוכו ופנימיותו (וכאשר ח"ו נכנס לתוכו רע אזי ח"ב ר"ת חיל בלע - ויקיאנו. בחינת חבל - חב-ל, שבוחל מן הדבר, ולכך מקיאנו). והיפך כך אכילת המן שנבלע באיברים, שעינו כעין הבדלה, חב - דל, שנגלה במן חיבתו של מקום אפילו לשפל ודל שבישראל.

ושלמות מדרגת פנימיות זו הוא יעקב. כי אברהם, ראשית, התחלה, באברהם נברא העולם. ויצחק, סוף, קץ-חי, כנודע. ויעקב, תוך. מברית מן הקצה אל הקצה. בריח, חב-רי. והוא בחינת תורה שהיא התוך של הכלי ולכך נתנה תורה בחורב, חב-רו. שם נתגלה החובו של הכל שהיא התוה"ק.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: בחר, בטח, אביחיל, זבח, אחאב, חבר, חבל, חבש, אחיטוב, בדלה, ברה, חיבה, התחבא, גבחת, בחל, חברון, בחור, בתן, חשב, בריח, גבח, אבטיח, בדלה, חגב, סחב, טבח, נבח, שבח, חבט, חוב, חורב, חלב, חצב, חלבון, חרב, חרצבות, חבק, מחבת, סנחריב, רחבעם.

ח-ב, מלשון חובו, תוכו של הדבר. וזה לעומת זה עשה אלקים, טוב לעומת רע, רע לעומת טוב. והנה יש והרשע נוגע בחיצוניות הדבר ופגמו ומקלקלו, ויש והרשע נוגע בתוכו של הדבר, ופגמו ומקלקלו. והוא בחינת אחאב - חב-אא. וכן רחבעם, חב-רעם. וכן סנחריב, חב-נסרי. שנוגעים בתוך הדבר, בחובו. והוא בחינת חרב, חורבן, חב-ר. כי מהותו של חרב, לגעת בתוך תוכו, בחובו, ושם לבטלו. וכאשר נוגעים בתוך תוכו של הדבר חובו, אז נשמעת קול צעקה הנקראת נביחה. והוא בחינת חרצובות רשע, חב-צרות, מיצר את התוך, את חובו. וזהו בדלח דקלקול, חב - דל, שנוגע בתוך, ונעשה דל. וזהו בחל, חב - ל, נוגע בתוכו ומקיאו לחוץ.

והנה כאשר חושב חרצובות רשע הנ"ל לגעת בתוך, בחובו של האדם, אזי ישנם כמה אפשרויות תנועה.

א. ברה, חרב. שמתהפך כח הרודף חרב - ל-ברח. והיינו בחר לברוח. כעין משה רבינו שברח מחרב פרעה.

ב. מתחבא, מלשון חובו. והוא כעין אדה"ר שנאמר בו את קולך שמעתי בתוך הגן ואירא ואחבא. ושם נתחבא בדבר שחוצה לו. אולם כח התחבאות דתיקון, שנכנס יותר עמוק אל תוך תוכו, אל עומק חובו, אל היחידה שכנפש שם נמצא לבדו ואין זולתו יכול להכנס לשם כלל, ושם מדרגת הבטחון השלמה. בח - ט.

ג. נובח כנ"ל, לעזרה. ובעיקר קורא לחבריו. חבר, חב-ר.

ד. בוחן, בח-ן. בוחן את האפשרויות של הצלה וזאת מתוך מחשבה, חשב, חב-ש. מתוך עומק הדבר ופנימיותו, מתוך חובו של הדבר.

ה. נלחם כבחור, בח - ור, שעומד בחוזק ותוקף בעומד עליו להרע לו, וחובט בו ומכה אותו חבט, חב-ט. וכאשר נוצחו סוחבו כפגור. סחב, ס-חב, והוא בחינת סנחריב.

ו. נודר נדרים ונדבות, כעין יעקב שהקים מצבה לזבוה עליה כאשר ינצל, כמ"ש אם יהיה אלקים עמדי וגו' והאבן הזאת תהיה מצבה. זבח, חב-ז.

ז. מתפלל לקב"ה ממעמקי לבו, מקירות לבו, מחובו. כעין יעקב שהתקין עצמו לג' דברים, שאחד מהם תפלה.

ח. נותן דורון לאויבו, כיעקב שהתקין עצמו לדורון. ועי"ז נתגלה פנימיות הדורון, שהיא אהבה (שורשה

ר-ח

לברת, היפך בחירה להתחבר. בחר, ב - חר. ותינוק שבורח בחינת אפרוח שפורח והולך מאמו. אפרוח, אפו-רח. ואזי נתהפך מדרגתם מלובן עליון, צחר, צ-חר, לשחור, שו-חר. ונתרחקו יותר מן האם, מרחם האם, רח-ם.

אולם אף שחטאו מ"מ נשאר ריח של קודם החטא, ריח, רח-י. וזה מכח מדת הרחמים, רחם, רח-ם, שלעולם נשאר ריח מן המדרגה שנסתלקה.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אחור, אחיעזר, אחירע, אחר, אחרון, אחשדרפנים, אחשורוש, אליחרף, ארח, אפרחים, ארחות, אריח, ארתחשסתא, ארתחששתא, אשחור, בחור, בחיר, בחר, חרט, ברה, בריח, גחר, אחשתרנים, החרגל, ירחמאל, זורח, זרחיה, חבור, חבורה, חבר, חברון, חגור, חגורה, חגר, חדר, חובר, חוקר, חור, חורב, חורון, חורי, חורש, חזיר, חטר, חירה, חירום, חירם, חמור, חמר, חמרא, חמרמרו, חמרן, חסר, חפר, חצצרות, חציר, חצור, חצרות, חקר, חצרות, חצרון, חרב, חרבונה, חרד, חרה, חרול, חרון, חרוץ, חרוצים, חרות, חרטם, חרייונים, חריף, חריש, חרלים, חרם, חרמון, חרמש, חרן, חרס, חרפה, חרץ, חרצבות, חרק, חררים, חרש, חרת, חתר, טרחיהם, יזרחיה, יחר, ירח, ירחמאל, יריחו, יצחר, מחירה, מזרח, מחמר, מחסור, מבחר, מרזח, מרחב, מרחק, מרחשת, מחר, נחר, סוחר, סחר, סנחריב, נחור, עמיחור, פחר, פרח, פשחור, סרח, צרח, צריח, קרח, רוח, צחר, רוקח, רחב, רחבה, רחביה, רוצח, רחוב, רחום, רחוק, רחיטנו, רחבעם, רחם, רחמים, רחץ, רחק, רחל, ריח, רמח, רצח, רקח, רחש, שחור, שחר, שיחור, שרח, רתח, אחריח, שחרות, אזרח, מסחר, תרח.

חור, חר-ו, היינו מקום מלא ונעשה בו חלל. והוא ע"י תוקף מדת הדין שמחלל ומחסר, חסר, חר-ס. והוא מדתו של יצחק אבינו גבורה, יצחק גימט' ח"ר, בחינת בחור גבור מלחמה, בחור, בו - חר. והוא בחינת רוח, רח-ו. וזהו בריח, חר - יב, מבריח מן הקצה אל הקצה, מרוח לרוח.

וסילוק זה הוא סילוק בפנימיות, לשון פנים, והיפוכו אחור, או-חר. כי צד האחור היינו סילוק הארת הפנימיות, ודו"ק. וכאשר נגלה האחור בפנים זהו בחינת חרון אף, חר-ון. בחינת רתח, רח-ת. ונגלה בנקב, בחור, שבחוטם. ועי"ז הקרוב נעשה רחוק, רח-וק. וכאשר נעשה ריחוק וסילוק גמור, זהו בחינת חרם, חר-ם. ובמהלכי זמן מתהפך אותיות חרם לאותיות מחר, כי נדחה מהיום - הוה, לעתיד - מחר. ובתיקון מתהפך לחמר, חמורו של אברהם אבינו, כדלהלן.

ובדקות, במדרגת מקום זהו חרב, בונה עולמות ומחריבן. חר-ב. ובמדרגת זמן זהו מחר, כנ"ל. ובמדרגת נפש זהו חרון אף כנ"ל. וכאשר נגלה בפועל אצל קין, ויחר לקין מאוד, נעשה קם על הבל אחיו ורצחו, רצח, רח-צ. והמשיך כח זה בתרח, תח-ר, ובבנו נחור, נו-חר. ונתקן ע"י אברהם הנקרא איתן האזרחי, אזרח, אז-רת. בחינת מזרח, מז-רח. ובפרטות אצל יצחק גימט' ר"ח, כנ"ל. ונתקן במקום קבורתם של האבות והאמהות, חברון, חר-בון. וביתר נתקן אצל רחל, רח-ל. ובפרט בבשורת בנה. עוד יוסף חי, ע"י סרח בת אשר, סרח, ס-רח. שנתקן החלל שסברו שמת ונעשה חלל.

ושלמות תיקון חלל זה במ"ת בלוחות שהיו חלולים. והיה הכתב חרות על הלוחות, חרות, חר-ות. וניתנה התורה בחורב, חר-בו. אולם "עלובה כלה שזינתה תוך חופתה", חטא העגל, בחינת חרפה, חר-פה. ונפל התיקון ועשו העגל, כמ"ש (שמות, לב, ד) ויקח מידם ויצר אתו בחרט, חר-ט. ואמרו במדרש, ויסעו מהר ה', שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים, כתינוק הבורח מבית הספר. ברת, ב-רת. וזו בחירה

מדור
קבלה

בלבביפדיה קבלה
ברח
מילון ערכים בקבלה
ברח

בלבניפדיה קבלה

ברח

אור א"ס

כתיב (יונה א ג) ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ה'. ושם (י) כתיב מלפני ה' הוא ברח, אולם אמר דוד (תהלים קלט ז) אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח. וכמ"ש ממך אברח, אליך, כי הא"ס ממלא את הכל. ועין זוה"ק ח"ב, קע, ע"ב.

צמצום

מצרים, מיצר, צמצום. וכתוב (שמות יד ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם, והיינו שברחו מן הצמצום, והיו במצרים ר"י שנה כמנין ברח. ויש בריחה למצרים, כגון מש"כ גבי ירבעם בן נבט (דה"י ב י ב) ומש"כ גבי יהויקים (ירמיה כו כא). ועיין מנחות קט ב. עין פע"ח, שער ר"ח חנוכה ופורים, פרק ג, בסוד ברח דודי ודמה לך לצבי.

ועוד. הסתרה. וכתוב (דניאל י ז) ויברחו בהחבא. ועוד. מחיצה. ועין סוכה (כג א) שא"א לחד מ"ד לעשות מבעל חי מחיצה, שמא יברח. ובנ"י ביציאתם מן הצמצום, מיצר, נקראים "צאן", שלכך הנהיגם משה, שתחלה הנהיג הצאן, וכמו שביארו חז"ל (שמו"ר ב ב). וצאן בארמית, נקרא "ברחא" (עין רש"י סנהדרין סג) ועיין סנהדרין צא א, במעשה עם אלכסנדרוס מלכא.

וכתב בספר ביאור שמות נרדפים שבתנ"ך (אות ב', ערך ברח, נס- ערק). וז"ל: "ברח הוא בסתר בל יודע לאיש, כמו מבלי הגיד לו כי בורח הוא, ונס הוא בגלוי", עכ"ל ועין ערך קטן בינה, ועיי"ש עוד שברח העיקר לצאת ממקומו ועיי"ש, עוד שברח הוא כאשר נס מפני דאגת העתיד, עיי"ש היטב.

קו

שורש קו אמצע בקו אחד, ולעת"ל יבריה מן הקצה אל הקצה, ועין ערך קטן, יושר.

עיגולים

נחש "בריה", ולעומתו נחש עקלתון (צורת עיגול) כמ"ש (ישעיה כז א) ביום ההוא יפקד ה' בחרבו (מתהפך ברח לחרב, ודו"ק) הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נחש ברח ועל לויתן נחש עקלתון.

ועוד. כאשר נבקע העיגול מתאפשר בריחה מתוכו, כמ"ש (ירמיה נב ז) ותבקע העיר וכל אנשי המלחמה יברחו ויצאו מהעיר.

יושר

ג' קוים, קו אמצע, כתיב (שמות כו כח) והבריח התיכן בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה.

ועוד. קו - קוים. נעשה שלש, שורש לכל שלש. ואמרו (ב"ר ויגש צג א) א"ר חנינא, ברח מן שלש והדבק בשלש, ברח מן הפקדונות ומן המיאונים ומלעשות ערבות בין אדם לחבירו. הדבק בחליצה, ובהפרת נדרים, והבאת שלום שבין אדם לחבירו.

שערות

עשו איש שעיר, וכתוב (בראשית לה א) בברחך מפני עשו אחיך. וכתוב (הושע יב יג) ויברח יעקב שדה ארם.

אזן

נגלה באזן אות ה', כנודע. וכתוב (שמות כו כז) וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה.

ועוד. כתיב (שמואל א כה יז) כי ברח הוא (דוד) ולא גלו את אזנו.

ומצד התיקון שטן בורח, כמ"ש בתיקונים קנד ע"א, ואמרו (תנחומא תולדות ה) ברח דודי ודמה לך לצבי מה צבי זה כשהוא ישן עין אחת קמוצה ואחת פתוחה, אף את ודמה לך לצבי. ועין תרגום על אתר.

עתיק

כח העתקה. ואמרו (עירובין יג, ע"ב) כל המחזור על הגדולה גדולה בורחת (נעתקת) ממנו, וכל הבורח מן הגדולה (נעתק ממנה) מחזרת אחריו (נעתקת אליו).

ועוד. כתב הגר"א (ספד"צ כב) וז"ל, (מדברי האדרא זוטא) רישא דלאו רישא ולא ידע ולא אתיידע מה דהוי ברישא דא דלא אתדבק בחכמתא ולא בסוכלתנו, ועל דא אקרי ברח לך אל מקומך, והחיות רצוא ושוב. וז"ש כאן לא מתעכבין בדוכתא, והחיות רצוא ושוב, ברח לך אל מקומך, ע"ש. שאמרו ובגין כן עתיקא קדישא אקרי אין, ועין ערך קטן חיה. ועין שער מאמרי רשב"י, פירוש ספד"צ פ"א. ועין עוד לקוטי תורה, בלק, סוד בריחה לעתיק.

אריך

אריך, ארך, בגימט' בריח, כי אריך מבריח בכל הקומה מן הקצה אל הקצה. ולהיפך, אורך, אור-ך, צ"ל. וכתוב (איוב יד, ב) ויברח כצל ולא יעמוד, והפך האור מבריח מן הקצה לקצה, לעומת כך הצל בריח, ודו"ק.

ועוד. זקן עליון וזקן תחתון. ואמרו (סנהדרין ע"א, ע"ב) ברח עד שלא נגמר דינו ואח"כ הקיף זקן תחתון פטור, וכו'.

ועין זוהר הרקיע, פירוש לספד"צ, ד"ה שם והחיות רצוא ושוב.

אבא

כתב ברמ"ז (שמות) וז"ל, יתרו שהיה מהטוב שבקליפת נוגה, בחינת יסוד אבא שלה וכו"ז, ברח מאת פרעה, עכ"ל, ועין ערך קטן חכמה.

אמא

יובל. ואמרו (קידושין ז א) שברח ופגע בו יובל. ועין ספר הליקוטים ישעיה, נג, מהו הארת אימא בשעת בריחה גבי צבי. ועין ברמח"ל (אדיר במרום, ד"ה אמר ר' שמעון) שהרחיב לבאר סוד

ועוד. כתיב (ירמיה ד כט) מקול (שמיעת קול באזנו) פרש ורמה קשת ברכת, ועין גיטין מה א, ששמע שאמרו, עילוש ברח. ואמרו (שהש"ר ח א יב) א"ר יודון, בשעה שישראל קורין בתורה בחבורות, קולך השמיעני, ואם לאו ברח דודי. א"ר זירא, בשעה שישראל קורין את שמע בפה אחד בקול אחד בנעימה אחת, קולך השמיעני, ואם לאו, ברח דודי.

חוטם

ריח, בושם. וכתוב (שה"ש ח יד) ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים על הרי בשמים. ועין ספר הליקוטים, ישעיה פרק נג. ובקלקול בריחה מחמת חרון אף, כעס. עין תיקון ו', מתיקונים אחרונים, ובגר"א שם.

פה

בריחה מפרעה (עין ערך קטן צמצום), היא בריחה מפה-רע, כנודע.

ועוד. כתב בשער הפסוקים (בלק) וז"ל: (גבי בלעם) "ברח" לך אל מקומך העליון, והתעלם שם למעלה ברישא עילאה, ולא תתפשט לברך את ישראל", עכ"ל. ועין עוד ליקוטי תורה, בלק.

עינים שבירה

קלקול העין אזי נהפך עין לעינוי. וזש"כ (בראשית טז ו) ותענה שרי ותברח מפניה.

וימצאה מלאך ה' על "עין" המים במדבר על "העין" בדרך שור.

ועוד. חרבונה. לשון חורבן ולשון ברת. ואמרו (מגילה טז א) א"ר אלעזר, אף חרבונה רשע באותה עצה היה, כיון שראה שלא נתקיימה עצמו מיד ברח וכו'.

ועוד. מיתה. ואמרו (תנחומא ואתחנן ד) כל הרצחנים בורחים למזרת, עיי"ש. ועין רד"ק ערך ברח, שאין בריחה אלא מחמת נפשות, עיי"ש. ויש בורח מחמת מיתה, עין כתובות יז ב. ויש שבורח מפני גזר דין של מיתה.

מכות ז, ע"א. ואמרו (מו"ק טז ב) בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו, עד שהיו קרובין מניחין אותו ובורחין וכו'.

בשימוש כי אם בכריחה ממקום שהמזיק הוא בעל שכל מרגיש, עיי"ש בהרחבה.

ועוד. יתרו הוא לבושי המוחין (עין קהלת יעקב ערך יתרו). ואמרו (סוטה יא א) יתרו שברח, זהו מפני בניו שישבו בלשכת הגזית. והינו גילוי מוחין, ודו"ק. ועין שער הפסוקים, בראשית, דרוש ד', שביום שנתגייר יתרו, "ברח" משה ליתרו, עיי"ש ודו"ק. ואמרו (שה"ש ב ט) דומה דודי לצבי, מה צבי כשהוא בורח עומד ומחזיר פניו לאחוריו, כך כביכול הקב"ה וכו'. והינו שנשאר הארת פניו, מוחין, והבן היטב. ועין ספר הליקוטים, ישעיה נג. והוא סוד מוחין של אור חוזר, כמ"ש בפע"ח, שער השבת, פרק כ"ד. ועין עוד שם, שער ר"ח חנוכה ופורים, פרק ט', ועין רמ"ע מפאנו, מאמר מאה קשיטה, סימן ע"ד.

בינה

לב. וכתיב (שמות יד ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם, ויהפך "לבב" פרעה ועבדיו אל העם.

ועוד. שמחה. וכתיב (ישעיה מח כ) צאו מבבל ברחו מכשדים בקול רינה וגו'. וכתיב (תהלים ג א) "מזמור" לדוד בברחו מפני אבשלום בנו. עין ברכות ז ב.

ועוד. סוד תשובה- השבה. ואמרו (כ"מ ל ב) החזירה וברחה החזירה וברחה אפילו ד' וה' פעמים, חייב להחזירה, שנאמר השב תשיבם.

ועוד. ים. ואמרו (תנחומא, במדבר ב) הקב"ה בא לים, ברח (הים) מפניו, שנאמר הים ראה וינס. וכתב בבאור שמות נרדפים שבתנ"ך (אות ב' ערך ברה- נס) וז"ל, ברח למקום רחוק, ונס אף למקום קרוב.

דעת

משה. וכתיב (שמות ב טו) ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין. והחליף חרב של פרעה בברח (עין דב"ר, ב כט). וזה לעומת זה, בלעם לעומת משה, גם בו כתיב (במדבר כד יא) ועתה ברח לך אל מקומך. ומש"ה ברח לצאן הנקראים "ברחא", וצאן אחד "ברח" לו כמ"ש שמו"ר ב ה, עיי"ש וכן אמרו תנחומא (ויקרא ג

הבריחה לאמא, אצל משה, רשב"י, ועיר מקלט לשם מברח הרוצח. והוא סוד שיורדת אמא למקום המלכות ואזי בורח לתוכה, והוא בסוד הדילוג, עיי"ש בהרחבה נפלאה.

ז"א

ז"א ונוק' בחינת דוד וכלה, כנודע. וכתיב (שה"ש ח יד) ברח דודי ועין שבת סג א. ועין עמק המלך פי"ג ופ"ו.

ועוד. אמרו (יבמות לו א) קדשה בתוך שלשה וברח, ושם (מא ב) עמד ברח וברח, נזונם משל יבם.

ועוד. עין זוה"ק (ח"א קנא, ע"ב) שיעקב ברח לא"י על מנת שישתלמו י"ב שבטים ששורשם ז"א, בארץ ישראל, עיי"ש.

ועוד. ישראל, ואמרו (שה"ש ח א יב) ורוח הקודש צווחת, ברח דודי, ברח מאוה"ע והדבק בהם בישראל.

נוק'

בית. וכתיב (בראשית לה א) ויאמר אלוקים אל יעקב קום עלה "בית" אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך.

ועוד. אליהו בגימט' ב"ן, בחינת נוק' כנודע (דב"ן הוא מלכות כמ"ש בע"ח שער השמות). והוא ברח כמ"ש (מדרש תהלים ג ג) אליהו ברח, שנאמר וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום. ועוד. משכן, יש בו בריחים.

כתר

גלגלת. ועין גר"א (ספד"צ פ"ב) וז"ל: "ונגד גלגלתא סתימא, פסוק ברח לך אל מקומך", עיי"ש. ועין ערך קטן עתיק. ועין גר"א תיקונים, תיקון כ"א, ותיקון ל"ט, ותיקון נ"א, ותיקון ס"ט, ותיקון ע'.

חכמה

כבוד חכמים ינחלו. ואמרו (מדרש זוטא, שהשה"ש ח יד) ברח דודי- ברח כבוד מישראל ועיי"ש אמתי היה כן.

ועוד. שכל. וכתב ביריעות שלמה (חוברת ג' יריעה כג) וז"ל, שם ברח, שלא נמצא ממנו

לברח וגו'. ועין מגלה עמוקות, ויצא, ד"ה ביום השלישי. מסוד מהות בריחת יעקב, עין עץ חיים, שער לח, פ"ג, מ"ת.

נצח

נו"ה, רגלין, ממונו של אדם המעמידו על רגליו (סנהדרין קי א). ויש בורח מחמת נפשות, ויש בורח מחמת ממון, כמ"ש (כתובות יז ב). ועוד אמרו (שם עח ב): "ההיא איתתא דבעיא לאברוחינהו לנכסי מגברא, כתבתניהו לברתה", ועיי"ש כל הסוגיא בדין שטר מברחת, ועין ב"ב ק ב, קידושין טז ב, ושקלים כ א.

ונו"ה, תרי רגלין, ואמרו (שבת נט א) בשעה שבורח מן הקרב, מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים, עיי"ש. ויש בורח מבית האסורים, ואמרו (יבמות קו א) הרי שהיה בורח מבית האסורין, והיתה מעברא לפניו וא"ל טול דינר והעבירני, אין לו אלא שכרו.

הוד

עבד ושפחה, נצח והוד. עין קהלת יעקב ערך עבד. ואמרו (כתובות ק ב) עבדים וכו' שמא יברחו. וכן אמרו עבד שברת, מחוץ לארץ לא"י (שם קי ב). וכן אמרו (גיטין יב ב) עבד כהן שברח וכו' אוכלין בתרומה, ואמרו (שם לח א) א"ר שמן בר אבא, א"ר יוחנן, עבד שברח מבית האסורים, יצא לחירות, ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שחרור, ועיי"ש מג ע"ב, ומ"ה ע"א, ועין ערכין (ג ב) גבי עבד שברח מא"י לחו"ל. והשורש בבריחת הגר משרה גברתה. ועיין ב"ק צב א.

יסוד

שלום. אבשלום, אב- שלום. וכתוב ביה (שמואל ב יג לד) ויברח אבשלום. ובעומק, היינו שברח מן השלום ומן האב, דוד, ודו"ק. וכן דוד ברח מפני אבשלום. וכן ברח דוד מפני שאול, שהוא בחינת יסוד. ועוד. יסוד מדה שישית. ויונה ברח תרשישה, תרי- שש.

ומשה ברח מן השררה וכו', ויאמר בי אדוני שלח נא ביד תשלח. ובורח מחמת כרגא נקרא בורח לדעת (עין ב"מ לט א).

ועין ספר ליקוטי הש"ס, שבת, סוד בריחת רשב"י מעין משה. וברמח"ל באדיר במרום, מאמר אמר ר' שמעון. ובסוד בלעם ובריחתו, עין רמ"ע מפאנו, מאמר מאה קשיטה, סימן עד.

ועוד. דעת- עתד, שורש עתיד. וכתב בהכתב והקבלה (בראשית יד י) וז"ל: בריחה- שזה נופל על סור אדם מאיזה מקום ואין רודף, וזה מדאגת היזק העתיד, עכ"ל.

חסד

כתיב (מלכים א ב ז) ולבני ברזלי הגלעדי תעשה "חסד" והיו באכלי שלחנך כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך. ועוד. פני אריה לימין. ואמרו (ב"מ קח ב) ארי אברחי לך ממצרא.

ועוד. גדולה. ואמרו (עירובין יג, ב) כל המחזר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו.

גבורה

משורש גבורה נעשה גברת. וזש"כ (בראשית טז ה) מפני שרה גברתי אנכי ברכת, ובעומק הבריחה מפני תוקף הדין והחוזק. וכמ"ש (איוב כד) יברח מנשק ברזל. וכן תרנגול נקרא "גבר", ואמרו (שבת, קכח ב) תרנגולת שברחה.

ועוד. דין. ויש בריחה מן הדין, עין ערך קטן עינים- שבירה, ועין זהר חדש, ע"ז ע"א, שאלימלך רצה לברוח ממדת הדין. ועין מכות ז א.

תפארת

יעקב. וכתוב ביה (בראשית כז מג) וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה. וכאשר חזר מלבן, כתיב (שם לא ב) ויגנב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי ברח הוא וגו', ויגד ללבן ביום "השלישי" כי ברח יעקב. ושם (כז) למה נחבאת

נשמה

כתב בפתוחי חותם (תזריע) וז"ל, כי ימי אשר הנגע בו וכו', לפי שהשכינה והנשמה מסתלקים ממנו, וגם יצר הטוב ברח יברח, עכ"ל.

חיה

כתיב והחיות רצוא ושוב, והשוב בחינת בריחה, בחינת דלוג, עין ליקוטי צמח צדק, שסוד בריחה סוד הדילוג, והוא סוד הארת עתיק. עין ערך קטן רוח, וערך קטן עתיק. ועוד. כתב ביריעות שלמה (חוברת ג יריעה כג) וז"ל: "ששם ברח וכו', לא יפול על בריחה מן הסכנה שאין בה רוח חיים", עכ"ל, ועיי"ש הטעם. ועין ערך קטן נצח, ודו"ק. וערך קטן עינים-שבירה.

יחידה

יחיד. ואמרו (זוה"ק ח"א, קנא ע"ב) תו חמא, דעלאי מניה הוו בעלמא דקא ברחו, וכלהו בלחודיהו, יעקב ערק, דכתיב ויברח יעקב שדה ארם, וערק בלחודוי, משה ערק דכתיב ויברח משה מפני פרעה, וערך בלחודוי, ודוד ברח עם רבים, עיי"ש. ויעוין מגלה עמוקות, תולדות.

ובקלוקל בטעם (עין ערך קטן דעת). וכתב הרמ"ע מפאנו (מאמר הנפש, ח"ג פרק יב) וז"ל: "וכבר הגיע בלעם בדרגין תתאין מסאבן, אל קצה מקורן ושורשן עד שיראו חבריו מגשת אליו, כטעם ברח לך אל מקומך, וכן מנעך ה' מכבוד, כי הוא מגיע למקום הראש אשר אין לו התלבשות בענפיו, כטעם מאניה מכבודתיה", עכ"ל.

ועוד. דגים. ואמרו (ברכות סא ב) לפועל שהיה מהלך ע"ג הנהר, וראה דגים שהיו מתקצבים ממקום למקום, א"ל מפני מה אתם בורחים, א"ל מפני רשתות שמביאים עלינו בנ"א.

ועוד. מילה. ואמרו (אגדת בראשית יז א כה) כיון שראה המים את המילה, ברח, שנאמר הים ראה וינס.

מלכות

דוד. וכתיב ביה כמה בריחות, כתיב (שמואל י יט יא) ודוד ברח וימלט. וכתיב (שם שם כ א). ועוד. עניא דלית ליה מגרמא כלום. ואמרו (ב"מ יב א) וכי מותר לו לאדם להרביץ ארי בתוך שדהו כדי שיראו עניים ויברחו.

נפש

מלאכה. וכתיב (נחמיה יג י) ויברחו איש לשדהו הלולים והמשוררים עשי המלאכה.

רוח

בורח מלא, אותיות ב- רוח. והינו שבורח לכל רוח, ואינו מכוון לרוח אחת, כי מהות הבריחה סילוק ממקום זה, ואינו עיקרו להיכן הולך, והבן.

ואמרו (ספד"צ פ"ב) והחיות רצוא ושוב, ברח לך אל מקומך, אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך ועין ביאור הגר"א שם. וכל בריחה היא במהירות, כמ"ש בספר השורשים, ערך ברח. ועין עוד בדבריו שורש רוח, וכתב ביריעות שלמה (ח"א, הקדמה) וז"ל: "ברח, ענינו בא - רח, ר"ל שבא ברווחה, אחר שהיה במצור", עכ"ל, ועיי"ש שזהו ג"כ בריח (הדלתות וכד') שנכנס במקום רווח. ועיי"ש (יריעה כד, ויריעה לא) שאין הכרח שלא יתפס אחר שברח, כדוגמת יעקב שלבסוף השיגו לבן.

מילון ערכים בקבלה

ברח

אולם פסוק זה ברח לך אל מקומך נאמר לבלעם, ושם כוונתו להיפך, וכמ"ש בשער הפסוקים (בלק) וז"ל, וכיון שבלעם לא היה רוצה להמשיך ההבל ההוא מן הפה העליון לקלל ישראל, אלא אדרבא המשיכו לברכה, א"כ ברח לך אל מקומך העליון להתעלם שם למעלה ברישא עילאה, ולא תתפשט דרך הפה לברך את ישראל, עכ"ל. וזה לברוח למקום עליון יותר, ודו"ק שיש בחינה לברוח מרדל"א לתתא, ויש בחינה לברוח לעילא הנמוך מרדל"א, עיי"ש.

ועין עוד יונת אלם, פרק כט. ועשרה מאמרות, מאמר חקור הדין, ח"ג, פ"ה.

וכתב רמ"מ משקלוב (דרושים על סדר ההשתלשלות דף שטו) וז"ל: "ומקום הכללי, סוד נקודה קדישא", גימט' ענין, אסור להסתכל כלל, ואם רץ לבך שוב למקום (ס"י, פ"א, מ"ח) כמ"ש ואתה ברח לך אל מקומך, כי שם שורש האמונה", גימט' בראשי"ת, אבל אתה מקומך אל תנח (קהלת, ו) בסוד נקודה תתא"ה (נח"ב, רד) גימט' שם המפורש וכו", עכ"ל עיי"ש. ועין פתחי שערים, נתיב פרצוף או"א, פתח ט"ז, ונתיב גדלות דז"א, פתח ג.

אמרו (ספד"צ פ"ב): "בוסמין דטיפסא שריקין לא עברי לא מתעכבן בדוכתא והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א), ברח לך אל מקומך (במדבר כד) אם תגבה כנשר ואם כין כוכבים שים קנך משם אוריךך (עובדיה א)".

וביאר הגר"א שם וז"ל: "ר"ל אינן יוכלין לעבור גבות עיניו, שזהו הענין של גבות לתת גבול לגבינין שע"כ יפתחו כדי שלא יסתכל למעלה לרישא דלא אתיידע, וגבות עינים נקראו שרקותא כמ"ש בא"ר קלו ע"ב. וכו'. ור"ל שאמר יד למעלה (דף רפ"ח ע"ב) רישא דלא רישא ולא ידע ולא אתיידע מה דהוי ברישא דא דלא אתדבק בחכמא ולא בסוכלתנו, ועל דא אקרי ברח לך אל מקומך", עכ"ל עיי"ש, ולפ"ז אינו בריחה מסכנת נפשות לתתא מנבראים וכד', אלא סכנה להתדבק במדרגה עליונה בלתי מושגת, וברח "למקומך", ולא בורח ממקומו, והבן.

ממקומו הוא מקום השגתו, ולשם דייקא הבריחה, ודו"ק היטב היטב. ועין עוד בדבריו תיקון י"א מתיקונים אחרונים, ד"ה ההוא נהירו. ובלשון העמק המלך (ש"ט, פ"א) וז"ל: ברח לך מקומך- מה שתוכל להשיג "בענין מקומך", עכ"ל.

מדור ארמית

מילון ערכים בארמית
ברח-ברחא-רחבה-
חרחבינא-יברוח

מילון ערכים ארמית

ברח-ברחא-רחבה-חרחבינא-יברוח

בשפת אמת (שבת נב א) וז"ל: "דדרכיה דעז
"לקפוץ" מדרגה כמו שענינו רואות וכו',
וצריך נטירותא טובא", עכ"ל.

וגדי- זהו בינוקא, ועז מיקרי כשנתגדלה.
ויש לעין מאיזה גיל רגילה לברוח. וכן אמרו
כנ"ל, עז זכר. ויש לדון מהם דינים של נקבה
לנידון דידן.

וכן רחבה, וכתב הרמב"ן (בראשית ג ח) וז"ל:
"רחבה- שיש בה רחבות", עכ"ל עי"ש. ודרך
העז לברוח למקום רחב, ברח- רחב. וכן חבר,
שבורחת לחברותיה, או מחרבותיה, ודו"ק.
וכתב הרד"ק (תהלים נה יב) וז"ל: "ברחוב העיר
מתקבצים לדבר זה עם זה", עכ"ל והינו לשון
חיבור מתקבצים לדבר, והבן. ועין עוד ספר
השורשים שלו, ערך רחב. וכן בחר, בחירה או
לברוח או להתחבר.

ו**כתב** בערוך ערך חרחבן וז"ל: "פירוש מין
עשב מר", עכ"ל. ונראה שנקרא כן כפשטו
לשון חרב, אולם יתר על כן נקרא כן מלשון
ברח, כי טעמו בורח ממנו ופג, ועי"ז נעשה מר.

וכן עשב הנקרא יברוח שדודאים מסוגל
להולדה, שהולד הוא החלק הבורח מאביו
ואמו עין רמב"ן בראשית ל יד.

ברחא, עזים, כמ"ש בערוך ערך ברחא,
וז"ל: "קרחא (שבת קנד), כלומר עז זכר שהוא
קרח, והוא שעיר עזים, וי"א איל איל אתא
ברחא דמרי ביתא (ב"ק ריש גמ' בפרק שור שנגח את
הפרה, דף מח) ומגדל אותן עתודים, תרגום מן
עדרין דרחבה, וגם עתודים אשתה, תרגום
ודמא דברחי, "עכ"ל, וי"א תיש, עין ערוך
ערך אשימא. ועשו שהוא בחינת שעיר עזים,
איש שעיר (עין פירוש הרא"ש במדבר ז יב, ועוד). ועין
הפלאה שבערכין, ערך ברחא.

ו**כתב** רש"י (שבת קנד א) וז"ל: "ברחא- קרחא
הוא עז, של שם שאינו מולבש בצמר כרחל,
קרוי קרחא", עכ"ל, אולם ביד רמ"ה (סנהדרין
מג ב) כתב וז"ל: "ברחא קרחא- זהו כמו אדם
קרח".

ו**כתב** רש"י (סנהדרין סג ב) וז"ל: "ברחא קרחא-
עז, כל הצאן קרוי ברחא", עכ"ל. וכתב בנמוק"י
(ב"ק, על הר"ף, ח א) וז"ל: "ברחא- עז, ונקרא כן
לפי שהיא קלה לברוח", עכ"ל.

ו**כתב** בלחם אבירים (ב"ק כא א) וז"ל: "ודוקא
ברחא דרכה לסרוכי ולמיעל, אמנם בהמה לא",
עכ"ל וכמו שדרכה לסרוכי ולמיעל לאכול, כן
דרכה לברוח באופן דומה לזה, והבן. וכמ"ש